

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІНСТИТУТ ІКАО
ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
БАКИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(АЗЕРБАЙДЖАНСЬКА РЕСПУБЛІКА)
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АВІАЦІЇ
АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ
ВАРНЕНСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЧОРНОРИЗЦЯ ХРАБРА (БОЛГАРІЯ)
МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЛОГІСТИКИ
І ТРАНСПОРТУ У ВРОЦЛАВІ (ПОЛЬЩА)
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ В СЛУПСЬКУ (ПОЛЬЩА)
УНІВЕРСИТЕТ МАРІЇ КЮРІ-СКЛОДОВСЬКОЇ (ПОЛЬЩА)
УНІВЕРСИТЕТ ПУЛИ ІМЕНІ ЮРАЯ ДОБРИЛИ (ХОРВАТІЯ)
КАВКАЗЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ГРУЗІЯ)
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕФОРМ (ЛЮКСЕМБУРГ)
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ (СЛОВАЧЧИНА)
СТАМБУЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ МЕДЕНІЄТ (ТУРЕЧЧИНА)
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НІНБО (КИТАЙ)
УНІВЕРСИТЕТ ЛЮБЛЯНИ (СЛОВЕНІЯ)
АКАДЕМІЯ МЕЛІТЕНСЕ (ІСПАНІЯ)
ТУРИНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ІТАЛІЯ)**

МАТЕРІАЛИ

ІХ Міжнародної науково-практичної конференції

«ЮРИСПРУДЕНЦІЯ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ»

Том II

1 березня 2019 року

Київ 2019

Редакційна колегія

Ісаєнко В. М., ректор Національного авіаційного університету, доктор біологічних наук, професор, кандидат технічних наук, академік Академії наук Вищої школи України, заслужений працівник освіти України;

Сопілко І. М., декан Юридичного факультету НАУ, доктор юридичних наук, професор;

Калюжний Р. А., заступник декана Юридичного факультету НАУ, доктор юридичних наук, професор;

Бородін І. Л., завідувач кафедри теорії та історії держави і права Юридичного факультету НАУ, доктор юридичних наук, професор;

Пивовар Ю. І., завідувач кафедри конституційного і адміністративного права Юридичного факультету НАУ, кандидат юридичних наук, професор;

Лихова С. Я., завідувач кафедри кримінального права і процесу Юридичного факультету НАУ, доктор юридичних наук, професор;

Вишиновецька С. В., завідувач кафедри цивільного права і процесу Юридичного факультету НАУ, доктор юридичних наук, доцент;

Юлдашев С. О., завідувач кафедри господарського, повітряного та космічного права Юридичного факультету НАУ, доктор юридичних наук;

Череватюк В. Б., директор навчального центру проблем повітряного та космічного права, кандидат історичних наук, доцент.

Адреса редакційної колегії:

03058, Київ, проспект Космонавта Комарова, 1, корп. 1, ауд. 458

Тел. (044) 406-79-71

e-mail: pravo@nau.edu.ua

Рекомендовано до друку

Вченою радою Юридичного факультету

(протокол від 25.02.2019 №1)

Юриспруденція в сучасному інформаційному просторі: [Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 1 березня 2019 р.] Том 2. – Тернопіль: Вектор, 2019. – 308 с.

ISBN 978-966-310-8126-89-5

У збірнику висвітлено результати досліджень, які були апробовані на IX Міжнародній науково-практичній конференції «Юриспруденція в сучасному інформаційному просторі».

Для науково-педагогічних працівників та аспірантів.

Опубліковані матеріали відбивають точку зору авторів, яка не завжди збігається з думкою редакційної колегії.

Відповідальність за зміст, точність цитувань несуть автори.

Тексти друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	12
РОЗДІЛ 4. ПРИВАТНЕ ПРАВО В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	14
<i>Гудиленко Н.А.</i> ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЗАЕМНОГО ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	15
<i>Гусейн Виляят оглы Аскеров</i> НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ.....	17
<i>Касьянова Е. В.</i> НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГРАЖДАН ГОСУДАРСТВ- ЧЛЕНОВ ЕАЭС.....	20
<i>Карнович А. Г.</i> НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЪЕДИНЕНИЙ НАНИМАТЕЛЕЙ КАК УЧАСТНИКА СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	22
<i>Комоцкая И. А.</i> ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ.....	24
<i>Luo Yingting</i> THE PROBLEMS IN LAW-POPULARIZING EDUCATION OF CHINA.....	27
<i>Ляшко А. А.</i> ПРАВОСПОСОБНОСТЬ ФИЗИЧЕСКОГО ЛИЦА И ИНДИВИДУАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯ: СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА	28
<i>Dr Marta Mozgawa-Saj</i> THE OFFENCE OF INSULT IN THE POLISH PENAL CODE (ARTICLE 216).....	31
<i>Seitz Elena</i> THE EUROPEAN UNION DIRECTIVE ON COPYRIGHT IN THE DIGITAL SINGLE MARKET	34

Самко А. В.	
ОТДЕЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕР ПРЕСЕЧЕНИЯ ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ ЧАСТНОГО ОБВИНЕНИЯ	36
Michalska-Warias Aneta	
THE OFFENCE OF TERRORIST TRAINING IN POLLISH CRIMINAL LAW	39
Скобелев В.П.	
О СРОКАХ ПРИНУДИТЕЛЬНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ ПО ТРУДОВЫМ СПОРАМ	42
Томашевский К. Л.	
СИСТЕМА ПРИНЦИПОВ ТРУДОВОГО ПРАВА И ЕЕ ЗАКРЕПЛЕНИЕ В ТРУДОВЫХ КОДЕКСАХ.....	44
Халида Алисой	
МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ПРАВ.....	47
Амелічева Л.П.	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПОСИЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УМОВАХ ДЕФІЦИТУ ГІДНОЇ ПРАЦІ: ПРАВОВИЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТИ.....	51
Багірова Г. І.	
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	54
Білоусов В. М.	
ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВИНИКНЕННЯ ОБ'ЄКТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА.....	56
Бориченко К. В.	
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ».....	58
Бутинський В.Я., Гурін Л. В.	
НАСТАВНИЦТВО, ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗДІЙСНЕННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ПРО ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	62
Вишновецька С. В.	
ТРУДОВЕ ПРАВО В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	64
Вишновецький В. М., Остапенко Є. О.	
ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ	67

Грабовська Г. М., Ярина Ю. А.	
УМОВИ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ОБОВ'ЯЗОК ПРАЦІВНИКА ДОТРИМУВАТИСЬ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ	69
Гусар О. А., Шерстобоев С. О.	
РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ	71
Добкіна К.Р., Новосельська І.В.	
ПИТАННЯ НЕОБХІДНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ	74
Дибань М. П.	
МОБІНГ ЯК ПРОБЛЕМА В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ: ТЕОРЕТИКО ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	76
Дибань М. П., Дудник Н. С.	
ТРУДОВІ ОБОВ'ЯЗКИ ПРАЦІВНИКА	79
Дігтяренко Г. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	81
Довгань С. П.	
КОЛІЗІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	84
Іваницька Т. М.	
ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО ТЛУМАЧЕННЯ.....	86
Клюєва Є.М.	
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В ПОРТАХ.....	88
Кметик Х. В.	
ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ЄС	91
Корнєєв Ю. В., Істоміна О. Г.	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ ОСОБАМИ, ЯКІ НЕ ДОСЯГЛИ ПОВНОЛІТТЯ	93
Корнєєв Ю. В., Лучок А. М.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ.....	96
Король О. А.	
СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	98
Костенко О. М.	
ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СВІТЛІ КОНЦЕПЦІЇ «АНТИКРИМІНАЛЬНИХ ЛЕЩАТ».....	101

Костюк О. В., Бурчак О. Ю.	
«НОТАРІАЛЬНА ТАЄМНИЦЯ» ЯК ПРИНЦИП НОТАРІАТУ: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСІБ ЗА ЇЇ ПОРУШЕННЯ ...	103
Крот Т. В., Панченко Ю. С.	
ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ НЕМАЙНОВИХ БЛАГ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	106
Курінна А. В.	
МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	108
Леонов Б. Д., Квасюк В. В.	
БІОТЕРОРИЗМ ЯК СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИЙ ФЕНОМЕН.....	110
Логоша В. В.	
ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІНИ ДОГОВОРУ НАЙМУ (ОРЕНДИ) ЖИТЛА.....	112
Лукашов Р. С.	
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОДУ ТА ВИКЛЮЧЕННЯ УЧАСНИКА З ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ	115
Мельник К. Ю.	
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ	118
Мусієнко В. В.	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА	122
Рибікова Г. В., Тригуба М. В.	
ПЕРЕШКОДЖАННЯ АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	125
Сахарук І.С.	
ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ НЕЗАДЕКЛАРОВАНІЙ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....	127
Слободська І.А., Берегович Л.В.	
КОЛІЗІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТУ	131
Слома В. М.	
ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З МНОЖИННІСТЮ ОСІБ ПРОЩЕННЯМ БОРГУ	133
Сопілко І. М., Трюхан О. І.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ..	135
Стахира Г. М.	
ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ОСОБИ В КОНТЕКСТІ ПРАВОВІДНОСИН ПОСТАЧАННЯ ЦИФРОВОГО КОНТЕНТУ ..	138

Стєбєлєв А. М.	
ПРАВОВА ЕКСПЕРТИЗА В АДВОКАТСЬКІЙ ПРАКТИЦІ.....	140
Тищенко О. В.	
СОЦІАЛЬНО-ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ.....	143
Тімуш І. С.	
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ СЕПАРАЦІЇ (РЕЖИМУ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ) У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	145
Толкачова І. А., Кузьмук Б. І.	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ.....	148
Толкачова І. А., Мельничук І. С.	
ІНСТИТУТ ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ ТА ЛАТВІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	150
Толкачова І. А., Пущик І. М.	
МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	152
Філик Н. В., Євграфов Я. О.	
ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ НАЙМУ (ОРЕНДИ) ЖИТЛА.....	155
Філінович В. В.	
СИТЕМА DAAR ТА МОНІТОРИНГ ЗЛОВЖИВАНЬ У ГАЛУЗІ ДОМЕННИХ ІМЕН	157
Хоцяновська Н. Ф., Хом'яченко С. І.	
ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ІЗ ЗАХИСТУ ВІД ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ВІКОМ У СФЕРІ ПРАЦІ	159
Чуб Н. С.	
ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ.....	161
Шуст Н. Б.	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДКРИТИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ЯК ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	164
Ямненко Т. М.	
ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	166
РОЗДІЛ 5. ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	169
Алы Халафлы	
КОНТРОЛЬНЫЕ ФУНКЦИИ МАГАТЭ В ОБЛАСТИ ЯДЕРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ.....	170

<i>Amir Aliyev, Shahin Mammadrzali</i>	
TO PROTECT HUMAN RIGHTS VIA CRIMINAL LEGISLATION: IMPLICATIONS FOR INFORMATION LAW IN AZERBAIJAN	173
<i>Анар Панахов</i>	
НЕФТЯНОЕ ПРАВО ИЛИ НЕФТЕГАЗОВОЕ ПРАВО? ПУБЛИЧНО- И ЧАСТНОПРАВОВЫЕ ПОДХОДЫ.....	180
<i>Гумру Алиева</i>	
КОНСТИТУЦИОННЫЕ МЕРЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА	184
<i>Гюндюз Каримов</i>	
ВЛИЯНИЕ РЕШЕНИЙ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА НА РАЗВИТИЕ ИНСТИТУТА ДОКАЗАТЕЛЬСТВ....	188
<i>Эльнур Мусаев</i>	
ДОКТРИНАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КРИМИНАЛИЗАЦИИ КОРРУПЦИИ В ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЕ И ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	192
<i>Эсмер Панахова</i>	
ПРОБЛЕМА ЗАЩИТЫ ЛИЦ БЕЗ ГРАЖДАНСТВА	196
<i>Разим Исаев</i>	
МЕЖДУНАРОДНОЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЕ ПРАВО КАК ОТРАСЛЬ МЕЖДУНАРОДНОГО ПУБЛИЧНОГО ПРАВА.....	199
<i>Туровец М.В.</i>	
НЕУСТОЙКА В ДОГОВОРЕ НА ОКАЗАНИЕ ИНЖЕНЕРНЫХ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	203
<i>Умай Эфендиева</i>	
ПЕРСПЕКТИВЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО И НАЦИОНАЛЬНОГО ПРАВА.....	205
<i>Хатаи Гатамов</i>	
ПРАВО НАРОДОВ НА САМООПРЕДЕЛЕНИЕ	208
<i>Чичина Е.В.</i>	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ НОРМИРОВАНИЯ ТРУДА РАБОТНИКОВ	212
<i>Армаш Н.О., Богачук О. І.</i>	
ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ЯК ПРОВІДНА ГАЛУЗЬ ПРАВА В УКРАЇНІ	215
<i>Армаш Н.О., Гелешко В. Р.</i>	
ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	217
<i>Армаш Н.О., Дякун І.Р.</i>	
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ	219

Армаш Н.О., Панченко І.В.	
ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	221
Білько О.П., Лучок А. М.	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ЕМІТЕНТАМИ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	224
Гаврилішин А.П., Савельєва М.С.	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	226
Жмур Н.В., Тичиніна А.С.	
ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	228
Козирєва В.П., Гуцал І. Ю.	
ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ	230
Козирєва В.П., Демченко Ю.О.	
ДОСУДОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ.....	232
Козирєва В.П., Зозуля Ю. С.	
ВИЗНАННЯ УГОД НЕДІЙСНИМИ В ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА.....	235
Козирєва В.П., Кравчук М.І.	
ПИТАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН	237
Козирєва В.П., Куц П.Р.	
ОСОБЛИВОСТІ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА БАНКРУТСТВА АВІАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	239
Козирєва В.П., Лукашенко Т.О.	
ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	241
Козирєва В.П., Пономаренко А.О.	
ВІДНОВЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ	243
Козирєва В.П., Процко М.М.	
ЗАХИСТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	245
Козирєва В.П., Черіпко М.І.	
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МАЙНА БОРЖНИКА У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА.....	247
Мариношенко В.П., Юрченко Я.Ю.	
ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ЗМІСТУ ТЕРМІНІВ «НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ», «ФІНАНСОВА НЕСПРОМОЖНІСТЬ» ТА «БАНКРУТСТВО»	250

Мариношенко В.П., Ярошенко Т.С.	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ МИРОВОЇ УГОДИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	252
Ніколаєнко Т. Б., Переверзева К.М.	
ПОКАЗНИКИ ТА ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	255
Ryabova E. O., Kotlyarchuk A.	
STATE-OWNED ENTERPRISES AND PRIVATIZATION	257
Сербін К. О.	
РЕГУЛЮВАННЯ АЕРОДРОМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	259
Слободська І. А., Норець І.О.	
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	261
Старко О.Л., Колмиков В.В.	
ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ПРО ЗАБОРОНУ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН.....	264
Чуднівець П. В.	
ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ У КОНТЕКСТІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	266
РОЗДІЛ 6. ПОВІТРЯНЕ ТА КОСМІЧНЕ ПРАВО: СУЧАСНИЙ СТАН ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ	269
Бугайко Д.О., Марчин Павеска, Ван Бо	
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ АВІАЦІЇ	270
Don Alfonso de Sevalaz-Escalera	
ECOLOGICAL SAFETY AS AN ELEMENT OF ECONOMIC ACTIVITY	272
Korošec D., Šetinc M.	
OBTAINING SERVICES BY DECEPTION.....	275
Lopez Ledesma M.E.	
ADVANCES IN AIR LAW AND ITS IMPACT OR RELEVANCE IN THE PROTRCCION OF HUMAN RIGHTS	279
Jakulin V.	
THE RIGHTS OF AIR PASSENGERS PURSUANT TO THE REGULATION (EC) NO 261/2004.....	281
Армаш Н.О., Бурлака А. О.	
ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ	284

<i>Армаш Н.О., Мельник М.І.</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВІТРЯНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ	285
<i>Амаш Н.О., Нероденко М.В.</i> ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ УКРАЇНИ	287
<i>Армаш Н.О., Савонік В. А.</i> ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДОКТРИНИ ПОВІТРЯНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	289
<i>Жмур Н. В., Зозуля Ю. С., Черінок М. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗЕМЕЛЬ АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ	291
<i>Жмур Н.В., Мартинова В.В.</i> ПОВІТРЯНЕ ТА КОСМІЧНЕ ПРАВО: СУЧАСНИЙ СТАН І СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ	294
<i>Жмур Н. В., Пономаренко А. О., Гуцал І. Ю.</i> ЩОДО ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ	296
<i>Козирєва В. П., Маньковський Н. М.</i> АВІАЦІЙНЕ СТРАХУВАННЯ	298
<i>Ryabova E. O., Dubskiy D.</i> LEGAL REGULATION OF DRONES	300
<i>Riabova K., Mezey V.B.</i> A GENERAL CHARACTERISTIC OF MULTIMODAL TRANSPORTATION IN UKRAINE AND EU COUNTRIES. COMPARATIVE CHARACTERISTIC	302
<i>Слободська І.А., Любота О.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ТРАНС-ЄВРОПЕЙСЬКУ ТРАНСПОРТНУ МЕРЕЖУ	305

ПЕРЕДМОВА

Сучасний інформаційний простір потребує фахівця нової якості, який однозначно має бути іншим, адже на нього будуть покладатися надважливі складні завдання, які можна буде виконувати лише володіючи відповідним інструментарієм і звичайно ж знаннями. Така ситуація стосується всіх сфер суспільного життя. Що ж потрібно сьогодні робити, щоб максимально уникнути помилок та прорахунків на своєму життєвому шляху, або хоча б бути готовим до них. Для того, щоб бути затребуваним фахівцем, потрібно як мінімум на найближчий час прогнозувати, які виклики для професійної діяльності готує мінлива економіка й суспільство, що постійно розвивається та змінює свої потреби. Звичайно, передбачити абсолютно всі зміни, події та перспективи розвитку галузі або професії неможливо, але сформулювати певну стратегію, відштовхуючись від аналізу сьогодення, можна спробувати.

Що ж потрібно для підготовки юриста-фахівця нової формації? За останніми дослідженнями найбільш відчутно на роботу юристів вплине технічний прогрес, що розвивається надзвичайно стрімко. Інформаційні технології, а також тотальна автоматизація юридичного ринку підуть на користь і юридичним фірмам, і їхнім клієнтам. Саме завдяки новітнім технологіям, автоматизованому складенню документів, онлайн-правосуддю, штучному інтелекту, юридичні послуги наберуть зовсім нового змісту. Саме це ми хочемо обговорити під час нашої IX Міжнародної науково-практичної конференції «Юриспруденція в сучасному інформаційному просторі».

Цьогорічна наша конференція є яскравим свідченням того, що юристи – науковці та юристи – практики мають всі необхідні знання і можливості, щоб утілити запит на так необхідні всім нам зміни, пов'язані з розвитком інформаційного простору. Сьогодні за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій створюються умови для впровадження результатів наукових досягнень в освітній процес, для широкого залучення студентів у наукову діяльність, для поширення та популяризації результатів наукових досліджень науково-педагогічних працівників факультету тощо.

В ході нашої конференції ми передбачили дискусійні платформи за напрямками: розвиток філософсько-правових концепцій суспільних відносин в умовах інформатизації; конституційно-правові гарантії реалізації інформаційної політики; публічно-правовий механізм регулювання інформаційних відносин; кримінально-правові аспекти розвитку сучасної юриспруденції; приватного права в умовах становлення інформаційного суспільства, сучасний стан та перспективи розвитку господарсько-правових відносин, повітряного та космічного права тощо. Про участь у науковому заході заявили науковці 20 країн світу, зокрема,

Іспанії, Італії, Німеччини, США, Словаччини, Польщі, Індії, Китаю, Болгарії, Хорватії, Словенії, Туреччини, Малайзії, Азербайджану, Грузії, Білорусі, Литви, Молдови та ін. З багатьма нашими закордонними партнерами нас пов'язує багаторічна дружба, наукова і освітня співпраця, що є яскравим свідченням правильності вибраного нами шляху інноваційного розвитку. Проведення таких наукових заходів, безумовно, сприяє підвищенню рівня професіоналізму співробітників університетів, і в який раз доводить, що завдання вчених полягає в тому, щоб об'єднати зусилля і спрямувати потенціал людства в потрібному напрямку - забезпечити безпечне майбутнє не тільки сучасним, але і майбутнім поколінням.

Висловлюю глибоку подяку і шану всім учасникам нашої конференції. Нехай натхнення і жага творчого пошуку будуть вашими вірними супутниками, життя - багатогранним і плідним, шлях до професійного зростання – успішним.

*З повагою та щирими побажаннями нових наукових здобутків, декан
Юридичного факультету Національного авіаційного університету Ірина
Сопілко!*

РОЗДІЛ 4

ПРИВАТНЕ ПРАВО В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ідея інформаційного суспільства була сформульована наприкінці 60-х – початку 70-х років XX ст. Термін «інформаційне суспільство» ввів Ю. Хаяші, професор Токійського технологічного інституту. Одним із перших дослідників, які обґрунтовували концепцію інформаційного суспільства, був японський професор І. Масуда, автор праці «Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство».

Концепція інформаційного суспільства є різновидом теорії постіндустріального суспільства, основа якого була закладена З. Бжежинським, Д. Беллом, Е. Тоффлером. Основною ознакою і якісним параметром суспільства нового типу є особлива роль знання і заснованих на ньому технологій, домінування інформації, прискорення технічного прогресу.

Відповідно до Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р, формування сучасної інформаційної інфраструктури, окрім іншого, передбачає: забезпечення надання усіх видів соціальної допомоги у межах єдиного державного порталу; створення електронних інформаційних ресурсів з метою забезпечення належного рівня соціального захисту громадян України, іноземців та осіб без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах.

«Інформаційний вибух» викликав зміни в сфері духовного виробництва, культури. Інформація стає продуктом і однією з основних цінностей суспільства. Це не може не позначитись на змінах щодо відносин власності. В сучасній економіці, що характеризується наукоємністю, безперервними структурними змінами, високим динамізмом, роль інтелектуальної власності в суспільному розвитку зростає. Водночас однозначно не визначене місце інформаційного права в системі права. Так, існує точка зору, що інформаційне право входить до підгалузі «право інтелектуальної власності», яка, в свою чергу, входить до галузі цивільного права. Це обумовлено тим, що згідно зі ст. 177 ЦК України інформація є одним із видів об'єктів цивільних прав. Прихильники іншої точки зору вважають, що можна говорити навіть не про комплексну галузь права, а про комплексну галузь інформаційного законодавства.

Щодо правового регулювання в Інтернеті вчені пропонують використовувати *lex electronica*, або *lex informatica* – звід транснаціональних правових норм і торгових звичаїв, застосовних до угод у сфері транскордонної електронної торгівлі, створений її учасниками для

внутрішнього користування і використовуваний арбітрами для врегулювання спорів з урахуванням намірів сторін. В його основу покладена думка про те, що для Мережі оптимальною є саморегуляція, тобто учасники інтернет-відносин можуть самостійно виробити систему нормативних приписів і втілювати її в життя. Концепція *lex electronica* у цьому контексті розглядається як електронне «продовження *lex mercatoria*», яке призначено для правового регламентування торгових операцій.

В інформаційному суспільстві на перше місце виходить виробництво послуг.

УДК 349.2(043.2)

Гудиленко Н.А., аспірант,
УО ФПБ «Международный университет «МИТСО»,
г. Минск, Беларусь

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЗАЕМНОГО ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

На сегодняшний день государство ставит перед собой одну из важнейших задач – это обеспечение своим гражданам достойной жизни. Одним из факторов при достижении поставленной цели государством является всеобщая занятость населения. Однако, учитывая такие факторы, как рост безработицы, отсутствие перспективы роста по карьерной лестнице, многие работники трудоустраиваются, используя и нетипичные формы занятости. Данные формы предоставляют им в некотором роде свободу, несмотря на различные риски [1, с. 154].

На наш взгляд, наиболее интересной и сложной формой организации труда является заемный труд, отношения, в рамках которого, существуют на стыке двух отраслей права: трудового и гражданского. Заемный труд широко распространен во всем мире, однако, отношение к нему неоднозначное. В настоящее время в Республике Беларусь нет легального определения заемного труда, а правовое регулирование отсутствует. Понятие заемного труда можно найти в научной литературе и ряде нормативных правовых актов зарубежных государств (например, в ст. 56.1 Трудового кодекса Российской Федерации). Заемный труд – это труд работников, состоящих в трудовых отношениях с агентством занятости, которые периодически направляются для выполнения временной работы в организации-пользователе под руководством и с подчинением внутреннему трудовому распорядку последних [2, с. 10].

Отличительная особенность заемного труда заключается в

трехстороннем характере трудовых отношений: отношения, складывающиеся между кадровым агентством и работником, между которыми заключается трудовой договор; отношения между кадровым агентством и работодателем. Данные отношения регулируются гражданско-правовым договором возмездного оказания услуг, подряда и др.; отношения между работником и работодателем. Данные отношения формально не регламентированы, поскольку между ними не заключается ни трудовой, ни гражданско-правовой договоры [3, с. 211]. При этом уместно употребление именно термина «работодатель», поскольку по законодательству Республики Беларусь наниматель заключает трудовые договоры с работниками, а в данном случае между работодателем (организацией-пользователем) и работником договор не заключается.

Необходимо подчеркнуть, что в современном белорусском трудовом праве не существует трехсторонних трудовых отношений, т.е. наличие двух нанимателей у работника невозможно. Это можно подтвердить ссылкой на ст. 1 Трудового кодекса Республики Беларусь (далее – ТК Республики Беларусь), где закреплено, что сторонами трудового договора выступают – наниматель и работник, а трудовой договор – это соглашение между работником и нанимателем [4]. Здесь наниматель и работник указаны в единственном числе, т.е. предусматривается двусторонний характер трудовых отношений. Поэтому в сфере применения заемного труда целесообразно установить, кто выступает нанимателем для работника – кадровое агентство либо же организация-пользователь. Несмотря на тот факт, что трудовой договор заключается между работником и кадровым агентством, работнику предоставляет работу, дает поручения, обеспечивает рабочее место, контролирует работу непосредственно работодатель. Но, как известно, в части 2 ст. 25 ТК Республики Беларусь закреплено положение о том, что фактическое допущение работника к работе является началом действия трудового договора вне зависимости от того, был ли надлежащим образом оформлен прием на работу, что и возникает в случае заемного труда. Поэтому, нанимателем для работника в случае заемного труда выступает организация-пользователь, согласно фактическому допущению работника к выполнению им трудовых функций.

На основании изложенного можно сделать следующие выводы.

Заемный труд имеет отличительную особенность – трехсторонний характер правоотношений между организациями, что противоречит классическому пониманию трудовых отношений как двусторонних. В трудовом договоре с заемным работником необходимо предусматривать определенные условия, способствующие защите трудовых прав данной категории трудящихся (в частности, права и обязанности сторон, их ответственность).

В Республике Беларусь нет законодательного закрепления заемного

труда. Необходимо изучить и проанализировать зарубежный правовой опыт, в том числе нормативную базу, регулиующую вопросы, связанные с заемным трудом. Это позволит адаптировать и внедрить в национальное законодательство нормы, которые регулировали бы гибкие формы занятости в нашей стране, в том числе и заемный труд. Полагаем, что в отношении заемного труда в первую очередь необходимо закрепить понятие заемного труда; субъектный состав правоотношений, складывающихся в сфере заемного труда, их права, обязанности и ответственность; правовое положение кадровых агентств и определенные требования, которым они должны соответствовать и др.

Литература

1. Enrique Marin, Precarious work: An international problem / International Journal of Labour Research. – Geneva : ILO, 2013. – 168 p.

2. Кривой Я. В. Правовое регулирование заемного труда : Международно-правовой, сравнительный и национальный аспекты : автореф. дис. ... кан. юрид. наук : 12.00.05 / Я. В. Кривой; Моск. гос. юрид. академия. – М., 2006. – 26 с.

3. Гонцов Н.И. Заемный труд в России: анализ некоторых вопросов теории и практики / Н.И. Гонцов // Российский ежегодник трудового права. № 9. 2013 / Под ред. д-ра юрид. наук Е. Б. Хохлова. – СПб.: ООО «Университетский издательский консорциум», 2014. – С. 208–220.

4. Трудовой кодекс Республики Беларусь : принят Палатой представителей 8 июня 1999 г. : одобрен Советом Респ. 30 июня 1999 г. : текст Кодекса по состоянию на 17 июля 2018 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2019.

УДК 341(043.2)

Гусейн Вилят оглы Аскеров, диссертант,
Бакинский Государственный Университет,
г. Баку, Азербайджанская Республика

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ

Представительство является важной предпосылкой осуществления гражданских прав. В советское время посредством данного гражданско-правового института обеспечивалась потребность в совершении представителем юридически значимых действий, преимущественно, в отношении лиц, которые в силу возраста или состояния психики относились к категории недееспособных, а также тех лиц, которые в силу конкретных жизненных обстоятельств не могли самостоятельно осуществлять свои права и исполнять обязанности.

В условиях изменившихся отношений собственности, закрепления

права на свободное использование своих способностей и имущества для предпринимательской и иной не запрещённой законом экономической деятельности без постоянного или эпизодического обращения к институту представительства стала немыслима деятельность большинства индивидуальных предпринимателей и юридических лиц.

Практические преимущества представительства очевидны – в рамках данного правового института обеспечивается возможность одновременного участия одного и того же лица в различных правоотношениях, совершения нескольких сделок, по которым оно будет считаться субъектом права, в целях наиболее эффективной защиты прав и интересов воспользоваться специальными знаниями и опытом представителей, а также сэкономить время. Однако в действующем законодательстве не всегда выдерживается единство терминологии, термин «посредник» зачастую используется в различных значениях, в связи с чем, в экономической и юридической литературе по-прежнему осуществляются попытки подвести одно рассматриваемое понятие под другое или установить их частичное тождество [3, 81].

Вышесказанное также свидетельствует об актуальности рассмотрения вопроса о представительстве также в имущественном обороте по российскому гражданскому праву.

Развитие представительства в современных условиях рыночных отношений требует эффективного правового механизма, обеспечивающего четкость и полноту его регулирования. Вместе с тем, как показал анализ нормативно-правовых актов, а также судебной практики по исследуемой проблеме, в гражданском законодательстве о представительстве, есть пробелы и противоречия, что усложняет его практическое применение. Кроме того, общее развитие цивилистической науки предопределяет необходимость в уточнении и систематизации имеющихся теоретических положений о представительстве, ведь несмотря на значительное число трудов, в которых рассматриваются те или иные аспекты представительства, до сих пор нет единства подходов относительно понятия представительства; большое количество вопросов вызывает определение юридической сущности представительства, его места в системе институтов гражданского права.

В связи с тем, что реализация представителем своих полномочий затрагивает интересы как представляемого, так и третьих лиц, особую значимость приобретает проблема определения правового статуса представителя, сущности его полномочий, а также соотношения воли и волеизъявления в отношениях представительства, что позволит наиболее эффективно защитить права и законные интересы указанных субъектов.

Множество проблем, возникающих в данной сфере на современном этапе, остаются неисследованными либо дискуссионными, законодательная база о представительстве также недостаточно

разработана и требует совершенствования. Между тем, представительство является весьма эффективным средством в механизме решения проблемы защиты прав и интересов граждан и юридических лиц.

Представительство как правовая категория появилось несколько веков назад. Прежде чем этот институт права приобрел определенную законодательством форму, он прошел длительный путь развития [2, 12]. юридической связи усложняется участием указанного представителя, который, реально действуя, юридически остается «незаметным», поскольку права и обязанности ввиду его действий возникают не у него, а у лица, им представляемого [1, 12].

Представительством понимается совершение одним лицом, представителем, в пределах имеющихся у него полномочий сделок и иных юридически значимых действий от имени и в интересах другого лица, представляемого. Сделка, совершаемая представителем на основании его полномочий, непосредственно создаёт, изменяет и прекращает гражданские права и обязанности представляемого. Сделка может быть совершена представителем в любой форме, установленной законом для сделок данного рода.

Граждане, также как и юридические лица, имеют возможность совершать сделки или другие юридические действия через представителя. Ведь существуют ситуации, когда лицо не может быть стороной правоотношения в силу различных причин. И тогда возникает потребность в совершении кем-либо за него юридических действий. В этом, безусловно, нуждаются, прежде всего, те, кто в силу возраста или состояния психики относится к категории недееспособных лиц, за которыми вообще не признается юридически значимая воля. Такие лица могут стать самостоятельными участниками гражданского оборота лишь тогда, когда кто-либо будет действовать за них.

Очень важную функцию выполняет представительство в суде. Представительство в суде – это деятельность одного лица в интересах другого лица, осуществляемая на основании представленных ему полномочий в суде от имени представляемого в целях получения наиболее благоприятного решения, а также для оказания представляемому помощи в реализации своих прав, предотвращения их нарушения в процессе и оказания суду содействия в отправлении правосудия по гражданским делам.

Литература

1. Алексеев С.С. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации (учебно-практический). Части первая, вторая, третья, четвертая / С.С. Алексеев, А.С. Васильев, В.В. Голофаев, Б.М. Гонгало. - Екатеринбург: Институт частного права, 2010. 620 с.

2. Галушина И.Н. Понятия представительства и посредничества в гражданском праве: сравнительно-правовой аспект / И.Н. Галушина // Журнал

российского права. 2006. № 2.

3. Егоров А.В. Понятие посредничества в гражданском праве: дисс. канд. юр. наук / А.В. Егоров. М., 2002.

УДК 342.9(043.2)

Касьянова Е. В., главный специалист,
отдел методологического обеспечения криминологических экспертиз
ГУ «Научно-практический центр укрепления законности и правопорядка
Генеральной прокуратуры Республики Беларусь», г. Минск, Беларусь

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГРАЖДАН ГОСУДАРСТВ-ЧЛЕНОВ ЕАЭС

Евразийский экономический союз, участниками которого на основе учредительного договора от 29 мая 2014 г. (далее – Договор) [1] стали Армения, Беларусь, Казахстан, Кыргызстан и Российская Федерация, продолжил создание единого экономического пространства и определил перспективы международно-правового регулирования региональной трудовой миграции. В Договоре в качестве одного из приоритетов ЕАЭС обозначено обеспечение свободы движения рабочей силы, а также закреплено право работодателей государства-члена привлекать к осуществлению трудовой деятельности трудящихся государств-членов без учета ограничений по защите национального рынка труда. Вместе с тем Договор не определяет создания общих правовых актов, регламентирующих труд мигрантов в рамках ЕАЭС, и, соответственно, трудовая деятельность работника (иностранного гражданина) подлежит регулированию в рамках национального законодательства государства трудоустройства.

Поскольку Договор устанавливает общие требования к трудоустройству, а более детальное регулирование отдано на откуп национальному законодательству государства, мы разделяем мнение А.С. Чанышева, что в настоящее время для государств-членов ЕАЭС наряду с правовой интеграцией международных стандартов труда актуально создание условий для гармонизации законодательства всех членов союза. В этой связи необходимо проведение комплексного анализа трудового законодательства стран евразийской интеграции. На его основе должна происходить разработка конкретных направлений по гармонизации правового регулирования сферы труда [2].

Следует отметить, что правовое регулирование труда иностранных граждан на национальном уровне осуществляется не только нормами законодательства о труде, но и миграционным, гражданским,

административным и иным законодательством. Например, регулирование срока временного пребывания (проживания) трудящегося государства-члена и членов семьи на территории государства трудоустройства определяется сроком действия трудового или гражданско-правового договора, заключенного трудящимся государства-члена с работодателем или заказчиком работ (услуг), доходы трудящегося государства-члена, полученные им в результате осуществления трудовой деятельности на территории государства трудоустройства, подлежат налогообложению в соответствии с международными договорами и законодательством государства трудоустройства и др. Таким образом, полагаем, что в целях гармонизации правового регулирования миграционных трудовых отношений комплексный анализ не следует ограничивать только законодательством о труде стран евразийской интеграции.

В настоящее время анализ положений Договора, регулирующих отношения трудовой деятельности граждан государств-членов ЕАЭС, позволил определить основные направления совершенствования национальных законодательств в области регулирования труда. Такими направлениями будут являться следующие:

изменение подходов к содержанию понятия «трудовая деятельность», в том числе закрепление права работы трудящимися государства-членов ЕАЭС не только по трудовому, но и по гражданско-правовому договору выполнения работ или оказания услуг;

определение ограничений в отношении осуществляемых трудящимися государства-членов ЕАЭС трудовой деятельности, рода занятий и территории пребывания, с закреплением в качестве оснований ограничений только обеспечение национальной безопасности и общественного порядка;

закрепление специальных трудовых прав для трудящихся государств-членов ЕАЭС, включая право на занятие профессиональной деятельностью в соответствии со специальностью и квалификацией, подтвержденными документами, а также право на включение трудового стажа в государстве трудоустройства в общий трудовой стаж для целей социального обеспечения (социального страхования).

Литература

1. Договор о Евразийском экономическом союзе [Электронный ресурс] // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2019. – 1014 с.

2. Морозов П.Е. Трудовое право стран Евразийского экономического союза: учебное пособие / П.Е. Морозов, А.С. Чанышев – М.: Проспект, 2017. – 336 с.

Карпович А. Г., младший научный сотрудник,
отдел исследований в области гражданского, экологического и
социального права, Национальный центр законодательства и правовых
исследований Республики Беларусь, г. Минск, Беларусь

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЪЕДИНЕНИЙ НАНИМАТЕЛЕЙ КАК УЧАСТНИКА СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Законодательство о труде Республики Беларусь в качестве одной из основных задач определяет развитие социального партнерства между нанимателями (их объединениями), работниками (их объединениями) и органами государственного управления. Вся система социального партнерства Республики Беларусь построена на международных принципах равенства, свободы объединений, представительства и полномочности сторон. В первую очередь, такая система направлена на развитие диалога и взаимодействия между сторонами партнерских отношений, поиск баланса интересов, предупреждение и внесудебное разрешение споров.

Содержащееся в Трудовом кодексе Республики Беларусь (далее – ТК) определение социального партнерства наиболее четко отражает особенности субъектного состава партнерских отношений, обращая внимание на то, что социальное партнерство – это форма взаимодействия органов государственного управления, объединений нанимателей, профессиональных союзов и иных представительных органов работников, уполномоченных в соответствии с актами законодательства (ст. 352) [1]. Таким образом, участие работников и нанимателей в партнерских отношениях приобретает своего рода «косвенный» характер, реализующийся через уполномоченных представителей (органы государственного управления, профессиональные союзы, объединения нанимателей).

Важнейшим международным документом, закрепляющим основы правового статуса объединений нанимателей является Конвенция Международной организации труда № 87 «О свободе ассоциации и защите права на организацию» от 9 июля 1948 г. Указанный документ закрепил один из основополагающих принципов социального партнерства, предоставляющий трудящимся и предпринимателям, без какого бы то ни было различия, создавать по своему выбору без предварительного на то разрешения объединения, а также право вступать в их состав[2]. Рассматриваемое положение нашло свое отражение и в законодательстве о труде Республики Беларусь. В соответствии со ст. 355 ТК в качестве представителей интересов нанимателей на

республиканском, отраслевом и территориальном уровнях названы объединения нанимателей.

Вместе с тем, до сих пор отсутствует специальный законодательный акт, закрепляющий особенности правового статуса таких объединений, в отличие от других сторон социального партнерства.

Необходимо отметить, что в прошлом законодателем была предпринята попытка введения Закона Республики Беларусь «Об объединениях нанимателей» (далее – проект Закона). Он был принят Палатой представителей Национального собрания Республики Беларусь и одобрен Советом Республики Национального собрания Республики Беларусь. Однако в последующем был возвращен Президентом Республики Беларусь в Парламент для повторного голосования, который, в свою очередь, с учетом возражений главы государства отклонил проект Закона.

В настоящее время правовое регулирование отдельных аспектов правового статуса объединений нанимателей осуществляется ТК, Гражданским кодексом Республики Беларусь (далее – ГК), конституционным законодательством и иными нормативными правовыми актами. Такое регулирование носит общий разрозненный характер и не отражает необходимую правовую детализацию статуса объединений нанимателей в социально-трудовой сфере.

В частности, ГК предусматривает возможность создания объединений нанимателей в двух организационно-правовых формах: общественных организаций (объединений) (ст. 117 ГК) и объединений юридических лиц и (или) индивидуальных предпринимателей (ассоциации и союзы) (ст. 121 ГК) [3]. При этом, в рамках первой организационно-правовой формы возможно объединение граждан (физических лиц), а в рамках второй – коммерческих и некоммерческих юридических лиц, (индивидуальных предпринимателей). Здесь обнаруживается несогласованность норм трудового и гражданского законодательства. В частности, нормы гражданского законодательства не учитывают положений ст. 1 ТК, в которой предусмотрено, что объединение нанимателей представляет собой добровольное объединение юридических и физических лиц, которым законодательством предоставлено право заключения и прекращения трудового договора с работниками, имеющих целью представительство и защиту своих прав и законных интересов. Таким образом, возникает ситуация, когда наниматели, как полноправные субъекты партнерских отношений не могут быть представлены в социальном партнерстве, ввиду отсутствия специальной правовой нормы, позволяющей объединить нанимателей – юридических лиц (индивидуальных предпринимателей) и нанимателей – физических лиц.

Кроме проблем, касающихся создания объединений нанимателей, возникают вопросы в части правовой регламентации их прав и обязанностей. До сих пор не выработан правовой механизм

ответственности членов объединений нанимателей за нарушение или невыполнение соглашений, регулирующих социально-трудовые отношения.

Вышеизложенное позволяет сделать вывод о необходимости разработки Закона Республики Беларусь «Об объединениях нанимателей». Принятие такого закона позволит решить назревшие проблемы представительства нанимателей в системе социального партнерства.

Литература

1. Трудовой кодекс Республики Беларусь: Кодекс Респ. Беларусь, 26 июня 1999 г., № 296-З: в ред. Закона Респ. Беларусь от 24.04.2014 г. № 134-З // Эталон – Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2019. – Дата доступа: 08.01.2019.

2. Конвенция Международной организации труда № 87 о свободе ассоциации и защите права на организацию [Электронный ресурс]: [заключено 09.07.1948 г.] // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2019.

3. Гражданский кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс]: 7 дек. 1998 г., № 218-З: принят Палатой представителей 28 окт. 1998 г.: одобр. Советом Респ. 19 нояб. 1998 г.: в ред. Закона Респ. Беларусь от 09.01.2017 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2019.

УДК 349.3(043.2)

Комоцкая И. А., начальник научно-исследовательской части, к.ю.н.,
Международный университет «МИТСО», г. Минск, Беларусь

ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Современные тенденции развития трудовых и связанных с ними отношений, обусловленные изменениями в сфере труда, активным использованием информационно-коммуникационных технологий, требуют совершенствования подходов правового регулирования системы социальной защиты работников с целью повышения ее эффективности.

Одной из актуальных проблем на современном этапе является появление новых рисков возникновения несчастных случаев на производстве и профзаболеваний. Развитие нанотехнологий, массовая разработка и применение высокотехнологичных электронных устройств, иной техники и приборов, которые имеют высокий уровень излучения, показывают необходимость повысить уровень защиты работников при работе с такой техникой, а также социального страхования в случае наступления профессиональных рисков.

Можно выделить следующие виды государственного страхования

работников от профессиональных рисков, обусловленных цифровизацией производства: страхование от несчастных случаев на производстве и профзаболеваний; государственное социальное страхование на случай временной нетрудоспособности, которая может наступить в том числе по причине утраты трудоспособности, связанной с профессиональной деятельностью; пенсионное страхование работников.

Анализ осуществления таких видов страхования показывает, что они не адаптированы к возникновению новых профессиональных рисков. Отмечается, что большинство технологических рисков не могут быть восприняты органами чувств человека [1], в связи с чем, полагаем, возникает вероятность наступления профессионально-обусловленных заболеваний, приводящих к невыраженной утрате профессиональной трудоспособности. Вместе с тем работники могут испытывать профессиональные посттравматические стрессовые расстройства, которые являются причиной многих невротических заболеваний и невозможности продолжения дальнейшей работы по данной профессии [2, 3]. Более того, все чаще появляются исследования о влиянии мобильных и цифровых технологий на биологические характеристики организма человека, в т.ч. на его физическое и психическое здоровье. Исходя из изложенного, представляется целесообразным разработать определенные методики, направленные на профилактику и лечение профессионально обусловленных заболеваний.

Немаловажными на современном этапе выступают вопросы влияния цифровой экономики на занятость рабочей силы и уровень социальной защиты в случае безработицы. Так, для многих стран мирового сообщества характерным является широкое применение гибких (нетипичных) форм занятости, в том числе обусловленное внедрением новых информационных технологий. В частности, наблюдается развитие дистанционного труда, работы по срочным трудовым договорам, широкое применение гражданско-правовых договоров.

Такая занятость, с одной стороны, способствует снижению безработицы, мобильности рабочей силы, возможности вовлечения в трудовую деятельность таких социально незащищенных категорий граждан, что увеличивает количество занятых в экономике. С другой стороны, повышается риск снижения уровня социальной защиты таких работников, поскольку законодательство ряда государств связывает размер социальных выплат с длительностью страхования и уровнем оплаты труда. Наряду с этим отдельные социальные гарантии предоставляются лишь в рамках трудовых отношений.

Помимо сказанного отмечается повышение требований к страховому стажу (периоду уплаты страховых взносов) для возникновения права на трудовую пенсию, что обуславливает наличие определенных вопросов. Непостоянная занятость, срочные трудовые отношения, работа по

гражданско-правовым договорам, которая носит временный характер, не позволят обеспечить гражданам требования, необходимые для реализации права на трудовую пенсию. В этой связи необходимо принять ряд мер по повышению социальной защищенности таких работников.

Заслуживают внимания также и вопросы социальной защиты граждан в случае безработицы. В настоящее время в Республике Беларусь уровень пособий по безработице не позволяет поддерживать достойный уровень жизни граждан в столь сложный для них период. В условиях усиления страховых принципов и адресности социальной защиты высказываются предложения по развитию двух видов пособий по безработице: страхового и социального [4, с. 74-78]. Размер страхового пособия по безработице целесообразно дифференцировать в зависимости от периода уплаты страховых взносов и длительности безработицы. Социальное пособие должно выплачиваться в зависимости от бюджета прожиточного минимума в среднем на душу населения тем гражданам, которые не имеют необходимого страхового стажа для выплаты страхового пособия.

Резюмируя изложенное, отметим, что для развития социальной защиты в новых условиях необходимо совершенствование социального законодательства по ряду направлений. Целесообразно развивать различные формы дополнительного социального (в том числе пенсионного) страхования, повышать уровень социальных гарантий для лиц, занятых в условиях гибких форм занятости, а также в случае наступления безработицы.

Литература

1. Гришаев В.В. Риск и общество (дискуссия о понятии риска и библиография) [Электронный ресурс] / В.В. Гришаев. – Федер. образоват. портал: Экономика: Социология: Менеджмент. – Режим доступа: <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/30007.html>. – Дата доступа: 20.01.2019.

2. Волошина О.В. Критерии и алгоритм оценки уровня профессионального стресса участников ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций: дис. ... канд. биол. наук: 05.26.02 / О.В. Волошина. – М., 2003. – 147 л.

3. Корганова И. Н. Социально-психологические особенности профессиональной деятельности медицинского персонала отделений с высоким уровнем летальности в современных условиях: дис. ... канд. мед. наук: 14.00.52 / И. Н. Корганова. – Волгоград, 2004. – 123 л.

4. Красовская Н.И. Страхование от безработицы: проблемы и перспективы развития / Н.И. Красовская, С.Л. Жвиридовская // Актуальные проблемы правового положения субъектов трудового права и права социального обеспечения (современное состояние и перспективы развития законодательства): сб. науч. ст.; под ред. И.А. Комоцкой, Т.М. Петоченко. – Минск: Четыре четверти, 2017. – С. 70–79.

THE PROBLEMS IN LAW-POPULARIZING EDUCATION OF CHINA

Since China implemented the first “five-year plan” of law-popularizing work in 1986, law-popularizing education has undergone a policy change from propagating the party’s democratic legal system to propagating the basic strategy of governing the country according to law. Now, law-popularizing education has achieved three historic changes, from the education on popularizing the general knowledge of law to the education on improving the legal quality, from the education of monotonously popularizing legal clause to the education of respecting legal spirit and the concept of law, from the administrative management to institutionalized, standardized and legal management.

Through the five “five-year plan” of law-popularizing work, the legal awareness of our citizens has been strengthened. In our country, the social atmosphere of learning law, knowing law, abiding law, loving law and law-enforcement has gradually taken shape. After more than 30 years of organized and planned law-popularizing work, now the Chinese government is deepening its understanding of law-popularizing work itself, at the same time we must face the drawbacks of law-popularizing work, we also must conduct a comprehensive review of law-popularizing work. At present, the main body of China’s popularization of law is mainly related state organs. However, due to historical culture and system construction, the law-abiding conditions of the personnel of state organs in our country are unsatisfactory. Due to the imbalance in social development and the immaturity in all aspects and conditions, the government is only the temporary predominant function of undertaking law-popularizing work. With the development of society, the general public should become the main body and promoter of law-popularizing work.

Because college students are also an important part of society, therefore, my country also has relevant policies and directives: all types of schools at all levels should conduct legal education of students. Moreover law-popularizing education of college students also has an important meaning of their individual growth.

However, there is still some problems in law-popularization education for college students such as outdated educational concepts, limited level of teachers and boring teaching forms and contents.

First, the law has even been described by some old textbooks as “the ruling class’s violent tools and machinery of repressing the ruled class”. What’s more, in the traditional view, people have a great misunderstanding of the law that “as

long as they do not commit crimes will never deal with the law”.

Second, the form of education is still confined to the traditional classroom teaching model, such as less legal education activities, only one copy of the law manual. Third, law teachers in many colleges and universities are come from the Social Science Department, Moral Education Department, Academic Affairs Office, the Communist Youth League, they are unprofessional in law. So this will also affect the teaching of basic law courses.

Now, our country places more and more emphasis on the rule of law, and the rule of law has been incorporated into the fundamental national policy of the constitution. We need to do a good job in law-popularizing education among college students.

First, teachers in higher education institutions need to innovate the form of law-popularizing education. They can hold mock courts, watch the video or TV shows concerning law of CCTV with students. And they can hold interesting lectures on law in colleges and universities. By updating and adding new content. It can mobilize the enthusiasm of students to study law, use law.

УДК 347.1(043.2)

Ляшко А. А., м.н.с.,

Институт правовых исследований Национального центра
законодательства и правовых исследований Республики Беларусь,
г. Минск, Беларусь

ПРАВОСПОСОБНОСТЬ ФИЗИЧЕСКОГО ЛИЦА И ИНДИВИДУАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЯ: СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

Построение нового информационного общества и цифровой экономики, повышение предпринимательской активности граждан, развитие и создание новых отраслей права невозможно без точного и правильного понимания каждым лицом тех правовых возможностей, которые ему предоставляет государство, так как именно личность, ее права и обязанности занимают центральное место в правовой системе и представляют собой основу конституционного строя любого государства. В свою очередь правоспособность является необходимым условием возникновения прав каждого человека. Именно поэтому изучение правоспособности граждан и индивидуальных предпринимателей (далее – ИП) сегодня имеет важное значение для более полной и эффективной защиты прав и интересов указанных субъектов правоотношений, для дальнейшего совершенствования действующего законодательства и правоприменительной практики.

Обратим внимание, что в юридической литературе существует

несколько подходов к определению понятия правоспособности. В основе первого (Н.Г. Александров, В.П. Грибанов, Н.С. Малеин, Н.П. Журавлев) лежит понимание правоспособности как субъективного права. Сторонники второго подхода (Ц.А. Ямпольская) склоняются к мнению, что правоспособность представляет собой лишь стадию субъективного права, а не самостоятельную правовую категорию. Представители третьего (Ю.К. Толстой) рассматривают правоспособность как предпосылку правоотношений правоспособность. Четвертый (традиционный подход) основан на понимании правоспособности как способности иметь гражданские права и обязанности, нашел свое отражение и на законодательном уровне [1, 2, 3, 4].

Правоспособность признается равной за всеми гражданами, возникает в момент рождения и прекращается со смертью лица [1, 2, 3, 4]. Правоспособность ИП возникает в момент регистрации лица в качестве индивидуального предпринимателя и прекращается после прекращения деятельности. При этом обратим внимание, что если осуществление предпринимательской деятельности в Российской Федерации, Казахстане, Республике Беларусь возможно с 16 лет [1, 2, 4], то украинский законодатель установил возрастной порог на отметке 18 лет, т.е. по достижению полной дееспособности [3].

Проведенный анализ законодательства стран СНГ позволил прийти к выводу о наличии одинакового подхода к определению содержания правоспособности как перечня определенных правомочий, в т.ч. и права на занятие предпринимательской деятельностью. На наш взгляд данный подход представляется неверным, так как подобное понимание содержания правоспособности не позволяет полностью раскрыть ее суть и не делает ссылку на обязанности. В этой связи считаем наиболее юридически верной формулировку нормы о содержании гражданской правоспособности, представленную в статье 26 Гражданского кодекса Украины, где указывается, что объем гражданской правоспособности представляет собой все личные неимущественные и имущественные права, установленные Конституцией и иными законодательными актами, а также обязанности лица как участника гражданских правоотношений [3].

Единый подход в странах СНГ выработан и в отношении нормы, запрещающей лишение и ограничение правоспособности и дееспособности за исключением случаев и в порядке, предусмотренных законом [1, 2, 3, 4]. Однако, если практика ограничения и лишения дееспособности сегодня существует, то возникает вопрос о возможности ограничения «способности иметь права и нести обязанности». В частности в Республике Беларусь, при существующем подходе к определению содержанию правоспособности можно говорить о возможном ограничении правоспособности в связи существованием в Гражданском кодексе Республики Беларусь статьи 31 «Ограничение

предпринимательской деятельности гражданина».

Таким образом, можно сделать вывод, что сегодня преобладает традиционный подход к определению правоспособности как способности иметь права и нести обязанности, которая возникает в момент рождения лица и прекращается его смертью. Предпринимательская правоспособность возникает в момент регистрации лица в качестве ИП и прекращается после его ликвидации. В большинстве стран предпринимательскую деятельность может осуществлять лицо, достигшее 16 лет. Наш взгляд наиболее целесообразно изменить существующий подход к определению содержания правоспособности, и закрепить последнюю как совокупность личных неимущественных и имущественных прав, а также обязанностей лица как субъекта гражданских правоотношений, предусмотренных Конституцией и законодательными актами. Кроме того существует необходимость пересмотреть законодательное регулирование в области ограничения предпринимательской деятельности гражданина с целью устранения возможных противоречий.

Литература

1. Гражданский кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс]: принят 28 октября 1998 г.: одобр. Советом Республики 19 ноября 1998 г.: в ред. Закона Респ. Беларусь от 17.07.2018 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2019.
2. Гражданский кодекс Российской Федерации [Электронный ресурс]: принят Гос. думой 21 октября 1994 г.: в ред. Федер. закона от 03.08.2018 г. // КонсультантПлюс. Россия / ЗАО «Консультант Плюс». – М., 2019.
3. Гражданский кодекс Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/document/?doc_id=30418568. – Дата доступа: 29.01.2019.
4. Гражданский кодекс Республики Молдова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397878. – Дата доступа: 29.01.2019.
5. Гражданский кодекс Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/document/?doc_id=1006061. – Дата доступа: 29.01.2019.

Dr Marta Mozgawa-Saj,
Faculty of Law and Administration,
Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland

THE OFFENCE OF INSULT IN THE POLISH PENAL CODE (ARTICLE 216)

1. The liability for the offence of insulting another individual is governed by Article 216 of the Polish Penal Code. Article 216 § 1 defines the basic type of the offence, involving an insult of another person in his or her presence, or even in his or her absence, but in public, or with the intention of having the insult reach them. Article 2 provides for an aggravated type of the offence of insult, consisting in the commission of the act described in § 1 by means of mass media. It should be noted that insult was also criminalised in the earlier Polish criminal legislation (Article 256 of the Penal Code of 1932, Article 181 of the Penal Code of 1969), although only the basic type of this offence was regulated until the entry into force of the current Penal Code.

2. The individual object of protection is internal (subjective) human dignity. In criminal law, we also distinguish dignity in the external (objective) sense, which means the value attached to a person by other people (human social significance), while internal dignity is the sense of personal dignity by an individual. Human dignity and its protection are inalienable rights attributable to every person regardless of their personal characteristics and their reputation among others. This points directly to its innate and inalienable nature, and this is the sense in which it should be considered as regards the offence of insult.

3. The provision of Article 216 § 1 lists three forms of insult: a) in the presence of the insulted (so-called direct insult); b) in the absence of the insulted, but publicly; c) not publicly and in the absence of the insulted, but with the intention of having the insult reach the insulted. In items b) and c) we are dealing with the so-called insult *in absentia*.

4. Article 216 does not contain a detailed specification of the executive activity as part of insult. It must therefore be assumed that it may be verbal or otherwise, insofar as the conduct expressed in it is to insult or ridicule another person. Thus, it must involve an oral or written statement, an exclamation, a gesture, a drawing (such as a caricature), or another medium, e.g. in the form of a film or photograph. The literature on the subject states that, unlike defamation, an insult does not necessarily contain a specific information message (allegation) against another person. An insult can be made by violating another person's bodily integrity (slapping or throwing something in the face), which implies a need for cumulative qualification (Article 216 § 1 concurrently with Article 217 § 1 in conjunction with Article 11 § 2 of the Penal Code). As some scholars of law aptly argue, sexual harassment can also be considered an

insult, expressing in such behaviours as indecent proposals, gestures, signs and any expressions of disregard and contempt for the humanity of the victim treated as a sexual object and offensive to the victim. Most scholars share the view that an insult can only be committed by action.

6. The criterion for considering a particular conduct an insult is that it is abusive, as assessed by the general public, and expresses contempt for another person, and is therefore more than merely a declaration of disrespect or a lack of good manners, faux-pas or deprecation of another person. As reasonably argued by the Supreme Court in its decree of 7 May 2008, III KK 234/07 "certain phrases may be considered 'insulting' first and foremost under generally accepted customary norms", according to which they must be recognised as insulting. Therefore, the provision of Article 216 does not cover any conduct which is customarily accepted, though not necessarily accepted by everyone or polite (e.g. shouting at the referee during a football game, e.g. "this referee sucks!", or offensive slogans chanted during political demonstrations or rallies). Thus, as rightly pointed out by certain scholars, the subjective perception of a person that his or her dignity has been violated is of secondary importance when the act is not perceived by the public as offensive. However, the Court of Appeal in Gdańsk in its judgement of 30 January 2002, II AKa 577/01, stated that the opposite situation (when the victim does not feel affected by the behaviour commonly considered to be abusive) alone does not preclude considering it an offence.

7. Any natural person may be the target of the offence of insult (regardless of his or her status and physical, personal or intellectual properties). It is not necessary for the insulted to be able to understand the content of the insult (which means that an insult may also apply to a child, a mentally handicapped person who is unable to understand a specific content, as well as a person who does not know the language in which the insulting words were formulated). Only a living person can be insulted; abusive statements about a deceased person may, however, aim at insulting the dignity of a living person (e.g. a relative of the deceased). Profanation of a corpse, human ashes or a place of repose of the dead is an offence under Article 262 § 1 of the Penal Code.

8. For the aggravated type of insult (Article 216 § 2 of the Penal Code), it is necessary for the insult to occur by means of mass communication. As stated by the Constitutional Tribunal in its judgement of 30 October 2006, P 10/06, the mass media should include "all measures that cumulatively meet the following criteria: the need for a mass recipient, topicality and short-lived nature of information, public access to it and quick getting out of date (condition of content of a mass nature), transfer of information in a certain package, institutionalization of the broadcaster and the existence of so-called gate-keeper (a controller of the content being broadcast, e.g. editor-in-chief), such as e.g. the press in the strict sense, radio and television."

9. In both the basic and the aggravated types, insult has the character of an

offence that may be perpetrated by any offender. Polish scholars of law differ in their opinions as to the subjective element of the offence of insult. However, the view prevails that both forms of intent (*dolus directus* and *dolus eventualis*) are valid, and such view was also expressed by the District Court in Białystok in the judgement of 5 March 2015, VIII Ka 938/14.

10. Most Polish scholars of law accept that insult is a conduct offence (i.e. a formal offence). It is being emphasized that no particular effect is necessary for the offence to occur, and in particular there is no need that the addressee of an abusive statement should be affected or that the abusive letter should be received by him or her.

11. The prosecution of the offence of insult (both the basic and aggravated types) is initiated upon private accusation. Pursuant to the provisions of the Code on Criminal Proceedings, in cases related to offences prosecuted on private accusation, the prosecutor commences proceedings or joins proceedings already commenced if the public interest requires it (Article 60 § 1 of the Code on Criminal Proceedings). The proceedings then take place *ex officio*, and the injured person who had initiated private prosecution exercises the rights of an auxiliary prosecutor; to an injured person who had not previously filed a private accusation, Articles 54, 55 § 3 and Article 58 of the Code on Criminal Proceedings apply (Article 60 § 2 of that Code). If the prosecutor who had joined the proceedings renounced the indictment, the injured person must be given back the rights of private prosecutor in further proceedings (Article 60 § 3 of the Code of on Criminal Proceedings)

12. Article 216 § 3 of the Penal Code provides for the institutions of so-called provocation and retaliation. Under the Penal Code, provocation appears in two meanings: as inciting another person to commit a criminal act in order to direct criminal proceedings against such a person (Article 24), and as provocative behaviour of the injured person (Article 216 § 3, Article 217 § 2). Pursuant to Article 216, provocation is a defiant conduct of the injured person, while retaliation takes place when the injured person has responded to the insult with a breach of the personal inviolability or with a reciprocal insult. In the event of provocation and retaliation, the court may (but does not have to) refrain from imposing punishment. There must occur a reasonable commensurability between the provocation and the reciprocal act provoked.

13. Insult, for its basic type, is punishable with a fine (from 10 to 540 daily rates) or the punishment of restriction of liberty (from 1 month to 2 years); while for the aggravated type: a fine (from 10 to 540 rates), punishment of restriction of liberty (from 1 month to 2 years) or punishment of deprivation of liberty (from 1 month to a year). It is possible to conditionally suspend the execution of the punishment of deprivation of liberty imposed. An option of conditional discontinuance of criminal proceedings (Article 66 of the Penal Code) is also available. In the event of a conviction for the offence referred to in Article 216 § 2 of the Penal Code, the court may decide to impose a

compensatory payment to the benefit of the injured person, the Polish Red Cross or towards another social cause indicated by the injured person (Article 216 § 4 of the Penal Code).

14. It is also worth noting that the Polish Penal Code (apart from Article 216) contains a number of other provisions governing insult of specific people, objects or places (Article 133 – public insult of the Polish nation or the Republic of Poland; Article 135 § 2 – public insult of the President of Poland; Article 136 § 3 and 4 – public insult of the head of a foreign country and other persons; Article 137 – public insult of national insignia; Article 196 – Public insult of places of worship; Article 226 § 1 and 3 – public insult of a public official or a person assisting him, or of a constitutional body of the Republic of Poland; Article 257 – insult of a group of population or a person because of their nationality, ethnicity, etc.; Article 261 – insult of a monument; Article 262 – profanation of a corpse; Article 347 – insult of a superior by a soldier; Article 350 – insult of a subordinate by a soldier).

UDC 347.78 (043.2)

Seitz Elena, Program Director,
International Cultural-Educational Association (ICEA), USA

THE EUROPEAN UNION DIRECTIVE ON COPYRIGHT IN THE DIGITAL SINGLE MARKET

The European Union Directive on Copyright in the Digital Single Market [1] is a proposed European Union directive that is designed to limit how copyrighted content is shared on online platforms. EU directives are a form of legislation that set an objective for member states to achieve, so if the Directive on Copyright passes, all EU member states will be expected to eventually pass their own domestic legislation in line with the terms of the directive.

The Directive on Copyright is sometimes referred to as 'Article 13' after its most controversial component – the article that would require online platforms to filter or remove copyrighted material from their websites.

The Directive on Copyright would make online platforms and aggregator sites liable for copyright infringements, and supposedly direct more revenue from tech giants towards artists and journalists. Under current legislation, platforms such as YouTube aren't responsible for copyright violations, although they must remove that content when directed to do so by the rights holders. Proponents of the Directive on Copyright argue that this means that people are listening to, watching and reading copyrighted material without the creators being properly paid for it.

While the amended version of the Directive on Copyright is made up of 17 individual articles, the most substantial and controversial points are Article 13

and Article 11.

Article 13 – the “meme ban” – is the part of the Directive on Copyright that has most people worried. This article states that “online content sharing service providers and right holders shall cooperate in good faith in order to ensure that unauthorised protected works or other subject matter are not available on their services”.

So what does it mean? All this article is saying is that any websites that host large amounts of user-generated content (think YouTube, Twitter and Facebook) are responsible for taking down that content if it infringes on copyright.

But things aren’t quite that simple. No one can quite agree how these platforms are expected to identify and remove this content. An earlier version of the Directive referred to “proportionate content recognition technologies” which sounds an awful lot like it’s asking platform owners to use automate filters to scan every piece of upload content and stop anything that might violate copyright from being uploaded.

The latest amended version of the Directive removes this phrase and inserted an exception saying “special account shall be taken of fundamental rights, the use of exceptions and limitations as well as ensuring that the burden on SMEs remains appropriate and that automated blocking of content is avoided”.

The reason why this article has been dubbed the “meme ban” is that no one is sure whether memes, which are often based on copyrighted images, will fall foul of these laws. Proponents of the legislation argue that memes are protected as parodies and so aren’t required to be removed under this directive, but others argue that filters won’t be able to distinguish between memes and other copyrighted material so they’d end up being caught in the crossfire anyway.

Article 11 – the “link tax” – intends to get news aggregator sites, such as Google News, to pay publishers for using snippets of their articles on their platforms. Press publications “may obtain fair and proportionate remuneration for the digital use of their press publications by information society service providers,” the Directive states.

No one is really sure how this one would work either. How much of an article has to be shared before a platform has to pay the publisher? The Directive states that platforms won’t have to pay if they’re sharing “mere hyperlinks which are accompanied by individual words,” but since most links are accompanied by more than a couple of words it seems that many platforms and news aggregators would fall foul of this rule.

The Directive does contain an exemption for “legitimate private and non-commercial use of press publications by individual users,” so it doesn’t look like individuals sharing links on social platforms will have to dip into their pockets. But even this is open to interpretation. Is someone with a huge following on social media, who posts adverts to that audience, a “private and

non-commercial” entity?

Article 12a might stop anyone who isn't the official organiser of a sports match from posting any videos or photos of that match. This could put a stop to viral sports GIFs and might even stop people who attended matches from posting photos to social media. But as with the articles above, all of this depends on how the directive is interpreted by member states when they make it into national law.

List of References

1. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Copyright in the Digital Single Market // Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0593>.

УДК 343.12 (043.2)

Самко А. В., магистр юридических наук,
Академия МВД Республики Беларусь, г. Минск, Беларусь

ОТДЕЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕР ПРЕСЕЧЕНИЯ ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ ЧАСТНОГО ОБВИНЕНИЯ

В соответствии с ч. 1 ст. 426 Уголовно-процессуального кодекса Республики Беларусь (далее – УПК) уголовные дела частного обвинения возбуждаются лицом, пострадавшим от преступления (его представителем, юридического лица) путем подачи заявления о совершении в его отношении преступления, предусмотренного ч. 2 и 3 ст. 26 УПК непосредственно в районный (городской) суд. Подобный порядок производства, отсутствие стадии предварительного расследования по замыслу законодателя должны способствовать их более быстрому рассмотрению, устранению волокиты, экономии бюджетных средств, с тем, чтобы права и законные интересы пострадавшего лица были восстановлены в максимально кратчайшие сроки. В противном случае теряется сама логика выделения данного производства. Однако, не всегда стороны добросовестно относятся к соблюдению требований по явке, в связи с чем в ходе правоприменительной деятельности судебные разбирательства зачастую откладываются в связи с неявкой обвиняемых в суд. Одной из причин к тому видится в отсутствии четко предусмотренных в законе полномочий суда по применению к обвиняемому меры пресечения в стадии назначения и подготовки судебного разбирательства.

Так, в соответствии со ст. 277 УПК по поступившему в суд уголовному делу судья лишь выясняет, подлежит ли *изменению или отмене* примененная в отношении обвиняемого мера пресечения. Правом

ее применить в данной стадии уголовно-процессуальный закон суд не наделяет. Подобный вариант регулирования не вызывает сомнений при производстве по делам публичного и частно-публичного обвинения, так как по ним производится предварительное следствие и мера пресечения, как правило, применяется органом уголовного преследования. Суд же, в случае признания этого необходимым, полномочен на ее изменение либо отмену. По делам же частного обвинения этот порядок применим не в полной мере. Достаточно распространены случаи, когда судьи, следуя нормам УПК, не избирают меры пресечения в отношении обвиняемого, что зачастую приводит к затягиванию судебного разбирательства.

Так, например, по уголовному делу в отношении Ж., возбужденному по ст. 153 Уголовного кодекса Республики Беларусь, судом в отношении обвиняемого мера пресечения не избиралась, последний от явки в судебное разбирательство уклонялся, в связи с чем оно неоднократно откладывалось и состоялось практически через год, лишь после объявления Ж. в розыск и его задержания [2]. И подобные примеры далеко не единичны в судебной практике [1].

Следует отметить, что правом применить меру пресечения в стадии назначения и подготовки судебного разбирательства по делам частного обвинения наделяет судью иной нормативный правовой акт. В постановлении Пленума Верховного суда Республики Беларусь от 31.03.2010 года № 1 «О практике применения судами норм Уголовно-процессуального кодекса, регулирующих производство по делам частного обвинения» (далее – Пленум) указано, что при наличии оснований, предусмотренных ст. 117 УПК, судья вправе избрать в отношении обвиняемого меру пресечения [3, п. 13], создавая по сути новую уголовно-процессуальную норму.

Безусловно, как справедливо подчеркивает И.В. Данько, «можно дискутировать о том, насколько это соответствует теории разделения властей, как это согласуется с принципом законности, но утверждать, что, например, пленум Верховного суда не выходит за рамки толкования уголовно-процессуального закона и не создает дополнительных процедурных правил, значит игнорировать реальное положение вещей» [4, с. 55]. Вместе с тем, на наш взгляд, это справедливо в отношении установления именно процедурных правил. К таковым, к примеру, можно отнести сформулированные в вышеуказанном постановлении требования к судье принять решение по поступившему в суд заявлению в течение трех суток или о необходимости оформить его вынесением соответствующего постановления [3, п. 4].

Интересен тот факт, что и суды по-разному подходят к решению указанного вопроса, причем не только в регионах республики, но и в пределах одного города, и даже в одном и том же суде. Так, изучение уголовных дел частного обвинения в районных судах г. Минска

показывает, что, например, в Партизанском районе на стадии назначения и подготовки судебного разбирательства судьи применяют меру пресечения в 96,7% случаев, в то время как в Московском районе в аналогичной ситуации мера пресечения не избиралась по 90% изученных уголовных дел, в Ленинском районном суде применялась мера пресечения в 58% случаев, в остальных случаях она не избиралась. В суде Советского района мера пресечения не избиралась не по одному из изученных уголовных дел частного обвинения. Причем стоит учитывать и то обстоятельство, что судья, не применив к обвиняемому меры пресечения, в случае его последующего уклонения от явки фактически лишается возможности ее избрания даже в случае объявления последнего в розыск. *Например, судья суда Московского района г. Минска, вынося постановление об объявлении розыска Ж., обвиняемого в совершении преступления, предусмотренного ст. 153 УК Республики Беларусь, в отношении которого ранее мера пресечения не избиралась, со ссылкой на ст. 302 УПК указал в постановлении, что «суд не считает целесообразным избрание в отношении обвиняемого меры пресечения» [2].* Вместе с тем, как представляется, судья и не был полномочен принять подобное решение. Так, в соответствии с требованиями ч. 2 ст. 302 УПК розыск скрывшегося обвиняемого объявляется определением (постановлением) суда с одновременным решением вопроса об *изменении* ранее примененной в отношении его меры пресечения. Таким образом судья имеет возможность лишь изменения ранее примененной меры пресечения, а не ее избрания. А ведь в случае объявления межгосударственного или международного розыска обвиняемого, его задержания за пределами Республики Беларусь отсутствие решения вопроса о мере пресечения не будет способствовать его эффективному исполнению.

Следует ли предоставить суду полномочия по избранию меры пресечения по уголовным делам частного обвинения в стадии назначения и подготовки судебного разбирательства? Ответ на данный вопрос видится отрицательным. Безусловно, судья должен обладать эффективным механизмом воздействия на обвиняемого для обеспечения его явки в судебное разбирательство, и данные меры оказывают превентивное воздействие, на лицо, привлеченное к уголовной ответственности. Вместе с тем, как представляется, суд, следуя установлениям УПК, может реализовать свое право на применение мер пресечения лишь на стадии судебного разбирательства, в порядке ч. 1 ст. 304 УПК. Данное решение законодателя логично и должно исключать возможность применения п. 13 Пленума, так как в рассматриваемой стадии судом не устанавливаются обстоятельства совершения преступления, не исследуются доказательства и вопросы виновности или невиновности обвиняемого.

Таким образом, как представляется, необходимо провести более комплексный анализ обозначенной проблемы с целью выработки предложений по ее нивелированию, что не позволяет объем настоящей публикации.

Литература

1. Архив суда Бобруйского района и г. Бобруйска. Уголовные дела №№ 1-823, 1-650.
2. Архив суда Московского района г. Минска. Уголовное дело № 1-185.
3. О практике применения судами норм Уголовно-процессуального кодекса, регулирующих производство по делам частного обвинения: Постановление Пленума Верховного Суда Республики Беларусь от 31 марта 2010 г. № 1 // Информационно-поисковая система «Эталон» [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2015.
4. Уголовный процесс. Общая часть : учебник / И.В. Данько и [др.]; под общ. ред. И.В. Данько. – Минск : Акад. МВД, 2012. – 478 с.

UDC 349.3(043.2)

Michalska-Warias Aneta, Prof. UMCS dr hab.
Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland

THE OFFENCE OF TERRORIST TRAINING IN POLISH CRIMINAL LAW

The very concept of terrorism was introduced into Polish criminal law in 2004 when Poland joined the European Union. Since then there have been many modifications introducing new terrorist offences into the system. While any offence which meets the statutory requirements specified in Art. 115 § 20 of the Polish Criminal Code (henceforth referred to as CC) may become “an offence of terrorist character” which implies, first of all, the aggravation of punishment for the offender. There are also many offences which are described with the use of that concept and which refer to some preparatory activities of terrorists which cannot be considered to fulfil the requirements of Art. 115 § 20 CC and need to be punished on separate bases. One of such offences is the misdemeanour known as “terrorist training” described in Art. 255a § 2 CC. It was added into the Polish criminal law system under the influence of the requirements of the EU law referring to the issue – at present it is the directive of the EU Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA (OJ L 88, 31.3.2017, p. 6–21). According to Art. 8 of this legal act, Member States shall take the necessary measures to ensure that receiving instruction on the making or use of explosives, firearms or other weapons or noxious or hazardous substances, or

on other specific methods or techniques, for the purpose of committing, or contributing to the commission of, one of the offences listed in points (a) to (i) of Article 3(1) is punishable as a criminal offence when committed intentionally (these points refer to offences which should be treated as terrorist offences in the meaning of the directive).

The Polish law-maker decided to add the new offence in 2016 (the statute of 5 May 2016 on anti-terrorist activities (Journal of Laws position 904). According to Art. 255a § 2 CC whoever, with the aim of committing an offence of terrorist character, participates in a training which could facilitate the commission of such an offence, should be punished with imprisonment from 3 months to 5 years.

As is stressed in literature, the forbidden activity in the form of participation should be understood broadly, as any type of contact between the instructor and the participant. This contact may be through electronic means, the parties involved need not know each other personally, yet – the contact must be such that there is an intellectual connection, the participant should be able to ask questions and receive answers. If somebody is only gaining access to some training material placed on the Internet without any contact with the author of that material, the requirements of Art. 255a § 2 are not met, though the author, but not the recipient, of such materials can be held responsible for the offence described in Art. 255 § 1 CC – the spreading or presenting in public of content which may facilitate the commission of an offence of terrorist character with the intention that such an offence should be committed (2, p. 355).

Training should be understood according to its linguistic meaning as all forms of learning, obtaining extra knowledge in a given sphere. It does not have to be a long lasting process, also one-off training can fulfil the statutory features of the discussed misdemeanour. The training has to have one key feature – the knowledge given to the participants must be of such a kind that it could facilitate the commission of an offence of a terrorist character (i.e. according to Art. 115 § 20 CC an offence punished with maximum imprisonment of at least 5 years committed with the aim of 1) seriously intimidating many persons, 2) compelling a public authority body of the Republic of Poland or of another state or an international organisation to perform or abstain from performing certain acts, 3) causing serious destabilisation in the political system or economy of the Republic of Poland, - or the threat thereof). It should be stressed that the training itself does not have to be an illegal one, the offence is committed as long as the offender participates in it with the aim to commit an offence of terrorist character, though in the case of such a legal training the persons conducting it may not be held responsible for the offence if they were unaware of the intention of the participant. Since the training has to be such as to be able to facilitate the commission of a terrorist act, it should be established that the very possibility of committing the intended offence depended on the knowledge provided during the training. Therefore, i.g. learning a foreign

language to make it easier to function in a foreign country where the terrorist attack is to take place cannot be considered the kind of training described in Art. 255a § 2 CC (2, 355).

The above indicated Directive distinguishes between receiving and providing training for terrorism. The last one is mentioned in Art. 7, according to which Member States shall take the necessary measures to ensure that providing instruction on the making or use of explosives, firearms or other weapons or noxious or hazardous substances, or on other specific methods or techniques, for the purpose of committing, or contributing to the commission of, one of the offences listed in points (a) to (i) of Article 3(1), knowing that the skills provided are intended to be used for this purpose, is punishable as a criminal offence when committed intentionally. The Polish law-maker has introduced no such distinction, yet – since Art. 255a § 2 CC speaks of “participation” and not “obtaining” or “providing” instruction, it can be argued that the person conducting the terrorist training also participates in it and therefore can be considered the perpetrator of the offence (3, p. 781, 4, p. 1237). It should be also stressed that the phrase describing the mens rea of the offender (“with the aim of committing an offence of terrorist character”) does not seem to require that the offence should be personally committed by the offender, but it is also possible to meet this requirement when the perpetrator’s intention concentrates on the commission of such an offence by another person – this interpretation would make it possible to assume that the discussed offence was committed e.g. by a person who was giving necessary instruction to a person intending to commit a terrorist suicide attack (2, p. 355).

The offence described in Art. 255a § 2 CC can only be committed with direct intention (*dolus directus coloratus*) – the offender has to participate in the training with the specific aim to commit an offence of terrorist character (1, p. 1639).

The punishment for the participation in terrorist training is not very severe, yet one should remember that this is the punishment for the type of activity which otherwise would be considered preparation to commit an offence (and as a rule preparing to commit various offences is not forbidden unless the statute states otherwise) and which precedes the acts which are truly socially harmful.

Literature

1. A. Herzog [in:] Stefański R. A. (ed.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018
2. Michalska-Warias A. [in:] Królikowski M., Zawłocki R. (eds.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, Tom II*, Warszawa 2017
3. Mozgawa M. [in:] Mozgawa M (ed.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2018
4. Wiak K. [in:] Grześkowiak A., Wiak K (ed.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018

О СРОКАХ ПРИНУДИТЕЛЬНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ ПО ТРУДОВЫМ СПОРАМ

В ходе ликвидации трудовых конфликтов (особенно если потерпевшей стороной выступает работник) по вполне очевидным причинам очень большое значение имеет фактор времени. Применительно к сфере исполнительного производства это означает то, что исполнительные документы по трудовым спорам должны реализовываться судебными исполнителями в максимально короткие сроки. Однако обращение к Закону Республики Беларусь от 24.10.2016 №439-З «Об исполнительном производстве» (далее – Закон №439-З) показывает, что обеспечить решение данной задачи при существующем уровне правового регулирования весьма проблематично.

С одной стороны, Закон №439-З предусматривает принцип процессуальной экономии (ст. 5), а также неоднократно упоминает о потребности своевременного исполнения исполнительных документов (ст. 4, ч.3 ст. 48, ч.3 ст. 82, ч.2 ст. 92). Однако, с другой стороны, Закон №439-З не устанавливает предельно допустимой продолжительности исполнительного производства, т.е. не определяет сроков, в течение которых судебные исполнители обязаны обеспечивать реализацию исполнительных документов. Не получили закрепления такие сроки и в Инструкции по исполнительному производству, утвержденной постановлением Министерства юстиции Республики Беларусь от 07.04.2017 №67.

Отсутствие в законодательстве сроков реализации исполнительных документов по трудовым спорам является тем более удивительным, что на предшествующем исполнению этапе – при вынесении соответствующих юрисдикционных актов – защита прав и законным интересам в сфере трудовых отношений оказывается на основе учета отмеченного выше временного фактора. Например, Гражданский процессуальный кодекс устанавливает сокращенный срок рассмотрения дел по требованиям из трудовых правоотношений – 1 месяц со дня принятия заявления к рассмотрению (ч.2 ст. 158), а также предусматривает немедленное исполнение судебных решений о присуждении заработной платы и о восстановлении на работе (п.3, 4 ст. 313).

Нужно заметить, что в законодательстве не всегда отсутствовали сроки продолжительности исполнительного производства. Так, Инструкция об исполнительном производстве, утвержденная приказом Министра юстиции СССР от 15.11.1985 №22 и применявшаяся в

Республике Беларусь вплоть до конца 2004 г., устанавливала, что «принудительное исполнение решений, не связанных с реализацией имущества должника, должно быть закончено судебным исполнителем в двадцатидневный срок, включая в этот срок время, предоставленное должнику для добровольного исполнения» (п.55). Вместе с тем на практике судебные исполнители во многих случаях не могли соблюсти предписания данной нормы. Поэтому в первоначальной редакции Инструкции по исполнительному производству, утвержденной постановлением Министерства юстиции Республики Беларусь от 20.12.2004 №40 (далее – Инструкция №40), было закреплено, что требования исполнительного документа должны быть исполнены судебным исполнителем в двухмесячный срок со дня возбуждения исполнительного производства, а если необходимы действия по реализации имущества и денежных средств должника – не более, чем за четыре месяца (ч.1, 2 п.53). Эти положения сохранились и во второй редакции Инструкции №40, причем в тех же самых ее структурных элементах.

В третьей редакции Инструкции №40 регулирование сроков несколько изменилось, став единым для всех видов исполнительных производств: «Требования, содержащиеся в исполнительном документе, должны быть исполнены судебным исполнителем в течение четырех месяцев со дня возбуждения исполнительного производства» (ч.1 п.36). Четвертая редакция Инструкции №40 никаких новаций в рассматриваемый вопрос не привнесла. Но уже в 2015 г. п.36 из Инструкции №40 был исключен, и больше нормы о продолжительности исполнительного производства по гражданским делам в Инструкции №40 не закреплялись. Очевидно, отсутствие в современном отечественном законодательстве норм о продолжительности исполнительного производства можно объяснить, с одной стороны, стремлением государственных структур избежать негативной статистики о деятельности судебных исполнителей (ведь соответствующие сроки судебными исполнителями очень часто нарушались), с другой стороны – влиянием тенденций развития законодательства об исполнительном производстве по экономическим делам, которое (законодательство) никогда таких сроков не предусматривало.

Тем не менее мы убеждены, что сроки продолжительности исполнительного производства необходимы в целях обеспечения своевременной защиты интересов взыскателей и, кроме того, для дисциплинирования судебных исполнителей. Причем в отношении взысканий по социально значимым категориям дел (в том числе о восстановлении на работе, изменении формулировки причины увольнения, взыскании заработной платы, предоставлении работнику очередного отпуска, снятии дисциплинарного взыскания и т.п.) должны

быть предусмотрены специальные (сокращенные) сроки реализации юрисдикционных актов.

Прекрасным примером в этом отношении может служить опыт Российской Федерации, где названные вопросы получили регулирование непосредственно в Федеральном законе от 2.10.2007 №229-ФЗ «Об исполнительном производстве» (далее – Закон РФ №229-ФЗ). Так, ч.1 ст. 36 Закона РФ №229-ФЗ гласит, что содержащиеся в исполнительном документе требования должны быть исполнены судебным приставом-исполнителем в двухмесячный срок со дня возбуждения исполнительного производства, за исключением нескольких (перечисленных в следующих частях статьи) случаев. К числу подобных исключений отнесены и требования о восстановлении на работе незаконно уволенного или переведенного работника, которые должны быть исполнены не позднее первого рабочего дня после дня поступления исполнительного документа в подразделение судебных приставов (ч.4 ст. 36 Закона РФ №229-ФЗ). При этом в ч.7 ст. 36 Закона РФ №229-ФЗ сказано, что в сроки, предусмотренные предыдущими частями этой статьи, не включается время отсрочки или рассрочки исполнения, отложения исполнительных действий, приостановления исполнительного производства и пр.

УДК 349.2 (043.2)

Томашевский К. Л., д.ю.н.,
Международный университет «МИТСО», г. Минск, Беларусь

СИСТЕМА ПРИНЦИПОВ ТРУДОВОГО ПРАВА И ЕЕ ЗАКРЕПЛЕНИЕ В ТРУДОВЫХ КОДЕКСАХ

Напомним, что еще в Концепции Модельного Трудового кодекса, принятой на 16-м пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ (постановлением №16-7 от 09.12.2000), предусматривалась отдельная статья «Принципы регулирования трудовых отношений», в которой к основным принципам регулирования трудовых и непосредственно связанных с трудом отношений были отнесены 12 идей: обеспечение права на труд, свободы труда, права каждого свободно распоряжаться своими способностями к труду, выбирать род деятельности и профессию; запрещение принудительного труда и дискриминации в сфере трудовых отношений; обеспечение права на труд и ряд других.

Если обратиться к законодательному опыту государств, образовавших в 2014 г. Евразийский экономический союз (далее – ЕАЭС), то системам принципов трудового права в четырех из пяти государств – членов ЕАЭС посвящены отдельные статьи Трудовых кодексов (далее – ТК):

ст. 2 ТК России «Основные принципы правового регулирования трудовых отношений и иных непосредственно связанных с ними отношений», сформулировавшая 19 принципов трудового права;

ст. 3 ТК Армении «Принципы трудового законодательства», содержащая 10 основных принципов трудового законодательства;

ст. 2 ТК Кыргызстана «Основные принципы правового регулирования трудовых и непосредственно связанных с ними отношений», включает в себя 17 руководящих правовых начал (принципов), некоторые из которых также выводятся учеными из норм Конституции и иного законодательства;

ст. 4 ТК Казахстана «Принципы трудового законодательства Республики Казахстан» касается 11 основополагающих начал (принципов) трудового права (ранее их было 12).

Из названий вышеуказанных статей ТК следует, что законодатели Армении и Казахстана отождествляют принципы трудового права (принципы правового регулирования трудовых и непосредственно связанных с ними отношений) с принципами трудового законодательства. На наш взгляд, более удачен термин, используемый ТК России и ТК Кыргызстана, а еще более точной и лаконичной является классическая категория «принципы трудового права». Единственное государство – член ЕАЭС, в ТК которого нет статьи, содержащей систему отраслевых принципов трудового права, остается Республика Беларусь, что можно оценить как пробел в ее законодательстве. Вместе с тем, в отдельных статьях ТК Беларуси закрепляются принципы запрещения принудительного труда (ст.13), запрещения дискриминации в сфере трудовых отношений (ст.14) и основные принципы социального партнерства (ст. 353) [1, с. 52].

Для сравнения: в ст.2 ТК Литовской Республики 2016 г., вступившем в силу 01.07.2017 г., предусмотрены такие принципы как принципы правовой определенности, защиты законных ожиданий и защиты всех трудовых прав, установления безопасных и здоровых условий труда, стабильности трудовых отношений, свободы выбора работы, справедливой оплаты труда, равенства субъектов трудового права независимо от их пола, расы, национальности, языка, происхождения, социального статуса, убеждения, намерения иметь ребенка (детей), семейного положения, возраста, убеждений, зависимости от политических партий и ассоциаций, обстоятельств, не связанных с деловыми качествами работников, свобода ассоциаций, свобода коллективные переговоры и право на коллективные действия. При этом литовский законодатель разумно не формулировал перечень принципов трудового права как не исчерпывающий, указав в ч.2 ст.2 ТК, что правоотношения в рамках отдельных институтов трудового права регулируются и другими принципами трудового права.

В КЗоТ Украины 1971 г. также нет отдельной статьи, закрепляющей систему принципов трудового права, хотя из систематического толкования ст. 2, 21, 51 этого КЗоТ все же выводятся отдельные принципы правового регулирования трудовых отношений (право на труд, равенство трудовых прав всех граждан и запрет дискриминации; свободный выбор вида деятельности и ряд других). Заметим, что в проекте ТК Украины, который в 05.11.2015 был принят, но так и не вступил в силу, предусматривается отдельная ст.2 «Основные принципы правового регулирования трудовых отношений», в которую включены 34 принципа трудового права, причем этот перечень сформулирован как закрытый.

В учебной литературе обосновывались следующие принципы белорусского трудового права: свобода труда и запрещение всех форм принудительного и обязательного труда; обеспечение государством права на труд, содействие в обеспечении труда и занятий; равенство возможностей при недопущении дискриминации в области труда и занятий; обеспечение здоровых и безопасных условий труда и ряд других [2, с.54; 3, с.32].

На основе проведенного сравнительно-правового анализа можно высказать предложение белорусскому законодателю учесть позитивный опыт других государств – членов ЕАЭС, а также Литвы и закрепить перечень принципов трудового права, но при этом, сформулировав его как неисчерпывающий (открытый). При этом, полагаем, нет необходимости делать этот перечень столь пространным как в проекте ТК Украины, поскольку принципы отдельных институтов целесообразнее закреплять в тех главах ТК, в которых содержатся и остальные нормы данных институтов Особенной части трудового права. Такой подход более удобен с позиции правоприменения и в большей степени соответствует требованиям юридической техники и нормотворческой практике.

Литература

1. Евразийское трудовое право: учебник / Е.А. Волк, Е.С. Герасимова, С.Ю. Головина; под общ. ред. М.В. Лушниковой, К.С. Раманкулова, К.Л. Томашевского. – М.: Проспект, 2017. – 496 с.
2. Волк Е.А. Трудовое право: учеб.-метод. комплекс / Е.А. Волк, К.Л. Томашевский. – Минск: Межд. ун-т «МИТСО», 2016. – 216 с.
3. Трудовое право: учебник / Под ред. В.И. Семенкова. – Минск: Адукацыя і выхаванне, 2016. – 720 с.

Халида Алисой, диссертант,
Институт Права и Прав человека, НАН Азербайджана,
Азербайджанская Республика

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ПРАВ

Одной из более серьезных социальных проблем является также отсутствие эффективных социальных услуг современного государства. В результате, с появлением среды социального неравенства происходит социальное расслоение общества, а меры же государства по устранению этого неравенства до сих пор не дали нужных результатов.

По мнению экспертов ООН, уровень бедности, самый высокий уровень неравенства подрывает развитие, способствуя социальному кризису, препятствует экономическому прогрессу, ослабляет демократическое преобразование и представляет серьезную угрозу для социальной сплоченности и международной политической стабильности. Все эти события, в первую очередь, вызваны нарушениями самых элементарных социальных прав человека, ставит под сомнение здоровье, умиротворенность, безопасность и благосостояние каждого человека.

Социальные права, являясь составной частью такой важной отрасли как института международно-правовой защиты прав человека, представляет совокупность норм и принципов правового и организационного содержания, гарантируемого международным правом и основным законом государств, предусматривающего достойную жизнь человека и осуществление социальной защиты населения и практической организации.

Говоря о вопросах взаимного соотношения международного и внутригосударственного права в области обеспечения социальных прав, следует учитывать, что после принятия Всеобщей декларации прав человека прошло уже 70 лет, с принятием Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах - 50 лет, с принятием Европейской Социальной Хартии - 55 лет, и некоторые положения, предусмотренные в этих международных документах, отстали по своему содержанию в регулировании общественных отношений.

Представления о социальных правах в этих положениях как "реализуемого постепенно" и "осуществление, которых зависит в большей степени от экономической ситуации государств" уже устарели, и не соответствует действующим реалиям развития мира. Так как эти нормы преобразованы в конституционные положения большинства государств, на пути их реализации сформированы теоретический и международный опыт, широкое распространение получила форма социального и

государственного управления как наиболее эффективное средство управления властью.

На наш взгляд, теперь государства не могут приводить в качестве "отговорки" такие понятия как "постепенно осуществляемые права" и "права, зависящие от экономического состояния государства". Иными словами, современная государственная концепция дает основание полагать, что государство не может быть застраховано от обязательств по реализации социальных прав, реализация же этих обязательств создает необходимость "нового порядка", которая может быть реализована посредством долгосрочных социальных программ и эффективных правовых и организационных механизмов.

Реализация социальных прав, проблема восстановления и защиты этих прав в случаях возможного нарушения их юридическими и физическими лицами, в большинстве случаев происходит из-за слабого знания людьми действующего законодательства, не обращение в правоохранительные, судебные и соответствующие органы или ввиду искусственных препятствий, создающих при таких обращениях. В этом смысле, в целях осуществления реальной защиты прав человека, в том числе социальных прав, необходимо принять соответствующие меры, создать соответствующую законодательную базу. Для этого необходимо оказывать малообеспеченным лицам юридическую помощь за счет государства, обеспечить право беспрепятственного судебного обращения (например, освободить от государственной пошлины).

Государство, проводя социальную политику, в частности, должно стараться обеспечить посредством административных и организационных мер удовлетворительное проживание групп населения или, по крайней мере, без нужды, которые не способны улучшить эту ситуацию без посторонней помощи, обеспечить социальную сферу полностью квалифицированным персоналом. Следует обратить особое внимание на подготовку кадров специалиста по социальным сферам, для их подготовки полностью квалифицированного персонала для обеспечения социальной сферы.

Социально-экономические права и свободы - это возможности личности в сфере производства и распределения материальных благ, призванные обеспечить удовлетворение экономических и тесно связанных с ними духовных потребностей и интересов человека, удовлетворитель материальных, физических, духовных и иных социально значимых потребностей личности, касающихся таких важных сфер жизни человека, как собственность, здоровье, трудовые отношения, образование, отдых, составляющие особую группу основных прав и свобод человека и гражданина [4, 175], гарант достойного высокого уровня жизни и социальной защиты людей [3, 164], регулятор отношений людей в сфере труда - жизненных средств, возникших производственной силой [5, 49-

53], возможности обеспечить удовлетворение жизненных интересов людей, гарантируя в сфере экономических, социальных и культурных свобод [1, 500], права, предоставляющие возможность человеку жить в обществе.

При обсуждении соотношении международного и внутригосударственного права, говоря об обеспечении социальных прав, составляющие важное направление области исследования, отмечается, что социальные права являются правами человека второго поколения и потому вопросы соотношения должны быть рассмотрены в системе и в отношении прав человека. Так как права человека объявлены высшей ценностью, идея обеспечения этих прав отражена в ряде универсальных актах и подробный перечень прав и свобод человека можно встретить в текстах конституций всех государств.

Тем не менее, сравнение обеспечения социальных прав в международной и национальной правовой системе важно и потому, что до сих пор не сформирована единая практика, позволяющая одинаково понимать содержание и состав социальной политики государств и соответственно этому, направленная на эффективную защиту всех лиц, нуждающихся в социальной помощи в каждом государстве.

Международные нормы в области социальных прав: международные договоры, отражающие основные базовые принципы в области социальных прав; общие (универсальные и региональные) нормы в области социальных прав; нормы (универсальные и региональные), направленные на регулирование отдельных отношений в области социальных прав; нормы, принятые для защиты отдельных прав и прав группы лиц; классифицируются как рекомендательные в области социальных прав. Впервые в литературе перечислены общие и частные права и принципы социальных прав.

Так как социальные права формируются в группе прав человека, его нормы и принципы можно отнести к социальным правам. К общим принципам относятся принцип равенства всех людей и запрещения дискриминации; Принцип свободного использования природных богатств и ресурсов; Принцип доступа к источникам средств существования; Принцип обеспечения ресурсов на максимальном уровне в зависимости от законодательных и социальных программ; Принцип оценивания прав человека и возможностей национальной экономики; Принцип недопустимости ограничения и снижении социальных прав; свобода (принцип) обеспечения социально-экономического и культурного развития всех народов.

Низкий уровень участия государств в международных соглашениях по социальным правам (например, в Международном Пакте об экономических, социальных и культурных правах участвуют 92 государств; в Конвенции о защите заработной платы - 88 государств; в

Конвенции о предупреждении дискриминации в области образования - 77 государств; в Конвенции о минимальном возрасте приема на работу - 37 государств и т.д.), отсутствие внимания международного сообщества к отдельным социальным правам (например, права психически больных как наиболее уязвимой группы населения) требует разработку в этой области новых направлений международного сотрудничества, в том числе, создания новой организации, осуществляющей комплексное организационно-правовое регулирование социальных прав в ЭКОСОС, являющийся основным органом ООН.

Государственная система, направленная на обеспечение права и свобод человека, ненадлежаще выполняет свои задачи, предусмотренные конституцией, когда ряд стран если и принимают своей высшей целью "обеспечение прав и основных свобод человека в соответствии с общепризнанными принципами и нормами международного права», но полностью не выполняют свои международные обязательства в социальной сфере, серьезные препятствия локального и глобального характера на пути реализации многих программ социального развития, огромное неравенство в распределении ресурсов, социально-политическая нестабильность в различных регионах, вооруженные конфликты и другие случаи вызывают необходимость устройства социального государства как более сильного гаранта социальных прав, которые обеспечивают достойную жизнь человека.

Иными словами, осуществление социальной политики, охватывающей в себе многоотраслевые социальные права, невозможно без широкомасштабного организационно-правового механизма и это обуславливает создание "социального государства" как специализированного комплекса норм и принципов, составляющих социальные права. Кроме того, по сравнению с правовым государством характерные особенности социального государства еще раз подтверждают вышеуказанное заключение: если формирование концепции и практики "правового государства" связано с проявлением и признанием прав человека "первого поколения", то теория и практика "социального государства" связано с возникновением и признанием непосредственно прав «второго поколения»; если в основе теории и практики "правового государства" лежит закон и право, верховенство демократии, свободы личности, победа гражданских и политических прав, то основу идеологии и практики концепции "социальной государственности" составляет идеи гуманизма и социальной справедливости, общее единство всех социальных групп общества, победа за признанное неравенство и социального равенства, гарантия государством признания и защиты социально-экономических прав [2, 42-43]; правовое государство должно быть социальным, а социальное государство не может быть правовым; социальное государство возможно лишь в условиях демократии,

гражданского общества и имеют правовой характер и т.д.

В результате дается понятие социального государства, перечисляются специфические функции. Социальное государство как гарант реализации социальных прав, являясь средством разрешения как внутригосударственных, так и международных конфликтов и споров, характеризуется как институт, направленный на защиту прав, свобод и интересов всех граждан общества и народа, в целом на организацию развития общества и достойной жизни.

Литература

1. Баглай М.В., Туманов В.А. Малая энциклопедия конституционного права. М., 1998, с. 500.
2. Иваненко В.А., Иваненко В.С. Социальные права человека и социальные обязанности государства: международные и конституционные правовые аспекты. СПб, 2003, с. 42-43.
3. Права человека. Учебник для вузов. Отв. ред. Е.А. Лукашева, М., Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА·М), 2003, с. 164.
4. Теория государства и права / Под ред. В.К. Бабаева. М., 1999, с. 175.
5. Чигарев В.М. Генезис и реализация концепции социальных прав человека. (Политологический аспект). ДА МИД РФ. М., 2002, с. 49-53.

УДК 349.222:331.101 (043.2)

Амелічева Л.П., к.ю.н.,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОСИЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УМОВАХ ДЕФІЦИТУ ГІДНОЇ ПРАЦІ: ПРАВОВИЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТИ

Поняття «соціальний діалог» багатоаспектне й недостатньо досліджене в сучасній науці трудового права, що й обумовлює до нього підвищений інтерес з боку наукової спільноти. В спеціальній юридичній літературі вчені трудового права його розглядають як: 1) самостійний інститут трудового права [1]; 2) система колективних трудових відносин між працівниками, роботодавцями (їх представниками), органами виконавчої влади, іншими суб'єктами цих відносин [2, с. 16]; 3) принцип регулювання колективних трудових відносин (принцип колективного трудового права) [3, с. 12] й ін.

Нині в умовах дефіциту гідної праці в багатьох країнах світу, й Україна не є виключенням, саме соціальний діалог як важливий засіб для досягнення соціальної справедливості має вирішальне значення в здобутті чоловіками та жінками гідної і продуктивної праці в умовах свободи,

рівності, безпеки та людської гідності. Завдяки соціальному діалогу стали можливими у світі корисні трудові практики, такі, як: восьмигодинний робочий день, охорона материнства, ряд стратегій, що сприяють безпеці на робочому місці та врегулюванню трудових відносин й ін.

Сучасний соціальний діалог є невід'ємною частиною Програми гідної праці МОП. Декілька підрозділів МОП працюють спеціалізовано над цим стратегічним напрямом під час впровадження в світову практику концепції гідної праці: Департамент соціального діалогу, трудового права та адміністрації праці ДІАЛОГ (DIALOGUE), Програма галузевої діяльності СЕКТОР (SECTOR), Бюро з діяльності роботодавців АКТ/ЕМП (ACT/EMP) і Бюро з діяльності працівників АКТРАВ (ACTRAV) [4].

На міжнародній конференції праці МОП у вересні 2017 року в Нью-Йорку генеральний директор МОП Гай Райдер у своєму вступному посланні відзначив стратегічне позиціонування соціального діалогу у забезпеченні гідної праці в цілях сталого розвитку, підкреслив ключову роль свободи асоціацій і різних форм соціального діалогу в поширенні переваг глобалізації, сприянні гідній праці, якості робочих місць й інклюзивному зростанню. Він запропонував розширити колективно-договірне регулювання праці й на працівників - мігрантів, на трудящих, зайнятих у нестандартних формах зайнятості та ін. [5], що є новаційним напрямом посилення соціального діалогу і вперше прозвучало в інформаційному просторі на такій поважній світовій дискусійній панелі як міжнародна конференція праці МОП.

МОП активно й дієво просуває свої нові ідеї. Так, за допомогою цієї міжнародної інституції в рамках Програми гідної праці в Україні на 2016-2019 роки в нашій країні втілюється проект «Інклюзивний ринок праці і соціальний діалог», розрахований на 2017-2022 роки, метою якого є впровадження ефективних механізмів щодо розвитку інституцій ринку праці, зокрема й правових, усунення невідповідності попиту та пропозицій фахової підготовки і професійних навичок працівників на ринку праці України, запровадження нових підходів до ведення соціального діалогу, як на національному, так і регіональному рівнях.

Враховуючи візію подальшої стратегії євроінтеграції України, в контексті цього дослідження слід зауважити досвід європейського соціального діалогу, який є унікальним. На європейському рівні працівників представляє Європейська конфедерація профспілок (ЄКП), а роботодавців представляють три групи: Бізнес Європа (Business Europe), Європейський центр підприємств з державною участю (СЕЕР) та Європейська Асоціація ремесла, малих та середніх підприємств (UEAPME). Європейський соціальний діалог має також чимало трудових практик, прийнято понад 300 спільних документів Європейських соціальних партнерів та низки загальноєвропейських директив. Одним з таких прикладів є Рамкова угода щодо утисків та насильства на роботі від

2007 року.

Сучасними напрямками розвитку соціального діалогу в ЄС є: 1) створення сприятливого середовища для соціальних партнерів для обговорення проблем, пов'язаних з незадекларованою працею та соціальним демпінгом; 2) спрощення через зміни в законодавство доступу до зайнятості, зокрема, молоді, жінок, людей похилого віку та осіб з інвалідністю й навчання протягом життя; 3) правове забезпечення гідних умов праці, які характеризуються збалансованістю між роботою і життям, гендерною рівністю і недискримінацією й ін. [6].

Таким чином, і в правовому, і в інформаційному просторі України, на ринку праці якої відчувається критичний дефіцит гідної праці, за сприянням МОП відбуваються важливі зміни у напрямі посилення соціального діалогу, а саме, активізується колективно-договірне регулювання праці. Унікальний досвід європейського соціального діалогу, враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку України також сприяє цим змінам. Однак сьогодні, як ніколи, слід більше інформувати громади України про цінність такого досвіду.

Література

1. Чанишева Г.І. Соціальний діалог як інститут трудового права / Г.І. Чанишева // Науковий вісник Міжнародного гуман. ун-ту. Сер. Юр-я. – 2015. – № 18. – Том 2. – С. 4–6.

2. Трюхан О.А. Організаційно-правові форми соціального діалогу у сфері праці [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.А. Трюхан – Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2006. – 21 с.

3. Паньков Д.А. Принципи правового регулювання колективних трудових відносин [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Д.А. Паньков. – Одеська нац. юрид. академія, Одеса. – 2007. – 22 с.

4. Соціальний діалог у сфері праці: право голосу та можливість вибору для жінок і чоловіків: брошура МОП з підвищення обізнаності громадськості «Гендерна рівність у серці гідної праці». URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/gender/documents/publication/wcms_120507.pdf

5. The Global Deal for Decent Work and Inclusive Growth Flagship Report. New York. 2017. ILO. URL: <http://www.theglobaldeal.com/app/uploads/2018/05/GLOBAL-DEAL-FLAGSHIP-REPORT-2018.pdf>

6. Social Dialogue – Decent Work Programme: Norway Grants 2014-2021. URL: https://www.innovasjon Norge.no/globalassets/norway-grants/decent-work/presentation_pa05-launching-events.-general.pdf

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Актуальним питанням реалізації державної політики в галузі праці є забезпечення належного рівня правового регулювання зайнятості населення в Україні. Наразі зміни, які відбуваються в соціально-економічній та правовій сферах життя українського суспільства, потребують проведення наукових пошуків з питань здійснення самозайнятості.

Самозайнята особа – це платник податку, який є фізичною особою – підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником у межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності.

Тому, якщо розглядати статус самозайнятих осіб, беручи за приклад діяльність адвоката, що здійснює індивідуальну адвокатську практику, слід зазначити, що актуальність теми є досить значною, оскільки сама адвокатура України, як недержавний самоврядний інститут, забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Тому слід розглянути соціально-правовий статус самозайнятих осіб в Україні в аспекті адвокатури.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом; адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [1].

Керуючись положеннями ч. 1 ст. 13 зазначеного закону, адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, є самозайнятою особою [1].

Отже, адвокат має право займатись адвокатською діяльністю індивідуально, відкрити своє адвокатське бюро, об'єднуватися з іншими адвокатами в колегії, адвокатські об'єднання, які діють відповідно до законодавства.

Незалежна професійна діяльність – це участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, аудиторів,

бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою-підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб.

Аналіз наведеної норми дає підстави для висновку про те, що діяльність адвоката підпадає під визначення незалежної професійної діяльності, оподаткування доходів від отримання якої регулюється статтею 178 Податкового кодексу України, лише у випадку, якщо така особа не зареєстрована як фізична особа-підприємець відповідно до вимог законодавства [2].

Якщо адвокат здійснює свою діяльність виключно у рамках трудових відносин з роботодавцем (адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням), всі договори про надання правової допомоги укладаються від імені роботодавця, та оплата за послуги адвоката здійснюється від імені роботодавця, то такий адвокат не повинен ставати на облік в контролюючому органі, як особа, що здійснює незалежну професійну діяльність.

Адвокат може здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (організаційні форми адвокатської діяльності) (п. 3 ст. 4 Закону № 5076) [1].

Підпунктом 14.1.226 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України визначено, що незалежна професійна діяльність – це діяльність адвокатів за умови, що такий адвокат не є працівником у межах такої незалежної професійної діяльності [2].

Таким чином, як проблематику, в аспекті дослідження поняття соціально-правового статусу самозайнятих осіб, можна визначити відсутність нормативно-правового врегулювання чинним вітчизняним законодавством трудової діяльності самозайнятих осіб в Україні, що зумовлює необхідність здійснення комплексного, глибокого і повного вивчення відповідних суспільних відносин з метою розроблення належних правових норм, які мають бути спрямовані на їх ефективну правову регламентацію для вирішення практичних питань можливості реалізації самозайнятими особами свого конституційного права на працю.

Література

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність Закон України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>, редакція від 01.01.2019.

2. Податковий кодекс України Закон України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>, редакція від 01.01.2019.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВИНИКНЕННЯ ОБ'ЄКТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Сучасна теорія і практика творчої підгалузі не можуть обійтися без наукового дослідження поняття творчості. Відсутність такого дослідження і наукового уявлення про творчу діяльність робить туманними і спірними аргументацію науковців, експертів і мотиви судових рішень. Не враховуючи критерію творчості, суддя або експерт не в змозі вирішувати чисто практичні питання і спори, що виникають у зв'язку із створенням творів науки, літератури, мистецтва, про наявність плагіату, компілятивних творів, співавторства. Це означає, що без критерію, який визначає творчий характер витвору, ми не в змозі вирішувати питання, пов'язані із захистом інтелектуальних прав, йде при цьому мова про практику судових органів або діяльність інших державних чи громадських організацій.

В умовах інформаційного суспільства однією з головних суспільних цінностей стає творча діяльність людини, оскільки як головний ресурс виступає інтелектуальний потенціал, а не традиційні матеріальні ресурси (енергія, сировина) [1, с. 69].

Інтелектуальна діяльність як різновид діяльності людини взагалі, в результаті якої створюються ті чи інші блага, – процес вельми складний, і в силу об'єктивних причин не може бути врегульований правом. Поняття творчості в самих глибоких своїх проявах є навіть незбагненим: не випадково це питання протягом століть цікавило багатьох дослідників, йому присвячені численні філософські трактати та наукові праці.

Рішення проблем специфічних для творчої праці (тому що вони мають практичне значення), зосереджено в особливих правових нормах – нормах авторського і патентного права. Оскільки ці норми розраховані не на будь-яку, а лише на творчу діяльність, необхідно встановити, що таке творчість і чим вона відрізняється від інших видів суспільно-корисної праці.

В теорії авторського і патентного права творчій діяльності надається вирішальне значення, яке обумовлює виникнення інтелектуальних прав. Для того, щоб в цьому переконатися, звернемося до літературних джерел.

Е.П. Гаврилов визначав творчість як «діяльність людини, що породжує дещо якісно нове і таке, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і унікальністю» [2, с. 83].

На думку О.С. Іоффе, «творчість є інтелектуальною діяльністю, що завершується продуктивним актом, в результаті якого з'являються нові поняття, образи та (або) форми їх втілення, що являють собою ідеальне

відображення об'єктивної дійсності» [3, с. 5].

О.А. Підопригора вважає творчість «особливістю людини, оскільки творцем може бути тільки людина. Саме творчість людини забезпечує процес суспільного розвитку. У природі здійснюється процес розвитку, але не творчості» [4, с. 26].

Таким чином, розумові уяви передують створенню матеріальних цінностей і перші тільки перевтілюються, відтворюються в останніх. Ось чому акти матеріального виробництва самі по собі ніколи не бувають творчими.

С позицій авторського права, оригінальність полягає у творчому й індивідуалізованому способі вираження твору, якою би незначною була частка такого творчого вкладу або індивідуальності. Без цього мінімуму охорона не надається. Використані ідеї можуть бути старими як світ, але це не заважає твору бути оригінальним, авторське право вважає допустимим інтелектуальну творчість на основі вже існуючих елементів [5, с.26-27].

Майже всі країни вимагають певний рівень оригінальності як умови охорони авторського права. На жаль, немає міжнародного поняття мінімуму оригінальності, якому має відповідати твір. В деяких країнах (США, Канада) оригінальність обмежується тільки вимогою «незалежної концепції» і наявністю якогось простого мінімуму творчості (креативності). В інших країнах, таких як Франція та Іспанія, творчість (оригінальність) визнається як відбиток особистості автора в творі [6, с. 42].

Немає реальних можливостей однозначно охарактеризувати діяльність, в результаті якої створено твір. Тому власне сам твір і стає практично єдиним універсальним показником, який дає можливість визнати діяльність як творчу [7, с. 54-55].

Яке правове значення має сказане вище про творчість? Право не може безпосередньо регулювати інтелектуальну діяльність – воно регулює поведінку людей в різних її зовнішніх проявах: забороняє одні дії і дозволяє інші. До того часу, поки особистість не проявила себе зовні, до неї не можуть бути застосовані юридичні норми. А оскільки творчий процес – процес інтелектуальний, такий, що відбувається у свідомості людини, то сама природа цього процесу така, що він залишається за межами дії правових норм. Однак тоді, коли процес творчості завершується продуктивним актом, незалежно від того, яку об'єктивну форму набуває його результат, набувають чинності норми авторського права, які забезпечують його суспільне визнання, встановлюють правовий режим відповідного об'єкту та охорону прав і законних інтересів його творця.

Таким чином, тільки об'єктивно виражений результат інтелектуальної діяльності може брати участь в цивільному обороті, являти собою

специфічний товар, адже сучасна тенденція така, що результати інтелектуальної діяльності все більш виразно набувають рис товару. І все частіше продукти інтелектуальної праці первісно створюються саме для успішного функціонування на ринку.

Література

1. Бочарова Н.В. Значення конституційного забезпечення свободи творчості та права на результати творчої діяльності в умовах інформаційного суспільства // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – №7 – С. 69-72.
2. Гаврилов Э.П. Советское авторское право. Основные положения. Тенденции развития. – М.: Изд-во «Наука», 1984. – 221 с.
3. Йоффе О.С. Советское гражданское право: В 3 т. Т. 3. – Л.: Издат. ЛГУ, 1965. – 494 с.
4. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: підручник / за заг. ред. О.А. Підпригори., О.Д. Святоцького. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 236 с.
5. Авторське право в міжнародно-правовому аспекті / уклад. А.М. Євков. – Х.: 2010. – 126 с.
6. Авторське право для бібліотекарів: підручник / [Пер. з англ. О. Васильєва]. – К.: ТОВ «ІММ «ФРАКСІМ», 2015. – 196 с.
7. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. – К.: Ін-т інтел. вл. і права, 2008. – 288 с.

УДК 349.3 (043.2)

Бориченко К. В., к.ю.н.,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Київ, Україна

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ»

У сучасних умовах розвитку суспільства все частіше постає питання повноцінної реалізації державою своєї політики у сфері соціального захисту, що полягає у створенні умов належного життя, повноцінного розвитку особистості, забезпечення її потреб. У зв'язку з цим, особливого значення набуває створення ефективного механізму забезпечення права на соціальний захист, визначальне місце у якому має понятійно-категоріальний апарат.

У правовій науці склалося досить багато підходів до визначення механізму забезпечення прав і свобод людини. У той же час, при застосуванні категорії «механізм» зазвичай мається на увазі внутрішня

будова явища, сукупність станів та процесів, які його складають, сукупність взаємопов'язаних між собою елементів цілісної системи [1, с. 61]. У зв'язку з цим, під поняттям механізм забезпечення суб'єктивного права особи варто розуміти «технологію» впливу засобів правового регулювання на суб'єктів права з метою дотримання останніми правових приписів. Саме за допомогою механізму забезпечення право особистості на соціальний захист трансформується з передбачених нормативно-правовими актами можливостей у реальне благо.

Так, на думку О.О. Авдєєва, правовий механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина є системою органів державної влади, громадських організацій та правових засобів, що ними використовуються з метою реалізації прав і свобод людини і громадянина [2, с. 12].

Конкретизуючи ідею визначення досліджуваної категорії через систему органів та інших суб'єктів, діяльність яких спрямована на забезпечення прав людини, Ю.В. Анохін механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина визначає як складну систему соціального організму політичної системи, що включає державу, її органи та посадові особи, громадські організації та органи місцевого самоврядування, в їх єдності та функціонуванні, направлену на створення умов результативного впливу на суспільні відносини, з метою ефективної реалізації, охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина [3, с. 251].

У цілому не заперечуючи можливість визначення механізму забезпечення права на соціальний захист через систему відповідних суб'єктів, тим не менше, на нашу думку, такий підхід науковців є досить спірним оскільки, як уже зазначалося вище, досліджувана правова категорія є фактично методикою (сукупністю прийомів, методів і т.д.) впливу засобів правового регулювання на суб'єктів права. Видається, що у механізмі забезпечення прав і свобод людини первинними є все ж таки заходи, що здійснюються з визначеною метою, а не суб'єкти, які ці заходи реалізують. По-друге, перелік суб'єктів, що міститься у цитованих визначеннях, які, на думку науковців, забезпечують права і свободи людини і громадянина, не є вичерпним, що дозволяє зробити висновок про неконкретність запропонованих визначень механізму забезпечення прав людини в цілому та права на соціальний захист зокрема.

Значна кількість науковців поняття «механізм забезпечення прав людини» пов'язують з категорією гарантій. Так, наприклад, на думку авторів навчального посібника «Правовое регулирование обеспечения прав человека при производстве следственных действий», терміни «забезпечити» та «гарантувати» відповідно до тлумачень, наданих у словниках, є синонімами [4]. Так, гарантувати означає ручатися, забезпечувати, захищати, гарантія – це умова, що забезпечує будь-що. У свою чергу, забезпечити – надати засоби, зробити дійсним, огородити,

захистити. Автори вказаного вище посібника вважають, що «забезпечити» та «гарантувати» означає створити умови, попередити і усунути неправомірні перешкоди та створити прамормірні умови, а значить, в тому числі, огородити, захистити.

В.М. Вітрук також зазначає, що під забезпеченням конституційних прав і свобод розуміється система їх гарантування, тобто система загальних умов і спеціальних (юридичних) засобів, які забезпечують їх правомірну реалізацію, а в необхідних випадках – їх охорону [5, с. 16].

Щодо даного підходу визначення механізму забезпечення прав людини варто зазначити, що дійсно, серед іншого, відповідне явище спрямоване на гарантування прав. У той же час, твердження, що відповідні категорії є тотожними дещо обмежує зміст досліджуваного явища, оскільки механізм забезпечення прав людини спрямований на підготовку, створення умов для здійснення, охорони і захисту прав і свобод людини і громадянина, а не виключно на їх гарантування.

Досить детально механізм забезпечення прав і свобод людини дослідила О.Ф. Скакун, на думку якої, дана правова категорія являє собою систему засобів і чинників, що забезпечують необхідні умови поваги до всіх основних прав і свобод людини, які є похідними від її гідності [6, с. 191]. Як влучно стверджує науковець, завданнями механізму забезпечення прав людини є охорона, захист, відновлення порушених прав, а також формування загальної і правової культури населення.

Безумовно неможна заперечувати логічність запропонованої науковцем дефініції досліджуваної категорії, тим не менше, варто відзначити, що вона є досить абстрактною, оскільки не містить вказівки на будь-які ознаки, характерні риси механізму забезпечення прав людини, що дозволяли б визначити особливості даного явища, порівно з іншими системним утвореннями у правовій науці.

На думку В.І. Гоймана, механізм забезпечення прав особистості є комплексом взаємоузгоджених заходів матеріально-технічного, організаційно-управлінського, ідеологічного (соціально-політичного) і спеціально-юридичного характеру, що здійснюються державою в особі її органів та посадових осіб, призначені забезпечити реальну дію закону, тобто створити умови, за яких особи, їх об'єднання та організації узгоджують свої дії з вимогами закону, а також безперешкодно та ефективно використовують надані їм можливості задовольняти різноманітні інтереси та потреби [7, с. 124]. На нашу думку, дана дефініція є цілком влучною та може бути пристосованою з деякими уточненнями для визначення поняття «механізм забезпечення права на соціальний захист».

Проаналізувавши існуючі у правовій науці підходи до визначення поняття «механізм забезпечення прав і свобод людини» варто зробити висновок, що за сучасного стану розвитку загальнотеоретичної

юриспруденції немає однозначного підходу у розумінні досліджуваної категорії. Так, одні науковці розкривають поняття механізму забезпечення прав особистості через діяльність уповноважених органів, інші – через систему гарантій відповідних прав, треті зводять його до комплексу узгоджених дій управомоченої особи та інших суб'єктів, що здійснюються з метою ефективного задоволення інтересів та потреб першої.

З урахуванням вищевикладеного видається доцільним визначати юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист в якості комплексу взаємоузгоджених заходів та засобів, що здійснюються управомоченою особою та уповноваженими суб'єктами, призначеного забезпечити реальну дію правових норм, а також безперешкодне та ефективне використання управомоченими особами наданої їм можливості задовольнити інтерес щодо отримання комплексу матеріальних благ та/або нематеріальних заходів для попередження, профілактики, подолання чи пом'якшення несприятливих наслідків настання соціальних ризиків, адаптації особи до нових умов життєдіяльності.

Література

1. Снежко О.А. Государственная защита права граждан. М.: Юрист, 2005. 265 с.
2. Авдеев Д.А. Правовой механизм обеспечения прав и свобод человека и гражданина в субъектах Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Тюмень, 2004. 239 с.
3. Анохін Ю.В. Об общих основах механизма государственно-правового обеспечения прав и свобод личности. Ползуновский вестник. 2005. № 1. С. 250-257.
4. Правовое регулирование обеспечения прав человека при производстве следственных действий: Учебное пособие / В.Г. Задерако, Н.Н. Волошкина; Министерство внутренних дел РФ. Ростовский юридический институт. Ростов на Дону, 2003. 116 с
5. Витрук В.Н. Субъективные права советских граждан и их развитие в период строительства коммунистического общества: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Киев, 1965.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
7. Гойман В.И. Действие права (методологический анализ). М., 1992. 175 с.

НАСТАВНИЦТВО, ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗДІЙСНЕННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ПРО ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Головний обов'язок батьків – піклування про своїх дітей. Ідеальним середовищем для розвитку та виховання дитини є її біологічна сім'я, однак в результаті певних життєвих обставин, діти втрачають своє право на піклування в біологічній сім'ї, в такому випадку їх підтримка та виховання здійснюється державою.

Діти, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, мають право на особливий захист і допомогу з боку держави.

Стаття 1 Конституції України покладає на державу обов'язок охороняти дитинство. Одним із проявів такої охорони є опіка та піклування про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [1].

Опіка і піклування розглядаються як передача дітей, позбавлених батьківського піклування, іншим особам з метою виховання та захисту їх майнових і особистих прав. Звичайно, найкращою формою влаштування таких дітей є усиновлення. За результатами 2017 року в Україні було усиновлено 1841 дитину-сироту, дитину, позбавленої батьківського піклування, із них українцями 1518 дітей, а іноземними громадянами - 323 дитини.

Однак заклади інтернатного типу, такі, як: будинок малюка, дитячий будинок, дитячий будинок-інтернат, школа-інтернат, учбово-реабілітаційний центр, притулок для дітей, центр соціально-психологічної реабілітації дітей, а також інші заклади для проживання дітей, залишаються в Україні одним із найтрадиційніших видів соціального влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування. В Україні функціонує майже 770 закладів інтернатного типу, в яких перебуває більше 100 тисяч дітей [2].

Дитина піклування та опіка про яку здійснюється я в такому закладі втрачає всі свої соціальні якості та право на індивідуальність. Такі особи в дорослому житті, перетворюються в найбільш потенційну категорію осіб, схильних до вчинення кримінальних та адміністративних проступків. Разом з такими дітьми виростає їх неприязнь до соціуму, агресивне ставлення до людей які виросли в сім'ях. Вони просто не мають людини, якій могли б довіритися, висловити наболіле або почути пораду. Тому

таким дітям просто необхідний наставник.

Наставництво – новий вид безоплатної допомоги дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, насамперед підліткам. Він не потребує грошей, спеціальної освіти й навіть багато часу. Наставник – це, в першу чергу, друг, який періодично навідується до дитини, яка перебуває в інтернатному закладі, й допомагає їй порадою або навчає чогось [3].

Насамперед наставництво орієнтовано на дітей середнього і старшого шкільного віку. За словами психологів, маленькі діти погано розуміють такий формат відносин. Вони сподіваються, що наставники їх всиновлять, якщо, наприклад, вони добре поводитимуться, й дуже засмучуються, коли цього не відбувається [3].

Метою наставництва є підготовка дитини, яка проживає у закладі, до самостійного життя шляхом розвитку її фізичного, духовного та інтелектуального потенціалу, впевненості у власних силах, формування культурних і моральних цінностей.

Наставник – це не член сім'ї, не вчитель і не спонсор. Це авторитетний товариш, який може вислухати, дати пораду, зацікавити, бути прикладом.

Наставник може навчити підопічного найпростішим побутовим речам: як готувати їжу, прати й прасувати; пояснити, звідки беруться гроші і як правильно планувати бюджет; розповісти, куди звертатися для отримання медичної допомоги або інших консультацій; допомогти визначитися з майбутньою професією, підготуватися до вступу до вузу або знайти роботу тощо.

Завоювавши довіру дитини, він може пояснити, як будувати близькі стосунки і створювати сім'ю. Можливо, показати приклад власної сім'ї, адже вихованці інтернатів не бачать здорової моделі сімейних стосунків і не вміють їх створювати.

Мінімальні зобов'язання, які бере на себе наставник – це відвідувати дитину раз на тиждень протягом години впродовж року, проводити з нею час, гратися, спілкуватися, вчити елементарним навичкам життя. Ніяких матеріальних зобов'язань наставник не має, але за бажанням може брати участь у матеріальному забезпеченні дитини [3].

Наставниками не можуть бути люди, які: вже були усиновлювачами або опікунами іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним з їхньої вини; перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері; зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами; не мають постійного місця проживання та постійного заробітку; страждають на певні хвороби або за станом здоров'я потребують постійного стороннього догляду, ноземці, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини люди, які були засуджені за певними статтями

Кримінального кодексу або мають непогашену судимість за вчинення інших злочинів [3].

Звичайно не кожен готовий усиновлювати, опікати та піклуватися про «чужу дитину», приймати її в свою сім'ю, виховувати - це реалії нашого суспільства. Крім того, рівень соціального забезпечення та правової свідомості громадян в нашій країні не є достатнім для того, щоб радикально подолотати інститут «непотрібних дітей». Однак, кожен з нас може бути наставником дитині, яка потребує індивідуальної уваги. Година на тиждень не є значущим часом для нас, але для дітей, які виховуються в закладах інтернатного типу – це допомога та своєрідний екскурс в реалії повсякденного життя, що в подальшому допомагає таким дітям соціалізуватись.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – №28. – 13 с.

2. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 № 2342-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – №11. – Ст. 59.

3. Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» щодо наставництва: Закон України від 08.09.2016 № 1504-VIII// Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 42. – Ст. 701.

УДК 349.2:001.12/18 (043.2)

Вишновецька С. В., д.ю.н., доцент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ТРУДОВЕ ПРАВО В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В даний час вже ні в кого не викликає сумніву той факт, що сучасне суспільство знаходиться на такому етапі свого розвитку, коли інформація стає одним із ключових елементів економіки [1, с. 51-57]. Вона є одним із головних ресурсів виробництва, у зв'язку з цим відбуваються зміни у сфері трудових ресурсів. Економіка постіндустріального типу диктує зміни, пов'язані зі зростаючою роллю інформації. Електронні технології стають ефективним робочим інструментом у трудовій діяльності [2]. Тому впровадження різного роду інформаційних систем на підприємстві є позитивним зрушенням у справі упорядкування внутрішньо-організаційного документообігу і підвищення ефективності локального регулювання.

У зв'язку з розширенням інформаційної діяльності змінюються професійна кваліфікація, освітня структура суспільства, характер праці. Змінюються роль і функції працівника, інтелектуальна і творча праця витісняє працю індивідууму, безпосередньо залученого в процес виробництва.

Найбільш поширеним видом трудової зайнятості в інформаційній економіці є дистанційна зайнятість. І. І. Моторна вказує на зміни предметного поля соціально-трудових відносин у зв'язку з поширенням дистанційної зайнятості та запозиченої праці за напрямками: модернізація інституту робочого місця; трансформація систем оплати праці; зміна системи соціальних гарантій; становлення, поряд з традиційними, й нових суб'єктів соціально-трудових відносин, до яких віднесено фірми-посередники (лізингодавці та провайдери робочої сили) [3, с. 7].

Умови праці сьогодні в більшості країн однаково включають комп'ютеризацію трудової діяльності, але форма й зміст праці далеко не в усіх країнах відповідають вимогам інформаційного суспільства через наявність інституційних особливостей.

Можна назвати такі ознаки, які свідчать про нереалізованість моделі праці в інформаційному суспільстві в сучасних українських умовах: 1) низька соціально-економічна оцінка професіоналізму і професійної праці. Низька заробітна плата змушує працівників переважно працювати тільки для забезпечення вітальних потреб. Низький рівень доходів сприяє множинній зайнятості і високій професійній мобільності працівників – зміні спеціальності, внаслідок чого страждають професійні інтереси й кваліфікація; 2) недостатнє впровадження гнучкої зайнятості й свободи форми праці, властивих інформаційному суспільству. Негативний вплив на розвиток професійного потенціалу здійснює живучість стереотипів командно-адміністративного стилю управління в організаціях, в яких більш затребувані виконавча дисципліна й уміння виконувати накази керівників, ніж ініціативність і вміння виконавця приймати самостійні рішення, ефективні для вирішення питань, що виникають. В інформаційному ж суспільстві успішна зайнятість людини залежить від її здатності до креативності. Робота перетворюється в спосіб творчої самореалізації особистості. З'являється новий тип працівників, високий професійний потенціал яких робить їх незалежними від попиту і пропозиції на ринку праці: роботодавці самі прагнуть запропонувати їм умови для самореалізації особистості. Економічний статус таких працівників прямо залежить від їх професіоналізму і особистої здатності до творчості; 3) проблема інформатизації країни в цілому. На відміну від західних країн, в Україні існують категорії населення, які різко обмежені в доступі до інформаційно-комп'ютерних технологій (сільське населення, діти з малозабезпечених сімей, пенсіонери, інваліди). Низькі доходи не дозволяють належним чином забезпечити професійну працю в Україні

необхідними програмними продуктами.

Оцінка соціально-трудових відносин у сфері дистанційної зайнятості та запозиченої праці виявила такі проблемні питання: українським законодавством не урегульовані соціально-трудові відносини у сфері дистанційної зайнятості стосовно умов праці, організації робочого місця, охорони праці, заробітної плати тощо; працівники, які працюють дистанційно, не вміють правильно розраховувати витрати коштів і часу на організацію роботи вдома; не встановлені інституціональні рамки запозиченої праці; договірні відносини між її учасниками формуються переважно хаотично.

Основними ж перевагами трудової зайнятості в інформаційній економіці є свобода пересувань і свобода вибору місця трудової діяльності. З'являються додаткові можливості для роботи й зайнятості. Потенційно зайнятість в інформаційній сфері може дозволити людям у районах з високим безробіттям отримати доступ до можливостей працевлаштування, які виникають у будь-якому регіоні світу. Відкривається доступ до роботи особам з обмеженими можливостями, самотні батьки, які не мають можливості залишити дитину, особам, які доглядають за родичами похилого віку чи хворими.

Розробки у сфері інформаційних технологій у поєднанні з автоматизацією, комп'ютеризацією і роботизацією зумовлюють безпрецедентні технічні й соціально-економічні зміни, наслідком яких є трансформація зайнятості.

Отже, в сучасному інформаційному суспільстві спостерігається трансформація праці, впровадження гнучкої зайнятості формування електронної самозайнятості. Специфіка сучасного ринку праці вимагає від людини автономності, мобільності, креативності і залучення в професійну діяльність.

Література

1. Проскурин А. С. Понятие правовой информации как основы информационного общества / А. С. Проскурин // Вестник Волгоградского гос. ун-та. Серия 5, Юриспруденция. – 2016. – № 1 (30). – С. 51–57.

2. Туманов А. А. Электронное взаимодействие субъектов трудовых и непосредственно связанных с ними отношений: правовой аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук; специальность 12.00.05 – трудовое право; право социального обеспечения / А. А. Туманов. – Екатеринбург, 2018. – 33 с.

3. Моторна І. І. Соціально-трудові відносини: формування та розвиток: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07 / І. І. Моторна. – К., 2009. – 20 с.

Вишновецький В. М., к.ю.н., доцент,
Остапенко Є. О., студент магістратури,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

Законодавець розглядає інформацію як особливий об'єкт цивільних прав, відмінний від майна, робіт і послуг, результатів інтелектуальної діяльності і нематеріальних благ.

Формування поняття «інформація», незважаючи на її важливість для життя суспільства, почалося з середини ХХ століття. До кінця 40-х років поняття «інформація» було синонімом сигналу.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [1]. Законодавче визначення інформації свідчить про застосування широкого підходу до визначення інформації як відомостей (даних) незалежно від форми їх надання.

Незважаючи на законодавче закріплення поняття «інформація», саме воно багато в чому залишається інтуїтивним і отримує різні змістові наповнення в різних галузях людської діяльності. Це, насамперед, викликано тим, що сутність даного поняття знаходиться на перетині багатьох наук. При цьому кожна з них намагається сформулювати визначення інформації, яке максимально відповідає лише її завданням.

У цій ситуації для права як для регулятора суспільних відносин характерний підхід «максимального охоплення» всіх існуючих у суспільстві відносин.

На сучасний період у правовій науці вироблено цілий ряд підходів до інформації, основними з яких є: концепція права власності на інформацію (висувається у працях І. Л. Бачило), концепція виключних прав на інформацію (В. А. Дозорцев, А. В. Трофіменко), концепція правового регулювання відносин, що виникають з приводу інформації через її правовий режим (Д. В. Огородов), концепція, що пропонує застосовувати до інформації норми речового права (В. А. Копилов) тощо.

На нашу думку, багато з вищенаведених концепцій правового регулювання інформації дійсно непогано описують відносини, що складаються у цій сфері, і могли б застосовуватись на практиці, якби не ряд специфічних факторів. Перший фактор – це швидкий розвиток інформаційних технологій, внаслідок чого право у вказаній сфері дуже швидко стає архаїчним. Другий істотний фактор полягає в самій суті такої категорії, як інформація, а саме у багатогранності і багатоаспектності її проявів. Так, наприклад, А. В. Трофіменко вважає, що природа всіх

неречових об'єктів, які фігурують у цивільних правовідносинах, може бути зведена до енергії чи до інформації [2, с. 7].

Правове регулювання відносин, пов'язаних з інформацією, носить комплексний міжгалузевий характер, і, отже, зміна регламентації інформації нормами однієї галузі права негайно позначиться й на всіх суміжних галузях. Тому будь-які дії в цій сфері повинні бути взаємопов'язані й носити системний характер.

Згідно зі ст. 20 Закону України «Про інформацію» за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом.

Під інформацією з обмеженим доступом слід розуміти відомості, невідомі третім особам, несанкціоноване використання, надання і поширення яких може порушити права та інтереси володільця такої інформації.

З точки зору І. І. Саліхова, під інформацією з обмеженим доступом слід розуміти здатні бути предметом майнових і особистих немайнових відносин, відомі тільки певному колу осіб і наділені в силу цього особливою цінністю відомості, дані і знання, щодо яких володільцем вживаються заходи, спрямовані на обмеження вільного доступу третіх осіб, поширення яких може завдати істотну шкоду заінтересованим особам [3, с. 11].

Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація.

Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом.

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI інформацією з обмеженим доступом є: 1) конфіденційна інформація; 2) таємна інформація; 3) службова інформація [4].

Література

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

2. Трофименко А. В. Проблемы теории нематериальных объектов (гражданско-правовой аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук / А. В. Трофименко. – Саратов, 2004. – 20 с.

3. Салихов И. И. Информация с ограниченным доступом как объект гражданских правоотношений: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / И. И. Салихов. – Казань, 2003, – 20 с.

4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

УДК 349.23 (043.2)

Грабовська Г. М., к.ю.н., доцент,
Ярина Ю. А., студентка магістратури,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

УМОВИ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ОБОВ'ЯЗОК ПРАЦІВНИКА ДОТРИМУВАТИСЬ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ

На сучасному етапі розвитку економіки та суспільства інформація як об'єкт інтелектуальної власності компанії стає все більш значущим інструментом на її шляху до комерційного успіху. Науково-технічні розробки, економічні та організаційні рішення, які невідомі третім особам, можуть надавати компанії конкурентні переваги та служити основним або додатковим джерелом прибутку. Л.В. Перевалова та С.В. Кваша звертають увагу на те, що останнім часом все частіше власники такої інформації почали усвідомлювати необхідність її захисту [1, с. 56]. У спеціальних юридичних дослідженнях слушно зазначається, що на сьогоднішній день проблеми захисту таємниць виробництва набувають дедалі більшого значення та актуальності. Є.С. Легашова та О.Р. Муксінов зауважують, що наразі невід'ємним атрибутом ринкової економіки є вільна конкуренція, проте «вільна» економіка не повинна означати «безмежну» економіку. Для нормального функціонування компаній у різних сферах бізнесу конкуренція обмежується винятковими правами організації на використання належних їй результатів інтелектуальної діяльності – секрету виробництва (ноу-хау), баз даних тощо. При цьому найбільш актуальним для широкого кола підприємців є саме захист права на секрет виробництва [2, с. 51], котрому серйозну загрозу може становити працівник, що продовжує виконувати свою трудову функцію на відповідному підприємстві, чи працівник, що звільнився. Адже під час трудової діяльності працівник отримує доступ до комерційно цінної інформації. Тому інтерес роботодавця у збереженні такої інформації є очевидним. У зарубіжних країнах мінімізація ризиків роботодавця досягається різними способами, в тому числі шляхом включення в трудовий договір «обмежувальних умов» (до яких, наприклад, належать заборони конкурувати з роботодавцем, обмеження працевлаштування на певній території, заборони «переманювати» клієнтів та колег тощо), які забороняють працівнику здійснювати певну діяльність після розірвання трудового договору. У більшості зарубіжних країн наявність у трудовому

договорі таких «обмежувальних умов» вважається законним способом регулювання пост-трудоих відносин. Останнім часом до трудового договору включають умову про зобов'язання щодо невзаємодії (щодо невведення клієнтської бази), котра забороняє працівникам виманювати клієнтів. Передбачаючи в трудовому договорі цю умову, роботодавець встановлює заборону працівнику (у разі його звільнення) взаємодіяти з клієнтами (контрагентами) компанії з питань, пов'язаних із попередньою роботою. Ця умова є досить серйозною гарантією того, що напрацьована клієнтська база (клієнтура, клієнтела) залишиться на обслуговуванні в тій же організації, а не перейде за обслуговуючим їх працівником вже до іншої компанії. Зважаючи на важливість клієнтської бази компанії, законодавство деяких європейських країн, зокрема, включає клієнтелу до складу майна підприємства та допускає можливість її відчуження [2, с. 54]. За загальним правилом, такі «обмежувальні умови» носять строковий характер (наприклад, у Німеччині тривалість обмеження не може перевищувати двох років).

Однією з найбільш поширених «обмежувальних умов» у зарубіжній практиці є умова про «заборону конкуренції», яка містить заборону працевлаштування до конкурентів роботодавця або заборону здійснення власної діяльності в сферах, де працівник буде конкурувати з роботодавцем. Наприклад, у Німеччині за дотримання такої умови роботодавець зобов'язаний виплатити працівнику компенсацію. Що ж стосується українського законодавства, проблемою є те, що трудовий договір не може містити умов про неконкуренцію, оскільки такі обмеження, по-перше, не передбачаються цивільним та трудовим законодавством, а, по-друге, вони суперечать принципу свободи праці працівника у сенсі ст. 5-1 КЗпП України. О.М. Рим слушно вказує на те, що угоди про неконкуренцію не можуть використовуватись роботодавцями для абсолютного обмеження господарської та/або професійної діяльності працівника, хоча можуть застосовуватись для захисту власних трудових та майнових прав [3, с. 9].

У деяких випадках, окрім відшкодування збитків, як наслідку порушення «обмежувальних умов» працівником, законодавство зарубіжних країн дозволяє включити в трудовий договір застереження про розмір штрафу. У Фінляндії, наприклад, граничний розмір штрафу може складати до піврічної зарплати працівника [4, с. 15].

У зв'язку з цим окремі вчені взагалі вважають, що умова трудового договору, котра обмежувала б працівника у можливостях завдати шкоду роботодавцю в означеному контексті, має визнаватись обов'язковою умовою трудового договору. Проте, вважаємо, що ця умова як похідна не є необхідною за загальним правилом, зважаючи на те, що ні КЗпП України, ні проект ТК України не містять положень, які б допускали обмеження прав працівника після розірвання трудового договору. Проте

допустимим є використання окремих конструкцій обмежувальних умов у трудових відносинах. У тому випадку, коли на зазначений момент відомо, що працівник буде працювати з комерційною таємницею та з іншою секретною інформацією, вказана умова не є необхідною, проте ігнорування роботодавцем цієї можливості обов'язково призведе до відповідних негативних наслідків (якщо в подальшому цей договір не буде доповнений умовою про конфіденційність).

Література

1. Перевалова Л. В. Захист конфіденційної інформації: проблеми та шляхи вирішення / Л. В. Перевалова, С. В. Кваша // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – 2011. – № 30. – С. 55–61.
2. Легашова Е. С. Соглашения о неконкуренции с работниками: английский опыт и российская действительность / Е. С. Легашова, А. Р. Муксинов // Закон. – 2010. – № 4. – С. 51–60.
3. Рим О. М. Запобігання конкуренції у трудових правовідносинах: автореф. дис ... канд. юрид. наук / О. М. Рим. – Львів, 2008. – 16 с.
4. Киселев А. Наем и увольнение по-фински / А. Киселев // Эж-Юрист. – 2013. – № 21. – С. 15–16.

УДК 340.342.951(043.2)

Гусар О. А., к.ю.н.,
Шерстобоев С. О. студент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Найважливішим механізмом реалізації громадянських прав у демократичному суспільстві є політичний плюралізм, тобто вираження політичної волі членів громадянського суспільства шляхом утворення політичних партій. Багатопартійність є необхідним конституційним елементом демократичного укладу держави. Право свободи об'єднання громадян України задля здійснення своїх прав і свобод, задоволення політичних, економічних, соціальних інтересів закріплено статтею 36 Основного Закону України – Конституції [1] та регламентовано Законом України «Про політичні партії в Україні» [2].

Під юридичною дефініцією політичної партії слід розуміти, перш за все, її суспільно-політичну функцію щодо формування органів державної влади, тобто учасника політичних процесів у державі. Відтак у визначенні політичної партії акцент слід змістити на її прагнення отримати владу. Саме це відрізняє політичну партію від інших об'єднань «за інтересами»,

вважає В. В. Залізнюк [3].

Попри ствердження Й. Тейзінга про відсутність чіткого визначення поняття «партія», про «політичну партію» можна говорити лише у тому випадку, якщо йдеться про організації, які поставили за мету справляти постійний вплив на формування політичної волі; характерною рисою політичної партії є участь у виборах для утримання в своїх руках безпосередньої влади та впливу [5].

Останнім часом спостерігаємо застосування політичними партіями нових методів і засобів політичної комунікації, що у свою чергу, провокує зміни у традиційних формах і методах впливу на державний і світовий соціально-політичний простір. До таких можна віднести можливості і спектр застосування інформаційно-маніпулятивних технологій. Інформаційний прогрес перетворився на інструмент поневолення людини інформаційними технологіями.

Коли ми ведемо мову про інформаційну технологію, як матеріал виступає інформація. Як продукт — також інформація. Але це якісно нова інформація про стан об'єкта, процесу або явища. Технологія представлена методами і способами роботи з інформацією персоналу і технічних пристроїв. Інформаційна технологія — це система методів і способів збору, передачі, накопичення, опрацювання, зберігання, подання і використання інформації. Кожна з перелічених у визначенні інформаційної технології фаз перетворення і використання інформації реалізується за допомогою специфічної технології. У цьому розумінні ми можемо вести мову про інформаційну технологію як сукупність технологій — технології збору інформації, технології передачі інформації тощо. Інформаційні технології реалізуються в автоматизованому і традиційному (паперовому) видах.

Доступ до мережі Інтернет як потужного інтерактивного засобу зв'язку з громадськістю, дозволяє здійснювати регулярний діалог політичних акторів з найбільш активною частиною суспільства. Інтернет-технології можуть використовуватися для таких цілей: розширення доступу виборців і ЗМІ до законотворчої діяльності; зниження витрат по формуванню асоціацій і об'єднань виборців; підвищення ефективності зворотних зв'язків між виборцями і їхніми представниками в законодавчих органах влади.

Процес проникнення веб-сервер-технологій у політику можна розділити на три етапи: перший етап — розміщення політичної інформації, статична презентація політичних програм лідерів і партій в Інтернет; другий етап — поява і розширення в Інтернеті діалогових форм політичної комунікації (наприклад, концепція «електронний уряд», блоги, форуми), що дозволило забезпечити постійний суспільно-політичний дискурс; третій етап — створення віртуальних політичних структур і перенесення частини важливих форм політичної участі (голосування) в Інтернет, що

сприяє становленню «електронної демократії».

Сучасні політичні PR-технології дозволяють систематично і комбіновано використовувати всю сукупність внутрішніх і зовнішніх інформаційних зв'язків політичної партії, реалізувати сильні сторони організації і нейтралізувати слабкі. Тому PR-технології стають безперервним, активним, комплексним засобом вирішення довгострокових політичних завдань, створюючи нові принципи взаємодії влади і суспільства.

Використання ботів і тролінг політичних опонентів у політиці дає можливість застосовувати противнику нечесні правила гри. Так, у період виборчих компаній боти і тролі як учасники інформаційного простору забирають до 60 процентів трафіку, що сприяє необ'єктивному сприйнятті інформацією та зловживаннями інформаційними правами. А відсутність можливості офіційно реагувати на такі порушення (так як регулювання мережі Інтернет є досить обмежене) сприяє такій їх діяльності. В результаті таких дій ботів і тролів створюється відповідний інформаційний шум і формулюються нові інформаційні виклики, які є вигідними для окремих груп людей і політичних сил [5].

Насправді в інформаційному суспільстві відбувається поглинання особистості інформаційними технологіями чим і користуються в своїй діяльності політичні партії. За допомогою інформаційних технологій політичні партії здійснюють реалізацію стратегічного планування за допомогою методики колективної безконфліктної роботи великих груп людей в динамічній мережі, що призводить до стратегічного управління зовнішнім і внутрішнім середовищами, а саме розвитком суспільства і своїм власним розвитком. Причому масштаби використання цілеспрямованих і спеціальних інформаційних технологій і характер зазначених прийомів впливу дають змогу вести мову навіть про інформаційно-комунікативну революцію в політичній сфері.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%>
2. Про політичні партії в Україні: Закон України (із змінами, поточна редакція від 01.10.18) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2356-14>
3. Залізнюк В. Деякі аспекти дефініції поняття «політична партія» в наукових працях та національному законодавстві України як відображення її функції та ролі в суспільстві // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 3. – С. 99–102.
4. Тейзінг Й. Політичні партії в демократичному суспільстві / Й. Тейзінг, В. Гофмайстер. – 2-ге вид. – К., 2001. – 128 с.
5. Сопілко І.М. Тролі, боти та бот-мережі як загрози розвитку

УДК 349 (043.2)

Добкіна К.Р., к.ю.н., доцент,
Новосельська І.В., к.ю.н., доцент,
Державний університет інфраструктури та технологій,
м. Київ, Україна

ПИТАННЯ НЕОБХІДНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ

Запорукою сучасного процесу гуманізації законодавства і цивілізованого прогресу є вільне та ефективно здійснення людиною своїх прав і свобод [1, с. 16]. Це забезпечується шляхом надання учасникам відносин свободи у здійсненні своїх прав і державної допомоги особам з боку уповноважених державних органів. Власне, демократична правова держава існує для того, щоб допомагати та сприяти людині у здійсненні нею прав і законних інтересів, охороні та захисту у разі їх порушення. Тобто, необхідність встановлення адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення авторського права і суміжних прав згідно Конституції України права і законні інтереси фізичних осіб становлять основний зміст діяльності держави в особі її органів. Отже, держава повинна самотійно забезпечувати цей захист на загальному і спеціальному рівнях. Загальний рівень – охорона правопорядку в державі взагалі, спеціальний – діяльність спеціалізованих державних органів з профілактики, виявлення правопорушень та злочинів у сфері інтелектуальної власності, проведення дізнання по них та притягнення винних осіб до певної відповідальності.

Не менш важливим для іміджу України, як країни, де дотримуються прав та свобод громадян, – є прозора економічна діяльність, здатність держави швидко виявляти правопорушення та злочини й приймати ефективні заходи щодо попередження та припинення протиправної діяльності осіб, які їх вчиняють. Якщо у перехідний період поширення набуло порушення авторських і суміжних прав, що пояснюється об'єктивними і суб'єктивними факторами, то зусилля держави у даній сфері повинні бути спрямовані на захист саме цього сектору економіки.

Значна частина порушень зумовлена появою на ринку інтелектуальної власності нових товарів – носіїв об'єктів авторського і суміжних прав, швидким моральним старінням і наявністю швидкісних каналів й технологій розповсюдження. З поширенням на пострадянському просторі

індустрії шоу-бізнесу зміщуються й акценти у праві інтелектуальної власності. Більшій значимості набуває авторське право і суміжні права.

Як показує практика, значна частина правопорушень і злочинів у сфері інтелектуальної власності реєструється саме у цій галузі. Тому виникає питання, чому, а відтак – що робити: якими правовими та організаційними заходами запобігти порушенням? Тим більше, що внаслідок поширення порушень прав виробників фонограм зростає тиск на економіку України з боку розвинених країн світу.

В Україні право інтелектуальної власності відносно нове правове явище, яке хоча й побудоване на тих же засадах, що і в інших країнах, але ще не забезпечене належним чином ні матеріально, ні організаційно, ні кадрово. Не потрібно забувати і реалії перехідного періоду: значна криміналізація економіки, корупція, низька законослухняність населення, низький рівень достатку основної частини населення, зокрема молоді і проблеми її працевлаштування, що призводить до вимушеного придбання контрафактного товару. Здебільшого, як свідчить практика, порушниками авторських і суміжних прав є молоді люди, які обізнані у технічних особливостях копіювання носіїв. Крім того, ослабли публічно правові способи охорони прав інтелектуальної власності. Ми погоджуємося з тим, що «сучасне адміністративне право має розглядатися переважно як засіб забезпечення належного дотримання та дієвого захисту прав і свобод людини і громадянина у сфері функціонування держави» [1].

Розглядаючи питання про захист виробників фонограм, яке в першу чергу полягає у відповідальності за порушення авторських і суміжних прав, зазначимо її дискусійний характер у науці. Слід підкреслити, що саме визначення поняття відповідальності є досі актуальним. Так, одні вчені виходять з того, що кримінальна відповідальність – це реакція на злочин, отже, без злочину немає і відповідальності. В основному з цим можна погодитись, але в той же час не кожен злочин закінчується притягненням винного до кримінальної відповідальності. Це може статися внаслідок його малозначності, латентності тощо.

Ми погоджуємося із твердженням, що «юридическая ответственность – это правовая обязанность правонарушителя претерпевать меры государственного принуждения, порицающие его виновно совершенное противоправное деяние и заключающиеся в лишения личного или имущественного характера» [2]. Хоча слід підкреслити, що осудом протиправної поведінки є сам факт притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності. Важливо домагатися, щоб і сам правопорушник чи злочинець також засудив свою протиправну поведінку. Тоді притягнення до відповідальності, так чи інакше, означатиме не тільки обмеження свободи і покарання, але й усвідомлення порушником недопустимості порушення у подальшому.

Незважаючи на те, що більшість віддає перевагу першому підходу, ми

схильні притримуватися концепції відповідальності як «зобов'язання» [3]. Застосування заходів державного примусу (покарання) є зовнішньою стороною відповідальності, об'єктивним вираженням її виду і міри. Внутрішній бік відповідальності – суб'єктивне сприйняття злочинцем покарання і переживання, які він відчуває при накладенні на нього покарання. Якщо порушник його не сприймає, то ефективність покарання незначна. Деякі з порушників прав інтелектуальної власності не так бояться самого покарання (майнового), як розголосу: доведення факту покарання до інших осіб із оточення порушника – колег по роботі, рідних, друзів тощо. Тому навряд чи можна вважати таку концепцію однобічною і неповною. Звичайно, відповідальності без стягнення не може бути. Стягнення є наслідком порушення і мірою адміністративної та кримінальної відповідальності.

Таким чином, об'єкти авторського права і суміжних прав прямо чи опосередковано захищаються цілим рядом інститутів адміністративного права, які у сукупності можуть забезпечити публічно-правову охорону інтелектуальної власності на загальному рівні. Але правові наслідки порушення прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності зовсім інші і потребують кримінально-правового регулювання. Тому ми ще раз наголошуємо на доцільності диференційованого регулювання адміністративної відповідальності за порушення у сфері інтелектуальної власності.

Література

1. Агапов А.Б. Административная ответственность: учебник. – М.: Статут, 2000. – 251 с.
2. Саниахметова Н.А. Юридический справочник предпринимателя. – Х., 2001. – 832 с.
3. Венедиктов А.В. Государственная социалистическая собственность. – Л.: Изд. АН СССР, 1948. – 841 с.

УДК 349.2 (043.2)

Дибань М. П., к.ю.н.,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

МОБІНГ ЯК ПРОБЛЕМА В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ: ТЕОРЕТИКО ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Сьогодні проблема мобінгу в трудових відносинах стає все більш актуальним питанням, оскільки в умовах соціально-політичної та економічної кризи в суспільстві значно зростає психологічний пресинг на робочому місці. В багатьох країнах проблема викорінення мобінгу активно обговорюється, у тому числі й у середовищі фахівців, саме

трудового права, яке покликане виконувати функцію налагодження співробітництва між працівниками і роботодавцями, щодо врегулювання міжособистісних конфліктів.

Мобінг властивий будь-якій державі, і Україна не є виключенням, але в кожній країні даному явищу приділяється різна увага. Підтверджуючи вище сказане, слід зауважити, що проблема мобінгу має яскраво виражений правовий аспект. Так, як ст.3 Конституції України гарантує, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1]. Також відповідно до ст.2 Кодексу законів про працю України «працівник має право на здорові та безпечні умови праці», що визнається основоположним для кожного працівника [2].

Основним нормативно-правовим актом, який регулює дану сферу правовідносин є Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Даний Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії дискримінації з метою забезпечення рівних можливостей, щодо реалізації прав і свобод людини та громадянина. Особливість полягає в тому, що законодавство не містить такого поняття, як «мобінг», а відносини схожі на нього визначає як дискримінація. Зокрема, Л. Ваніорек та А. Ваніорек, вивчаючи психологічну сутність мобінгу, зазначають, що поняття «мобінг» означає: переслідування, притіснення кого-небудь на роботі. Науковці пишуть, що мобінг – це регулярне та цілеспрямоване нанесення шкоди людям на роботі, яке може принести особі значну фізичну та душевну шкоду [3, с. 165]. В свою чергу ст.1 вище зазначеного Закону визначає, що дискримінація – це ситуація, за якої особа та/або група осіб, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [4]. Таким чином, ми бачимо, що дискримінація має більш широкий характер, а також відповідно до ст.4 може поширюватися не тільки на сферу трудових відносин. Тому на відміну від поняття «мобінгу» дискримінацію можна трактувати по-різному.

Для повноцінного аналізу явища мобінгу у трудових відносинах доцільно долучити міжнародний досвід регулювання даного питання. В Європі йому приділяється велика увага, багато європейських психологів працюють в даному напрямку, створені консультаційні центри, спеціалізовані клініки, які займаються лікуванням жертв мобінгу. Велику роль в цьому процесі відіграють «мобінг сайти» в мережі інтернет, де можна знайти відповідну підтримку [5]. Наприклад, у Німеччині практикується підписання «антимобінгових угод», в яких розкривається поняття мобінгу, гарантії захисту та коло осіб, до яких працівник може звернутися за допомогою. Особливість полягає саме у доказуванні

психологічного пресингу, що підтверджується спеціальним щоденником мобінгу, який виступає основним доказом для роботодавця [6].

Враховуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що таке явище, як мобінг, стає дедалі частішим в трудових відносинах і потребує правового регулювання. Адже, Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» має деякі недоліки, широке трактування поняття «дискримінації», невизначеність дій які вважаються психологічним пресингом, що не відповідає сучасним умовам розвитку трудових відносин. Таким чином, проаналізувавши зарубіжний досвід у сфері вирішення проблеми мобінгу пропонуємо наступні шляхи вирішення даного питання в Україні: по-перше, редагувати норми Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» в контексті мобінгу, зокрема, визначити на рівні закону ознаки мобінгу, права, обв'язки та гарантії сторін мобінгу, міру відповідальності перед об'єктом мобінгу; по-друге, доцільним було б додати до Глави 3 Кодексу законів про працю України норми щодо обов'язковості зазначення мобінгу в трудовому договорі, а саме поняття та відповідальність за мобінгові дії; по-третє, створити на державному рівні «сайт протидії мобінгу», де кожен працівник зможе отримати кваліфіковано психологічну допомогу. Отже, рухаючись в аспекті Європейської інтеграції вважаємо за необхідне визначити поняття «мобінгу» на рівні трудового законодавства України, а також привести його у відповідність до норм та стандартів Європейського Союзу.

Література

1. Конституція України – редакція від 30.09.2016р. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кодекс законів про працю України – редакція від 11.10.2018р. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
3. Ваниорек Л., Ваниорек А. Моббинг: когда работа становится адом / Л. Ваниорек, А. Ваниорек / Пер. с нем. И.С. Борисова. – М.: АО «Интерэксперт»: Нолидж/ Knowledge, 1996. – С.165.
4. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» – редакція від 30.05.2014 р.Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) – редакція від 07.09.2016. Електронний ресурс. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062
6. Жданова О.С. Мобінг та правові засоби захисту від нього на прикладі Німеччини. / СНУ ім. В. Даля – 2014.

Дибань М. П., к.ю.н.,
Дудник Н. С., студентка магістратури,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ТРУДОВІ ОBOB'ЯЗКИ ПРАЦІВНИКА

Сучасні технології виробництва вимагають приділення більшої уваги категорії трудових обов'язків працівника. Трудові обов'язки працівника визначають міру належної поведінки фізичної особи, яка вступила у трудові правовідносини.

Основні (статутні) обов'язки працівника нормативно закріплені в кодифікованому нормативному правовому акті України – КЗпП. У ст. 139 КЗпП «Обов'язки працівників» закріплено: «Працівники зобов'язані працювати чесно і сумлінно, своєчасно і точно виконувати розпорядження власника або уповноваженого ним органу, додержувати трудової і технологічної дисципліни, вимог нормативних актів про охорону праці, дбайливо ставитися до майна власника, з яким укладено трудовий договір».

Поширеним на практиці і найбільш деталізованим джерелом трудових обов'язків працівника є посадова інструкція. Саме нею покликаний керуватись працівник у своїй повсякденній трудовій діяльності в роботодавця.

Як нерідко буває на практиці, вимоги роботодавця виконувати роботи, не передбачені посадовою інструкцією, працівник схильний розглядати швидше як зловживання положенням чи правом, ніж законні дії. Такий протест працівника нерідко переростає у відкритий конфлікт з роботодавцем. Як правило, таке протистояння закінчується звільненням за невиконання трудових обов'язків.

Якщо вимоги роботодавця ґрунтуються на трудовому договорі, тобто умові про трудову функцію, то їх слід кваліфікувати як абсолютно законні, незалежно від того, закріплені обов'язки працівника в його посадовій інструкції чи ні. Посадова інструкція не є обов'язковим документом. Тим більше роботодавець об'єктивно не має можливості заздалегідь передбачити всі можливі роботи за конкретною трудовою функцією. Тому незазначення в посадовій інструкції деяких обов'язків працівника ніяк не може виправдати заперечення останнього. Це пояснюється тим, що трудова функція і трудові обов'язки працівника наділені стійким зв'язком одне з одним. Трудові обов'язки виникають не самі по собі і не просто з волі роботодавця, а насамперед в силу обов'язкової умови договору про трудову функцію. І лише остання обставина легітимує право роботодавця давати працівнику додаткові, не передбачені посадовою інструкцією доручення, якому кореспондує

обов'язок працівника виконувати ці доручення.

З урахуванням такого підходу слід погодитися з думкою про те, що за роботодавцем визнається право давати працівнику доручення в рамках встановленої договором трудової функції [1, с. 15]. Звідси випливає висновок про факультативний характер посадової інструкції з питання визначення трудових обов'язків працівника щодо умови договору про трудову функцію.

На противагу цьому існує точка зору, що діяльність працівника стає його обов'язком в силу його закріплення в посадовій інструкції [2, с. 53]. У такому разі не зовсім зрозуміло, в силу яких обставин виникають у працівника трудові обов'язки у випадку, коли для його посади не затверджена посадова інструкція.

На нашу думку, роботодавець має право як встановлювати трудові обов'язки працівника, так і змінювати їх, але в межах умови договору про трудову функцію, а також давати письмові і усні вказівки працівнику на виконання даної умови договору. При цьому роботодавець має право з власної ініціативи вимагати від працівника без його згоди виконання нових трудових обов'язків тільки за умови, що вони є однорідними з тими, що вже виконувались, тобто охоплюються умовою про трудову функцію.

Деякі автори виділяють обов'язки працівників за такими групами, як дотримання дисципліни праці, належне виконання трудової функції, забезпечення необхідної якості і ефективності роботи, дотримання загальних правил поведінки (бережливе ставлення до майна роботодавця), систематичне підвищення своєї ділової (професійної) кваліфікації [3, с. 99].

Зміни, внесені до трудового законодавства у зв'язку з рецепцією КЗпП України антикорупційних норм, призвели до появи певних категорій працівників, для яких законодавець установив перелік обов'язків, обмежень, аналогічних тим, які встановлені для державних службовців: а) вимога надавати відомості про свої та членів сім'ї доходи, майно; б) обов'язок повідомляти про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів; в) не вчиняти дій та не ухвалювати рішень в умовах реального конфлікту інтересів; г) заборона щодо участі в діяльності органів управління і контролю комерційної організації; д) здійснювати підприємницьку діяльність; е) відкривати і мати рахунки (кошти), цінності в іноземних банках тощо. Тобто, як слушно зауважує Н. Д. Гетьманцева, доводиться констатувати розширення змісту як поняття дисциплінарного проступку, так і дисциплінарної відповідальності, під якою необхідно розуміти не тільки невиконання або неналежне виконання трудових обов'язків, у тому розумінні, яке дається у ст. 21 КЗпП України, а й невиконання публічно-правових вимог держави до осіб, які займають відповідні посади в державних організаціях і установах [4, с. 43-44].

Враховуючи вищевикладене, необхідно законодавчо закріпити порядок визначення і встановлення трудових обов'язків працівника. Відкритим залишається питання про межі свободи роботодавця.

Література

1. Ковалев Н. Установление трудовой функции рабочего или служащего – обязательное условие трудового договора / Н. Ковалев // Советская юстиция. – 1980. – № 11. – С. 15–20.

2. Сойфер В. Г. Трудовая функция научного работника / В. Г. Сойфер // Правовые средства регулирования труда в развитом социалистическом обществе: межвузовский сборник научных трудов. – Свердловск, 1977. – Вып. 55. – 154 с.

3. Симорот З. К., Мацюк А. Р., Монастырский Е. А., Данченко Н. И. Применение законодательства, регулирующего дисциплину труда рабочих и служащих. – К.: Наукова думка, 1980. – 235 с.

4. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 11: Трудове право. – Харків: Право, 2018. – 776 с.

УДК 349.2 (043.2)

Дігтяренко Г. В., аспірантка,
головний спеціаліст Департаменту
з питань запобігання політичній корупції,
Національне агентство з питань запобігання корупції, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Відповідно до статті 1 Закону України «Про державну службу» державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави. Державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті, одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [1].

Частиною третьою статті 5 Закону України «Про державну службу» встановлено, що дія норм законодавства про працю поширюється на державних службовців у частині відносин, що не врегульовані цим Законом [1]. Це положення залишає відкритим питання з приводу того, якою галуззю права регулюються службово-трудова відносини, що виникають між державними службовцями та державними органами,

установами, організаціями. Однак, встановлений у Законі України «Про державну службу» 2015 року підхід відокремлює його положення від законодавства про працю без урахування того, що за своєю галузевою належністю відповідні положення вказаного Закону є частиною законодавства про працю. Адже, між державним службовцем і державним органом, в якому він проходить державну службу, виникають трудові відносини, в яких державний службовець є працівником, з яким укладається трудовий договір, а державний орган – роботодавцем. Крім того, запровадження вказаного підходу суттєво знижує рівень захисту трудових прав державних службовців. Помилковість відокремлення положень цього Закону, що регулюють працю державних службовців, від законодавства про працю виявляється ще й у тому, що жоден аспект праці державних службовців у ньому не врегульовано так повно, як у законодавстві про працю [2, с. 103].

Пріоритетними при регулюванні правовідносин державних службовців у сфері праці є норми спеціальних законів, а норми трудового законодавства підлягають застосуванню лише у випадках, якщо нормами спеціальних законів не врегульовано спірних відносин, та коли про можливість такого застосування прямо зазначено у спеціальному законі. Проте, вирішальним при визначенні сфери дії трудового законодавства на правове регулювання відносин державних службовців під час реалізації їх права на працю, має бути те, що незважаючи на специфіку трудової функції державного службовця, яка полягає у виконанні завдань і функцій держави, все ж службовець підлягає господарській владі суб'єкта призначення, організаційно підпорядкований йому щодо місця виконання роботи, режиму роботи, конкретного її змісту та обсягу. Отже, ці відносини за своєю природою є трудовими [2, с. 104].

На думку М. І. Іншина, трудові відносини державних службовців одночасно належать до сфери дії норм як трудового права України, так і інших галузей права. Відносини, в які вступають державні службовці, мають складну структуру, що відображається на суб'єктному складі. Як носії владних повноважень вони можуть бути суб'єктом трудових і державно-управлінських відносин, що залежить від сфери реалізації повноважень. Це зумовлено комплексним характером правового статусу зазначеної категорії працівників, який інтегрує в собі адміністративно-правовий і трудовий статуси. Правове регулювання останнього становить собою типовий випадок взаємодії норм різних галузей права у певній сфері діяльності [3, с. 140].

Як зазначав О. І. Процевський, у сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства практично неможливо об'єктивно досягти «стерилізації» однієї галузі права від іншої і вважати її виключно приватною. Віднесення трудового права до приватного є умовним для зручності сприйняття особливостей трудових правовідносин і врахування

потреб людини [4, с. 152–153].

О. Луценко слушно наголошує, що в умовах глобалізації поглиблюється конвергенція приватного і публічного права, у процесі якої приватне і публічне право не розчиняються одне в одному, не утворюють нового правового феномену, а зберігають свою юридичну сутність, галузеві специфічні особливості і системні ознаки, які знаходять відображення у структурних елементах відповідних методів правового регулювання. Тому, як приватноправовий, так і публічно-правовий методи регулювання виконують двоєдину соціальну функцію трудового права, яка полягає у забезпеченні рівноваги інтересів, що відображають вимоги особистої свободи та загальне благо (публічний інтерес) [5, с. 161].

Отже, реалізуючи свої повноваження, державний службовець особисто виконує трудову функцію, підпорядковується службовій дисципліні, загальнодержавним та локальним спеціальним правилам. А відносини у сфері праці вищезазначених працівників належать до сфери дії трудового права, але з урахуванням специфіки їх роботи, обов'язків, що покладаються на них, насамперед, стосовно службових функцій державних службовців та їх відповідальності.

Література

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43.
2. Величко Л. Ю. Дія норм трудового права на правове регулювання праці державних службовців / Л. Ю. Величко // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2017. – Вип. 1 (51). – С. 102–106.
3. Іншин М. І. Проблеми правового регулювання праці державних службовців України: дис. ... д-ра юрид. наук / М. І. Іншин. Харків, 2005. – 452 с.
4. Процевський О. І. Методологічні засади трудового права: монографія / О. І. Процевський. – Харків: ХНАДУ, 2014. – 260 с.
5. Луценко О. Є. Галузева належність дисциплінарної відповідальності державних службовців України / О. Є. Луценко // Право та інновації. – 2016. – № 1 (13). – С. 159–165.

КОЛІЗІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Законодавство майже всіх країн світу гарантує право на шлюб, але розбіжності внутрішнього правового регулювання цих країн зумовлює певні колізії в міжнародному праві. Наприклад, якщо повнолітній громадянин України і 15-річна громадянка Франції бажають вступити в Україні у шлюб, то виникає колізія стосовно матеріальних умов укладання шлюбу, адже в Україні шлюбний вік для жінок становить 18 років [1, с. 210]. Говорячи про особливості форм і порядку укладання шлюбу за законодавством іноземних країн, то законодавчій практиці відомі дві основні форми - державна форма реєстрації шлюбу та релігійна. Досить багато держав взяли на себе практику щодо укладання шлюбу в відповідних органах (Бельгія, Нідерланди, Німеччина, Франція, Швейцарія, Японія тощо). А в деяких країнах допускається укладання шлюбу лише в релігійних установах (наприклад, Ізраїль, Іран, Ірак, Кіпр, Ліхтенштейн та інші) [2]. Актуальним є третій підхід, відповідно до якого самі особи можуть вибрати форму укладання шлюбу – державну реєстрацію чи релігійну форму укладання шлюбу (Австралія, Англія, Бразилія, Іспанія, Італія, Канада тощо). В Україні визнається лише цивільна (державна) форма реєстрації шлюбу, що також має бути врахована, при укладенні шлюбу з іноземним громадянином. Більшість країн регулюють питання сімейного права щодо прийняття законодавчих актів, що містять колізійні норми на національному рівні, зокрема Закон України «Про міжнародне приватне право», містить розділ 9 під назвою «Колізійні норми сімейного права». Також, Україна досить активно бере участь у підписанні ряду міжнародних договорів та конвенцій з кодифікації норм міжнародного сімейного права [2].

Які ж сімейні відносини варто розглядати як такі, що ускладнені іноземним втручанням? Відповідь на це запитання можна знайти в п.2 ч.1 ст.1 Закону України «Про міжнародне приватне право», іноземний елемент – це ознака, яка характеризує приватно-правові відносини, що регулюються цим законом, та виявляється в одній або кількох із таких форм: хоча б один учасник правовідносин є громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою; об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави; юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної

держави. Отже, іноземним суб'єктом відносин може виступати іноземна фізична чи юридична особа, яка знаходиться на території іноземної держави, юридичний факт про укладання чи розірвання шлюбу повинен бути на території іноземної держави.

Таким чином, сімейні відносини з іноземним елементом – це відносини, суб'єктом яких є іноземець чи апатрид, об'єкт яких знаходиться за кордоном, або створення, зміна чи припинення цих відносин має місце на території іноземної держави [3]. Тому, на регулювання подібних відносин розраховані норми, що містяться в Розділі 9 Закону України «Про МПрП», та розділі 9 Сімейного Кодексу України.

Сімейні відносини, з іноземним суб'єктом є досить поширеними в наш час, тому щоразу, при розгляді судом відповідних справ, виникає «зіткнення» двох чи більше законів, та виникає проблема «вибору» закону, що у міжнародному приватному праві має назву «колізійна проблема» [4,с.89]. Наприклад, коли на території України укладається шлюб між іноземцем та громадянином України, виникає ряд питань перед тими, хто одружується, зокрема: за яким законодавством визначається дотримання формальних умов процедури укладання шлюбу, а за яким – матеріальних умов, за наявності чи відсутності яких залежить законність шлюбу? Від правильності вирішення питання залежить чи буде цей шлюб дійсним в Україні, та за межами нашої держави.

Законодавство про шлюб і сім'ю зарубіжних країн встановлює й перелік обставин, які є перешкодою для реєстрації шлюбу. Насамперед, це наявність родинних зв'язків між одруженими. Рідко, коли однаково регулюються законодавчими актами питання щодо реєстрації шлюбу між усиновителями та усиновленими, або з участю їх родичів [5]. У більшості країн забороняються шлюби між усиновителями й усиновленими. Заборонено укладати шлюб, якщо хоча б один з майбутнього подружжя перебуває в іншому офіційно зареєстрованому шлюбі. Для того, щоб укласти новий шлюб, необхідно припинити попередній. У зв'язку з тим, що у національних паспортах іноземних громадян відсутні відомості про сімейний стан, їх власники повинні одночасно подати документ про те, що вони не перебувають у шлюбі, тобто довідку про сімейний стан. Зазначена довідка видається компетентним органом країни відповідного громадянства та легалізується консульською установою або дипломатичним представництвом України в цій країні.

Отже підставою виникнення колізій у галузі шлюбно-сімейних відносин є застосування у різних державах різного правового регулювання до однакових фактичних обставин. При цьому національне законодавство звичайно містить як власне поняття шлюбу (шлюб-договір, шлюб-статус, шлюб-партнерство), так і власні вимоги щодо його дійсності. Такі вимоги ще називають матеріальними. Недодержання матеріальних вимог тягне за собою визнання шлюбу недійсним. Разом із тим наявність у кожній

державі власних матеріальних вимог до осіб, які укладають шлюб, сприяє виникненню «кульгаючих відносин» - таких відносин, які одержали неоднакову оцінку в праві різних держав, тобто в одній державі визнаються юридично дійсними, а в іншій – вважаються нікчемними і не породжують жодних правових наслідків.

Література

1. Розгон О. Укладання шлюбу громадянина України з іноземцем за кордоном / О. Розгон // Юридичний Радник. – 2011. – № 6 (60). – С. 1–8.
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-4 // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
3. Жушман В.П. Міжнародне приватне право: [підручник] / В.П. Жушман, І.А. Шуміло. – Х.: Право, 2011. – 320 с.
4. Овчаренко А. Визнання реєстрації та розірвання шлюбу за двосторонніми міжнародними договорами, укладеними Україною / А. Овчаренко // Юстиніан: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.justinian.com.ua
5. Кузьменко С.Г. Міжнародне приватне право: навчальний посібник / С.Г. Кузьменко. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 316 с.

УДК 340.142 (043.2)

Іваницька Т. М., студентка магістратури,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Вишновецька С. В., д.ю.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО ТЛУМАЧЕННЯ

Вже протягом року здійснює свою діяльність новостворений Верховний Суд України, який має забезпечити єдність та сталість судової практики в Україні. Основним способом реалізації цієї мети є формулювання якісних правових позицій та прийняття обґрунтованих та законних постанов.

Станом на цей час у судовій практиці визначальну роль відіграють позиції та тлумачення, висловлені Верховним Судом України з проблемних та колізійних правових питань. Судове тлумачення норм права здійснюють судові органи під час розгляду конкретних справ, воно знаходить свій вираз у вироках чи рішеннях по цих справах. Тобто прикладом судового тлумачення є будь-яке судове рішення чи вирок, в якому встановлюються права та обов'язки сторін.

У зв'язку зі зміною законодавства та прийняттям нових норм 18 квітня 2018 року Верховний Суд у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду в рамках справи № 753/11000/14-ц, провадження № 61-11сво17 (ЄДРСРУ № 73500675) [1] визначив алгоритм дій суду при

неможливості тлумачення правочину або його частини за допомогою загальних підходів, визначених діючим законодавством України.

Об'єднана Палата Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду вказала, що відповідно до частини першої статті 637 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) тлумачення умов договору здійснюється відповідно до статті 213 ЦК України [2]. У частинах третій та четвертій статті 213 ЦК України визначаються загальні способи, що застосовуватимуться при тлумаченні, які втілюються в трьох рівнях тлумачення.

Перший рівень тлумачення здійснюється за допомогою однакових для всього змісту правочину значень слів і понять, а також загальноприйнятих у відповідній сфері відносин значення термінів. Другим рівнем тлумачення (у разі, якщо за першого підходу не вдалося витлумачити зміст правочину) є порівняння різних частин правочину як між собою, так і зі змістом правочину в цілому, а також з намірами сторін, які вони виражали при вчиненні правочину, а також з чого вони виходили при його виконанні. Третім рівнем тлумачення (при без результативності перших двох) є врахування: (а) мети правочину, (б) змісту попередніх переговорів, (в) усталеної практики відносин між сторонами (якщо сторони перебували раніше в правовідносинах між собою), (г) звичаїв ділового обороту; (г) подальшої поведінки сторін; (д) тексту типового договору; (е) інших обставин, що мають істотне значення.

Таким чином, тлумаченню підлягає зміст правочину або його частина за правилами, встановленими статтею 213 ЦК України.

Окрім цього, суд зазначив про принцип *contra proferentem* (лат. *verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem* – слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав). Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови. Це правило застосовується не тільки в тому випадку, коли сторона самостійно розробила відповідну умову, але й тоді, коли сторона скористалася стандартною умовою, що була розроблена третьою особою. Це правило підлягає застосуванню не тільки щодо умов, які «не були індивідуально узгоджені» (*no individually negotiated*), але також щодо умов, які хоча і були індивідуально узгоджені, проте були включені в договір «під переважним впливом однієї зі сторін» (*under the dominant sinfluence of the party*).

Європейський суд з прав людини зауважує, що національні суди мають вибирати способи такого тлумачення, які зазвичай можуть включати акти законодавства, відповідну практику, наукові дослідження тощо [3].

Отже, Верховний Суд у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду висловлює такий висновок про застосування норми права: у разі, якщо з'ясувати справжній зміст відповідної умови договору

неможливо за допомогою загальних підходів до тлумачення змісту правочину, передбачених у частинах третій та четвертій статті 213 ЦК України, слід застосовувати тлумачення *contra proferentem*.

Загалом особливостями судового тлумачення норм права є те, що: 1) воно є інтелектуально-вольовою діяльністю спеціально уповноважених суб'єктів тлумачення; 2) суб'єктами такого тлумачення є судді будь-якого судового органу; 3) воно здійснюється як безпосередньо під час розгляду справи по суті, так і під час розгляду справи в касаційному порядку або при поясненні норм права у постановах пленумів, чи під час офіційного тлумачення у порядку конституційного провадження; 4) результати такого тлумачення є обов'язковими як для необмеженої кількості випадків (нормативне тлумачення), так і лише для конкретного судового спору (казуальне тлумачення); 5) його результати містяться у мотивувальній частині судових рішень, актів судів апеляційної та касаційної інстанції, постанов пленумів вищих судових інстанцій.

Зазначивши особливості судового тлумачення, можна дати його визначення як інтелектуально-вольової діяльності суддів судових органів щодо з'ясування і роз'яснення дійсного змісту правових норм, що направлена на єдине і правильне вирішення різної категорії справ.

Література

1. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду в рамках справи від 18 квітня 2018 № 753/11000/14-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/VS180611.html

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Рішення Європейського Суду по справі «Воловік проти України» від 06.12.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_336

УДК 342.951 (043.2)

Клюєва Є.М., к.ю.н., доцент,
Державний університет інфраструктури та технологій,
м. Київ, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В ПОРТАХ

Механізм адміністративно-правового регулювання – це сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права.

Органічні складові механізму адміністративно-правового

регулювання:

1) норми права – загальнообов’язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин;

2) акти реалізації норм права – процес фактичного втілення в життя приписів правових норм через поведінку суб’єктів адміністративного права;

3) правові відносини – вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права [1].

Як зазначив С.Т. Гончарук, в структуру механізму адміністративно-правового регулювання насамперед входять норми адміністративного права, акти тлумачення таких норм та акти їх реалізації, а також адміністративно-правові відносини. Крім названих елементів в структуру цього механізму можна включати і такі додаткові функціональні елементи, як правова культура та правова свідомість, а також форми та методи правового впливу та інше. Завдяки механізму адміністративно-правового регулювання відбувається практична реалізація цілеспрямовуючого правового впливу норм адміністративного права на відповідні управлінські стосунки [2].

Адміністративно-правовий механізм забезпечення безпеки в портах визначається як система адміністративно-правових засобів, що розробляються та реалізуються органами виконавчої, а також інших гілок влади, з метою створення усіх необхідних умов для нормальної та безперешкодної реалізації фізичними та юридичними особами, державою своїх, передбачених нормами адміністративного, транспортного та інших галузей права, прав та можливостей в процесі використання водного транспорту, під час проведення у зв’язку із цим відповідного контролю.

Адміністративно-правовий механізм забезпечення безпеки в порту включає певні елементи, комплексне та ефективне використання яких може приблизити до необхідного результату. Зокрема, структура механізму забезпечення безпеки мореплавства в порту складається з трьох основних елементів: норми адміністративного права, адміністративні правовідносини і акти застосування норм адміністративного права [3].

До основних складових адміністративно-правового механізму забезпечення безпеки мореплавства в порту можна віднести такі:

– норми адміністративного права, що визначають права та обов’язки суб’єктів зазначених суспільних правовідносин (Наказ Міністерства Інфраструктури від 27.03.2013 р. «Положення про капітана морського порту та службу капітана морського порту»);

– адміністративні правовідносини у сфері нагляду та контролю за забезпечення безпеки мореплавства (контрольні та наглядові функції Капітана морського порту та служби капітана морського порту, наглядові функції Державної служби морського та річкового транспорту, організація лоцманського проведення в портах);

– нормативно-правові акти, які регламентують діяльність суб'єктів цієї сфери (Наказ Державної служби з безпеки на транспорті від 19.03.2018 р. № 270 Про визначення меж зон нагляду за безпекою мореплавства, Постанова Кабінету Міністрів від 7.10.2009 р. «Положення про Державну систему управління безпекою судноплавства», наказ Міністерства Інфраструктури від 27.03.2013 р. «Порядок організації охорони морських та річкових портів» тощо).

В Україні серед державних органів, які тим чи іншим чином здійснюють контроль-наглядові функції є: 1) такі, що мають назву, яка вказує на їх контрольну або наглядову діяльність; 2) такі, у назві яких відсутні терміни «контроль» або «нагляд», але вони, відповідно до своєї компетенції, можуть здійснювати: а) контрольну або наглядову діяльність; б) як контрольну, так і наглядову діяльність. Проте ні назва органу («контрольний», «наглядовий»), ні назва повноважень («контрольні», «наглядові») не є універсальним критерієм розрізнення «контролю» і «нагляду» як особливих видів діяльності. Зазначені назви – це тільки формальний, а не сутнісний критерій їх розрізнення, оскільки «нагляд» органів нагляду, органів з наглядовими повноваженнями законодавець нерідко характеризує з використанням терміну «контроль».

Отже, виходячи з положень нормативно-правових актів, які на сьогодні визначають коло суб'єктів, що здійснюють державний та адміністративний нагляд в портах то це АМПУ, Морська адміністрація та капітани морських портів. Нажаль жодного нормативно-правового акту, якій би визначав коло суб'єктів, що здійснюють нагляд та контроль в галузі річкового транспорту нема.

Література

1. Адміністративне право України: підручник: за заг. ред. д.ю.н., проф. Коломоєць Т.О. – К.: «Істина», 2008. Ел. ресурс / Режим доступу: https://pidruchniki.com/1538050855834/pravo/mechanizm_administrativno-pravovogo_regulyuvannya

2. Механізм адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій в Україні / С.Т. Гончарук, А.Ю. Нашинець-Наумова // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2011. - № 2. - С. 37-40. – Ел. ресурс / Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2011_2_10

3. Бондарчук О.Г. Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України / Нац. ун-т держ. податк. служби України – К. : ЦУЛ, 2015.

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ЄС

25 травня 2017 року в Європейському Союзі вступили в силу нові правила захисту персональних даних – Загальний регламент захисту даних (The EU General Data Protection Regulation (GDPR)) [1]. Цей Регламент не оновлювався ще з 1995 року. Зміни торкнуться безлічі країн, включно з Україною. Тепер перелік прав громадян країн ЄС значно розширився. Так, вони мають право бачити, яку інформацію про них має та чи інша компанія, а самим компаніям за витік або розголошення персональних даних загрожують великі штрафи.

Новий Регламент має на меті захист всіх громадян ЄС від порушень конфіденційності та втручання в персональні дані за часів, де цифрові технології визначають розвиток світу. Разом вони створюють більш чіткі і ефективні умови для бізнесу. Суть Регламенту ще і в тому, що він має наднаціональний характер. Тобто поширюється абсолютно на всі країни ЄС і на ті, які входять в Європейську економічну зону. До того ж, компанії з інших країн, які обробляють дані громадян, які живуть на цих територіях (наприклад, онлайн-магазини, туроператори тощо) також повинні виконувати всі правила.

В українському законодавстві визначення поняття персональні дані наводиться в абз. 8 ст. 2 Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р.[2], відповідно до якого персональними даними є відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Але законодавством України не встановлено і не може бути встановлено чіткого переліку відомостей про фізичну особу, які є персональними даними, задля можливості застосування положень Закону до різноманітних ситуацій, в тому числі при обробці персональних даних в інформаційних (автоматизованих) базах та картотеках персональних даних, що можуть виникнути у майбутньому, у зв'язку зі зміною в технологічній, соціальній, економічній та інших сферах суспільного життя.

У новому Регламенті наголошується, що в ці дані входить адреса людини, її ім'я і прізвище, національність, релігійні погляди, номери телефонів і банківських карток, паспортні дані, різні онлайн-ідентифікатори (наприклад, файли cookies, e-mail або IP-адреса). Новий Регламент стосується всіх компаній, які обробляють персональні дані громадян ЄС. Тому українські підприємства, що працюють на цьому ринку, теж повинні виконувати встановлені правила. Максимальний штраф за порушення може досягати 20 млн євро або 4% від річного

світового обороту компанії.

Громадяни ЄС отримали більше можливостей управління своїми персональними даними, які знаходяться в різних компаніях. По-перше, людина повинна бути детально обізнана про те, які дані про неї збирають і для чого це робиться, плюс вона сама повинна дати на це чітку згоду (письмова, електронна або усна заява).

З нововведень – людина може попросити одну компанію передати її особисті дані в іншу. З'явилося право бути забутим (right to be forgotten), коли суб'єкт може зажадати, щоб всі дані про нього були вилучені з серверів організацій і компаній.

Якщо витік даних все ж станеться, компанія повинна повідомити контролюючий орган протягом 72 годин після інциденту. У тому випадку, якщо витік істотний, компанія зобов'язана повідомити про це ще і людину, з даними якої стався такий інцидент.

Ще одним нововведенням, яке обурило і здивувало громадськість, стала заборона на публікацію фото, якщо на ньому зображена людина, яка не давала на це згоду. Детальні роз'яснення про те, як це буде працювати, опублікувало Управління Комісара із захисту інформації. Тому, роблячи фотографії на вулицях країн ЄС, варто пам'ятати про те, що для їх публікації слід запитати дозволу у тих людей, які навіть випадково потрапили в кадр. Причому стосується це правило абсолютно всіх: і туристів, і фотографів, і журналістів. У тому випадку, якщо згоду отримати не вдається, а фотографію опублікувати потрібно, доведеться розмити обличчя зображених на ній людей.

Правда, притягнути фотографа до відповідальності зможуть тільки в тому випадку, якщо в Управління Комісара із захисту інформації надійде скарга від людини, фото якої опублікували без її дозволу. У цьому випадку Управління може змусити фотографа видалити знімок з соціальних мереж або з сайту, і навіть зобов'язати виплатити матеріальну компенсацію. Але в новому Регламенті прописано, що такі вимоги не поширюються на особисту або побутову діяльність.

Література

1. The GDPR Key Changes // Режим доступу: <https://eugdpr.org/the-regulation>. – Назва з екрану.

2. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>. – Назва з екрану.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ ОСОБАМИ, ЯКІ НЕ ДОСЯГЛИ ПОВНОЛІТТЯ

Спадкове право становить сукупність правових норм, що надає порядок переходу прав та обов'язків померлої особи (спадкодавця) за правом спадкування до однієї або кількох осіб (спадкоємців). Найдавніший інститут права – спадкування як був і є актуальним. Його дослідження, розвиток та вдосконалення стосується особистих інтересів людини. Цивільний кодекс (далі ЦК) України передбачає те, що спадкування здійснюється двома шляхами: за заповітом і законом. В звичайному житті перевагу надають спадкуванню за заповітом, тому що безпосередньо пов'язане із повноваженнями власника – правом розпорядження. Заповіт, виділяють як особливий вид правочину, який передбачає правові наслідки пов'язані зі смертю заповідача, так і з волею осіб, які названі у ньому спадкоємцями. ЦК України наголошує, що право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю [1; ст. 1234], тобто особа, яка досягла 18 років. На практиці, здійснення цих положень потребує вирішення ряду проблемних питань: чи відповідає ця норма ЦК України вимогам міжнародного права щодо дотримання прав людини, чи не обмежує ЦК України права неповнолітніх осіб стосовно можливості укладення заповіту тощо. Як зазначає законодавець, заповіт має відповідати основним вимогам щодо його дійсності, насамперед: заповідач має бути дієздатним на момент укладання заповіту; зміст заповіту не може суперечити вимогам закону і повинен відображати волю заповідача; заповіт повинен бути у передбаченій законом формі, а його умови мають бути виконаними.

Потрібно зробити порівняльний аналіз трактування спадкового права у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених. І. Жилінкова, дослідник правового режиму майна членів сім'ї в Україні, зазначає, що неповнолітні особи мають право розпоряджатися своїм заробітком, стипендією та іншими доходами, то, відповідно, «передача такого майна за заповітом є одним із способів такого розпорядження» [4; 23]. Підсумовуючи вище сказане, у даному випадку виникає колізія: з одного боку, неповнолітній має право розпоряджатися своїм заробітком, стипендією, а, з іншого – у нього немає можливості розпорядитися зазначеними коштами шляхом складання заповіту. Дивлячись на погляди провідних вчених, на думку яких неповнолітні у віці від 14 до 18 років мають право заповідати свій заробіток, стипендію, авторський гонорар та майно, яке є набуте за

рахунок цих джерел, тому що законодавець надає їм можливість розпоряджатися ними, даний аргумент можна використати, як можливість скласти заповіт малолітнім особам віком до 14 років щодо наданим їм грошових вкладів [6; 155].

Недійсними є заповіти малолітніх, оскільки законодавство передбачає досить жорсткі межі самостійності даної категорії осіб цивільного права. Згідно з вимогами законодавства малолітні не мають права скласти заповіт, навіть якщо на це є згода піклувальника. В інших країнах практикує право на укладення заповіту виникає з досягненням повноліття (18 років). Але окремі штати, наприклад Джорджія, встановили більш ранній вік досягнення здатності до вчинення заповіту – 14 років. Судова практика та закони вимагають, щоб заповідач був «компетентним», тобто розумів, що здійснює, і визнають недійсними заповіти, складені недієздатними, душевнохворими особами, а також вчинені із застосуванням насильства, погрози, обману, помилки тощо [3; 425]. Виключенням становить, те що у англійському законодавстві для моряків – під час плавання та військовослужбовців, які можуть укласти заповіт з 14 років. Військовослужбовці, які перебувають на дійсній службі, а також моряки в умовах далекого плавання мають право укласти усні заповіти в присутності свідків або письмові заповіти без підписання чи посвідчення їх свідками [7; 245].

Слід звернути увагу, що у ЦК України передбачено, що повна дієздатність фізичної особи може виникнути і до досягнення нею 18-ти років: при народженні дитини, при достроковій реєстрації шлюбу на підставі рішення суду; внаслідок укладення трудового договору; при бажанні займатися підприємницькою діяльністю [1; ст. 34-35]. На відміну від України за нормами Французького цивільного кодексу (ст. 967) заповітом визнається будь-який документ, зі змісту якого очевидна воля особи вчинити заповідальне розпорядження. Зокрема, право скласти заповіт має особа, яка досягла повноліття або емансипована неповнолітня особа, котра досягла 16 років. Не емансиповані неповнолітні, що досягли 16 років, можуть скласти заповіт на 1/2 частину майна, яке належить їм на праві власності, і яким вони можуть розпоряджатися тільки по досягненню повноліття. Питання визначати долю майна таких осіб вирішується органами опіки та піклування, а за певних обставин і судом.

Таким чином, заповідальна дієздатність співвідноситься з поняттям повної дієздатності, яку неповнолітні отримали на законних підставах, адже у ЦК України прямо зазначено, що повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на усі цивільні права та обов'язки [1; ст. 35]. Для укладення заповіту 14-річним неповнолітнім, який згідно з рішенням суду уклав шлюб і став повністю дієздатним, існуватимуть перешкоди, які несуть практичний характер, оскільки відповідно до п. 2 Положення про паспорт громадянина України, який видається особі по

досягненню нею 16-річного віку.[2] Такий неповнолітній не зможе посвідчити свою особу при виявленні бажання скласти заповіт. У даному випадку мова може йти про складання заповіту громадянином України, який досяг 16-річного віку. Зокрема, у Німеччині основним нормативно-правовим актом, який регулює спадкові правовідносини, є Німецький цивільний кодекс (НЦК), згідно якого заповіт може укласти особа, що досягла 16 років. Недійсним буде заповіт, укладений особою, котра внаслідок душевної хвороби не спроможна зрозуміти та оцінити значення розпоряджень, які в ньому містяться. Неповнолітні особи (від 16 до 18 років) можуть скласти заповіт лише у вигляді усної заяви чи передачі письмової заяви нотаріусу [5; 525].

Підсумувавши вище викладане, можна зробити висновок, що питання спадкування за заповітом неповнолітніх потребує подальшого вдосконалення в сучасних соціально-економічних умовах. В результаті розвитку ринкових відносин, закріплення за фізичними особами права приватної власності на майно, коло суб'єктів, які можуть переходити в порядку спадкового правонаступництва, значно розширюється. В свою чергу потребує удосконалення сучасна нормативна база України щодо спадкових відносин, яка має адаптуватися до законодавства країн Євросоюзу.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про затвердження положень про паспорт громадянина України та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон : Постанова ВР України від від 26.06.1992 р. № 2503-XII
3. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США. – К.: Видавництво Україна, 1999. – С. 419-428.
4. Жилінкова І.В. Проблеми правового режиму майна членів сім'ї. Автореф. дис. док. юрид. наук. – Харків, 1999. – С. 23.
5. Основные институты гражданского права зарубежных стран: Сравнительно-правовое исследование. – М.: Норма, 2000. – С. 485-570.
6. Цивільне право України: підручник: У 2 кн. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2002 року Кн. 2. – 640 с.
7. Цивільне право України: підручник / Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К.: Істина, 2003. – 761 с.

Корнєєв Ю. В., к.ю.н., доцент,
Лучок А. М., студентка,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

Згідно ст. 717 Цивільного кодексу України За договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати іншій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно у власність [1].

Необхідно почати з того, договір дарування, як і договори купівлі-продажу, міни, поставки, спрямований на безповоротне припинення права власності у дарувальника і виникнення права власності в обдаровуваній особи. Як і продавець, дарувальник повинен бути власником відчужуваного в такий спосіб майна.

Проте на відміну від названих договорів договір дарування є завжди безоплатним, тому дарувальник не вправі вимагати від обдаровуваного зустрічних дій майнового або немайнового змісту.

Право власності на дарунок виникає з моменту його прийняття, а тому договір дарування належить до категорії реальних.

Дарунком можуть бути рухомі речі, в тому числі гроші та цінні папери, а також нерухомі речі. Дарунком можуть бути також майнові права, якими уже володіє дарувальник, а також ті, які можуть виникнути у нього у зв'язку зі здійсненням права інтелектуальної власності, та інші права. При даруванні необхідно також дотримуватися спеціальних правил, встановлених для набуття права власності громадянами на окремі види майна (наприклад, вогнепальна зброя, автомобіль).

Договір дарування укладається у формі, яка визначається загальними правилами цивільного законодавства про форму правочинів. Так, договір дарування предметів особистого користування та побутового призначення може бути укладено усно, а договір дарування нерухомої речі укладається обов'язково письмово і посвідчується нотаріусом.

Договір дарування валютних цінностей на суму, яка перевищує п'ятдесятикратний розмір доходу, що не оподатковується, також укладається письмово і посвідчується нотаріусом [2].

При даруванні рухомих речей, які мають особливу цінність, договір укладається письмово. Письмово укладається і договір дарування майнового права та договір дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому. У разі недодержання письмової форми такий договір є нікчемним.

Сторонами в договорі дарування можуть бути фізичні особи, юридичні особи, держава, Автономна Республіка Крим і територіальні громади. Батьки, опікуни не мають права дарувати майно дітей,

підопічних. Від імені дарувальника договір дарування може бути укладений його представником, але доручення на укладення договору дарування, в якому не зазначено імені обдаровуваного, є недійсним.

Дарувальник несе відповідальність за шкоду, заподіяну обдаровуваному річчю з недоліками, відомими дарувальнику, про які він не повідомив обдаровуваного.

Підприємницькі товариства можуть укладати договір дарування між собою, якщо право здійснювати дарування прямо встановлено установчими документами дарувальника. Це правило не поширюється на право юридичної особи укласти договір пожертви.

Обдаровуваний має право у будь-який час односторонньо відмовитися від договору дарування і повернути річ дарувальникові, якщо вона не потребує догляду або особливих умов утримання чи зберігання.

Якщо річ потребує догляду або особливих умов утримання чи зберігання, вона може бути повернута дарувальнику тільки за його згодою.

Договором дарування може бути встановлений обов'язок дарувальника передати обдаровуваному дарунок у майбутньому через певний час (у певний термін) або у разі настання відкладальної обставини. При настанні строку (терміну), який встановлено договором з обов'язком передати дарунок у майбутньому, обдаровуваний має право вимагати від дарувальника передання дарунка або відшкодування його вартості.

Якщо до настання строку (терміну), встановленого договором дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому, дарувальник або обдаровуваний помре, договір дарування припиняється.

Дарувальник має право відмовитися від передання дарунка у майбутньому, якщо після укладення договору його майновий стан істотно погіршився.

За договором дарування може бути встановлений і обов'язок обдаровуваного на користь третьої особи, тобто обов'язок вчинити певну дію майнового характеру (не на користь дарувальника), а на користь третьої особи (передати грошову суму чи інше майно у власність, виплачувати грошову ренту, надати право довічного користування дарунком чи його частиною, не пред'являти вимог до третьої особи про виселення тощо). У разі порушення обдаровуваним цього обов'язку на користь третьої особи дарувальник має право вимагати розірвання договору і повернення подарунка, а якщо таке повернення неможливе, – відшкодування його вартості.

Дарувальник має право скасувати договір дарування нерухомих речей чи іншого цінного майна, якщо:

- 1) обдаровуваний умисно вчинив злочин проти життя, здоров'я, власності дарувальника, його батьків, дружини (чоловіка) та дітей;
- 2) дарунок становить для дарувальника велику немайнову цінність, а

обдарований створює загрозу її безповоротної втрати;

3) через недбале ставлення обдаровуваного до речі, що становить історичну, наукову, культурну цінність, ця річ може бути знищена або істотно пошкоджена.

На вимоги про скасування договору дарування застосовується позовна давність в один рік. У разі скасування договору дарування дарувальнику повертається дарунок у натурі.

Література

1. Які особливості договору дарування? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vuzlib.su/ck/5-26.htm>

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

УДК 334.021 (043.2)

Король О. А., керівник апарату,
Солом'янська районна в м. Києві державна адміністрація,
м. Київ, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Досліджуючи сучасний стан нормативно-правового регулювання статусу громадських організацій, слід в першу чергу звернути увагу на міжнародні стандарти утвердження та забезпечення права особи на об'єднання, які містяться у багатьох актах, серед яких: Устав Організації Об'єднаних Націй, Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р., Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р., Європейська конвенція про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій (ETS No.124), Конвенція Міжнародної організації праці про свободу асоціації та захист права на організацію від 09 липня 1948 року № 87 та інші.

Стандарти світового рівня, які стосуються громадських організацій, є надзвичайно різноманітними. Деякі з них регламентують свободу асоціацій взагалі (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р.), деякі – окремі аспекти свободи асоціацій і членства в громадських організаціях певних категорій осіб (Конвенція про права дитини 1989 р., Конвенція про права інвалідів 2006 р.).

Загальні принципи діяльності громадських об'єднань містять в собі Фундаментальні принципи статусу неурядових організацій в Європі,

прийнятті учасниками багатосторонньої зустрічі, організованої Радою Європи 5 липня 2002 р., із Пояснювальним меморандумом до них і Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій в Європі № CM/REC(2007). Обидва акти не є міжнародними договорами, тобто не передбачають ратифікацію і наступне чітке виконання їх норм відповідними державами [1].

Головним актом в Українській системі законодавства, що гарантує право особи на об'єднання, є Конституція України, зокрема стаття 36 [2]. Інші статті Конституції гарантують право на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань, право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію в будь-якій формі (стаття 34), право збиратися мирно і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації (стаття 39), свободу творчості та захист інтелектуальної власності (стаття 54) [2].

Нормативно-правове регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні неможливо уявити поза компетенцією органів виконавчої влади, насамперед це стосується Кабінету Міністрів України та Міністерства юстиції України [3, с. 224].

Серед базових актів, що регулюють порядок утворення, реєстрації та діяльності громадських об'єднань в Україні, слід виділити Закони України «Про громадські об'єднання», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про господарські товариства», «Про звернення громадян», Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України та інші., а також постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» від 5 листопада 2008 р. № 976, «Про затвердження зразків свідоцтв про реєстрацію громадського об'єднання як громадської організації чи громадської спілки та про акредитацію відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації» від 5 листопада 2008 р. № 976, «Про реєстрацію символіки громадського об'єднання» № 1209 від 19 грудня 2012 року; накази Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр громадських формувань» від 19.12.2008 р. № 2226/5, «Про затвердження Порядку підготовки та оформлення рішень щодо легалізації об'єднань громадян та інших громадських формувань» від 08.07.2011 р. № 1828/5, «Про затвердження

форм реєстраційних карток» від 14.10.2011 р. № 3178/5, «Про затвердження форм документів, надання (надсилення) яких встановлено Законом України «Про громадські об'єднання» від 14.12.2012 р. № 1842/5, «Про затвердження Вимог щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу» від 05.03.2012 року № 368/5, «Про затвердження форм заяв та повідомлень, надання (надсилення) яких встановлено Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань від 02.06.2016 року.

Так, на думку фахівців оновлення законодавства щодо громадських організацій є суспільною необхідністю. Сьогодні цей закон суттєво «спрощує» їм життя. Проте насправді ефективні перетворення на шляху до створення сильного громадянського суспільства потребують консолідованих зусиль щодо впровадження норм Закону України «Про громадські об'єднання». Щоб виявити недоліки Закону, потрібно, щоб кожна його норма була опрацьована на практиці і вивчена державними чиновниками. Тому, нині основним завданням є забезпечення механізму, який би фіксував порушення закону і викривлення його трактування з метою подальшого вдосконалення правового середовища для розвитку третього сектору [4].

Отже можемо зазначити, що регулювання діяльності громадських організацій з боку держави, має позитивні аспекти, до них слід віднести спрощену систему державної реєстрації, гарантії, захист, чітке роз'яснення порядку реєстрації та набуття статусу юридичних осіб, тощо.

Література

1. Волкова Д. Міжнародні стандарти про внутрішню структуру громадських організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznaves.com.ua/period/article/5838/%C4>.

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 28. – Ст. 532 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

3. Грицай І.О. Актуальні питання правового регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – №1. – 2015. – С. 221-229.

4. Білик О.М. Громадські об'єднання: законодавче регулювання, нові правила, можливості. URL file:///C:/Users/user/Downloads/stvttp_2013_2_23.pdf

Костенко О. М., д.ю.н., професор,
Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СВІТЛІ КОНЦЕПЦІЇ «АНТИКРИМІНАЛЬНИХ ЛЕЩАТ»

Злочинність, яка є сьогодні в Україні, – це не просто якесь ізольоване явище, а органічний наслідок (і симптом) більш фундаментального явища – соціальної кризи в Україні. Саме так її треба сприймати! Це означає, що сьогоднішня злочинність в Україні є *злочинністю кризового типу*, сутність якої полягає у тому, що вона породжується соціальною кризою, і сама ж поглиблює цю кризу. Ця злочинність є злоякісною формою злочинності – вона, на відміну, наприклад, злочинності в Німеччині, руйнує правопорядок в Україні, без якого жодна сфера суспільного життя людей не може функціонувати нормально.

Злочинність кризового типу може бути подолана лише тоді, коли буде усунена та *соціальна причина*, яка породжує саму соціальну кризу, одним з проявів якої і є цей тип злочинності. Що ж це за причина?

Цією причиною є такий стан суспільства, за якого жити і працювати за соціальними нормами є не вигідним. І навпаки, вигідним є жити і працювати лише порушуючи соціальні норми. Як свідчить історичний досвід, навіть смертна кара не зупиняє від порушення соціальних норм, якщо жити і працювати відповідно до соціальних норм є не вигідним.

А стан суспільства, за якого жити і працювати за соціальними нормами не вигідно, є **СОЦІАЛЬНОЮ АНОМАЛІЄЮ**, що породжує так звані «кримінальні аномалії», або іншими словами – кримінальні ексцеси, котрі можна визначити як **«ЗЛОЧИНИ, СПРИЧИНЕНІ СОЦІАЛЬНОЮ АНОМАЛІЄЮ»**.

Саме феномени таких «злочинів, спричинених соціальною аномалією» сьогодні мають місце в нашій країні, як, наприклад, «бурштинова кримінальна аномалія» в місцевостях, де є поклади бурштину, видобуток якого не врегульований законодавством, чи «митна кримінальна аномалія», що уражає жителів в прикордонних місцевостях України. Ці кримінальні ексцеси є реакцією на аномальний стан суспільства, за якого жити і працювати за соціальними нормами є не вигідним. Їх ще можна назвати **«ЗЛОЧИНАМИ ЗАРАДИ ВИЖИВАННЯ»**.

Протидія «злочинам, спричиненим соціальною аномалією», у тому числі корупційним «злочинам, спричиненим соціальною аномалією», не може бути ефективною без реформ, в результаті яких будуть усунуті соціальні аномалії, які і є причиною цих злочинів. Іншими словами, потрібні соціальні реформи, які здатні створити такий стан суспільства, за

якого жити і працювати за соціальними нормами стане вигідно.

Таким чином, наявні сьогодні в Україні соціальні аномалії, є тим СИСТЕМНИМ чинником, який породжує злочинність кризового типу, зокрема корупційну злочинність кризового типу.

З цієї ж причини системною є сьогодні в Україні і неповага до норм моралі і до закону: бо хто буде поважати норми моралі і закон, якщо жити і працювати чесно і по закону не вигідно? Зазначена соціальна аномалія має бути усунута шляхом проведення відповідних соціальних реформ, в результаті яких у суспільстві сформується така соціальна цінність як повага до норм моралі і до закону. А ця цінність є основою антикримінальної (зокрема, антикорупційної) культури в суспільстві.

В той же час, у вітчизняній практиці протидії злочинності в Україні реалізується «антикримінальна» ілюзія, згідно з якою начебто для подолання злочинності достатньо вдосконалювати лише самі по собі, вирвані із системи, каральні інструменти - антикримінальне законодавство і антикримінальні органи, не викорінюючи саму соціальну причину злочинності кризового типу, тобто не усуваючи той аномальний стан суспільства, за якого жити і працювати згідно з соціальними нормами є не вигідним.

Поверхове уявлення про чинники, що породжують злочинність, зокрема плутанина щодо таких чинників як «причини злочинності» і «умови, які сприяють злочинності», можуть привести до драматичних помилок у антикримінальній політиці, внаслідок яких відбудеться гіпертрофія каральних інструментів у протидії злочинності, що є притаманним «поліцейській державі».

Уявляється, що на відміну від концепції «голої репресії», яка покладена в основу чинної антикримінальної політики в Україні сьогодні, ефективною є концепція «антикримінальних лещат», відповідно до якої має бути поєднання (здвоєння, як двох «губ» у лещатах): 1) каральних засобів; і 2) реформ, спрямованих на створення у суспільстві такого стану, за якого жити і працювати відповідно до соціальних норм буде ВИГІДНИМ. Перше без другого, тобто застосування "голої репресії" до злочинців, приречене на неефективність, бо відомо, що навіть смертна кара не здатна зупинити злочинність, зокрема корупційну.

Концепція «антикримінальних лещат» цілком узгоджується з правилом, сформульованим відомим кримінологом Чезаре Беккаріа: *«злочину краще запобігти, ніж потім карати за нього»*.

Сьогодні Україна стоїть перед дилемою: або, намагаючись подолати кризовий тип злочинності, тобто так звану «аномальну злочинність», без усунення соціальної причини злочинності, перетворитись у «поліцейську державу»; або, усуваючи соціальну причину вітчизняної аномальної злочинності, подолати її засобами, властивими демократичній державі.

Світовий досвід протидії злочинності підтверджує концепцію

«антикримінальних лещат», яка полягає в органічному (СИСТЕМНОМУ) поєднанні двох чинників: «(1) створення такого соціального порядку, за якого жити і працювати відповідно до соціальних норм є вигідним, плюс (2) застосування адміністративних і каральних інструментів проти проявів злочинності».

З концепції «антикримінальних лещат» випливає наступне: якщо ми хочемо, щоб реагування на злочинність кризового типу («аномальну злочинність») не привело до застосування в Україні методів «поліцейської держави», то слід не обмежуватися удосконаленням антикримінального законодавства і каральних органів, а здійснювати політичні, економічні, правові і моральні реформи, які СИСТЕМНО забезпечать такий стан у суспільстві, за якого жити і працювати відповідно до соціальних норм буде вигідним.

Зокрема, уявляється, що одним із способів нерепресивної протидії корупційній злочинності в рамках соціальних реформ може бути так званий АНТИКОРУПЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, тобто запровадження управління соціальними об'єктами таким чином, щоб позбавити ці об'єкти причин і умов, що породжують корупцію.

Більш загальним може бути поняття АНТИКРИМІНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ, тобто запровадження такого управління соціальними об'єктами, яке виключало б існування в них причин і умов, що породжують злочинність.

Звідси висновок: відповідно до концепції «антикримінальних лещат» для забезпечення правопорядку в Україні каральні інструменти протидії злочинності мають бути поєднані з соціальними, – тобто політичними, економічними, правовими, моральними, – реформами, в результаті яких жити і працювати по закону стане вигідно, і таким чином будуть підірвані соціальні «корені» злочинності кризового типу.

УДК 347:347.961 (043.2)

Костюк О. В., Бурчак О. Ю., студентки,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Шуст Н. Б., д.соц.н., професор

«НОТАРІАЛЬНА ТАЄМНИЦЯ» ЯК ПРИНЦИП НОТАРІАТУ: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСІБ ЗА ЇЇ ПОРУШЕННЯ

Згідно з ч. 1 ст. 8 Закону України «Про нотаріат» нотаріальна таємниця – це сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо. Тобто це не тільки інформація, що стала відомою нотаріусу від

заінтересованої особи, а й ті відомості, що нотаріус отримав при виконання своїх професійних обов'язків, а також діяльність самого нотаріуса.

Тому нотаріуси та інші посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, зобов'язані додержувати таємниці цих дій [1]. Дія цього принципу має поширюватися не лише на нотаріусів, а й на тих осіб, які виконують будь-які допоміжні функції і яким стало відомо про суть вчинюваних нотаріальних дій, навіть якщо їх діяльність обмежується наданням правової допомоги чи ознайомленням з документами. Навіть при умові, якщо нотаріальна дія або дія, яка прирівнюється до нотаріальної, не вчинялась.

Правове значення нотаріальної таємниці надзвичайно вагоме, адже вона має безпосередній вплив на вчинення нотаріального провадження та порядок його організації.

А саме, при здійсненні нотаріального провадження, нотаріальна таємниця підкріплює довіру громадян до нотаріату і є одним із важливих правил діяльності самого нотаріуса, що забезпечує його авторитет. Забезпечення реалізації принципу нотаріальної таємниці є гарантією дотримання її фізичних та юридичних осіб, які звертаються за правовою допомогою до нотаріусів.

Науковці в різний час досліджували питання нотаріату та нотаріального процесу, серед яких важливе місце посідали проблеми дотримання нотаріальної таємниці. Це праці таких дослідників, як М. Авдюков, С. Пасічник, Л. Радзієвська, С. Фурса, В. Аргунов, Ф. Рико, Ж. Рицфоль, Г. Черемних, А. Срух, Ю. Козьяков, І. Король, Н. Круковерс, В. Марченко, Г. Виноградова та ін.

Нотаріальна таємниця є одним із елементів нотаріальної процедури, а також складовою врегульованого законом порядку, що складається із послідовних дій нотаріуса, спрямованих на досягнення певного правового результату.

Нотаріальну таємницю можна розглянути із двох підходів. Перший підхід, це таємниця особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії. Другий – це таємниця нотаріуса як фахівця. Важливими є обидві характеристики вчинення нотаріальних дій, які повинні бути законодавчо закріпленими.

Так, на думку, Г. В. Виноградової, нотаріальну таємницю повинні та можуть складати, будь-які відомості, а саме:

- відомості про саму особу, що звернулася до нотаріуса;
- відомості про факт звернення особи до нотаріуса;
- про зміст і вид наданих послуг;
- про зміст документів;
- про третіх осіб, згаданих у зверненні особи до нотаріуса [2].

Слід зауважити, що нотаріусам забороняється розголошувати будь-які

відомості, отримані в результаті відповідних правовідносин. Нотаріуси та інші посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, несуть особисту відповідальність у встановленому порядку законом України «Про нотаріат».

На нашу думку, нотаріальна таємниця має вагоме значення для нотаріату, адже вона забезпечує довіру між нотаріусом та особою, яка потребує здійснення нотаріальних дій та надає гарантії про те, що відомості залишатимуться конфіденційними.

Порушення нотаріусом таємниці вчинення нотаріальних дій є підставою для анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю згідно зі статтею 12 Закону України «Про нотаріат» [1].

Особи, які беруть участь у нотаріальному процесі, мають нести відповідальність за розголошення нотаріальної таємниці, адже порушення може нести велику шкоду особистому життю громадян, суспільним відносинам, благам і інтересам.

А саме, відповідно до ст. 21, 27 [1] шкода, заподіяна особі в наслідок незаконних або недбалих дій державного нотаріуса, відшкодовується в порядку, передбаченому законодавством України, а шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних дій або недбалості приватного нотаріуса, відшкодовується в повному розмірі.

Вимога додержання таємниці нотаріальних дій полягає в тому, що нотаріальні дії необхідно вчиняти виключно в присутності заінтересованих осіб, і лише у передбачених випадках – в присутності представників, перекладачів, громадян, які підписують документи за хворих тощо. Ніхто із сторонніх осіб не має права бути присутнім при здійсненні нотаріальної процедури.

Таким чином, забезпечення нотаріальної таємниці є необхідною та найважливою передумовою нормальних, довірливих відносин між суб'єктами нотаріального провадження. Можна стверджувати, що принцип нотаріальної таємниці є одним із основних принципів нотаріату, який стосується одночасно організації нотаріату та процесуальної діяльності нотаріуса. В той же час він є одним із найважливіших професійних обов'язків нотаріуса та поширює свою дію на інших осіб, яким в силу своєї службової діяльності або з інших причин, стала відома інформація, що становить предмет нотаріальної таємниці.

Література

1. Про нотаріат. Закон України від 2 вересня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – С. 383.

2. Виноградова Г. В. Професійна таємниця в міжнародно-правових джерелах: окремі питання, регулювання та використання досвіду в законодавстві України // Юридичний журнал. – 2006. – № 4(46). – С. 68-73.

3. Поняття та межі нотаріальної таємниці. URL:<http://yurradnik.com.ua/stati/ponyattya-ta-mezhi-notarialnoyi-tayemnitsi/> (дата звернення: 17.12.2018).

Крот Т. В., Панченко Ю. С., студентки магістратури,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Шуст Н. Б., д.соц.н., професор

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ НЕМАЙНОВИХ БЛАГ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Згідно зі ст. 3 Конституції України [1] вищими соціальними цінностями визнається людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека.

У розділі III ЦК України наведено поняття нематеріального блага, зокрема глава 15 ЦК дає його визначення через обсяг, тобто шляхом переліку тих об'єктів, які входять до групи нематеріальних благ. До особистих немайнових благ відноситься: здоров'я, життя, честь, гідність і ділова репутацію, ім'я (найменування), авторство, свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Зазначений перелік благ не є вичерпним, і тому об'єктами цивільних правовідносин можуть визнаватись і інші особисті немайнові блага [2].

Важливим аспектом щодо визначення правової природи вказаних благ є також і встановлення того впливу, який здійснює на них право. Беззаперечно, що дані блага існують незалежно від того, врегульовані вони правом чи ні. Однак визнання цих благ на рівні закону робить їх юридично значимими та відповідно знаходяться під охороною та захистом. Немайнові блага охороняються цивільним законодавством та при цьому така охорона може здійснюватися як шляхом закріплення за даним благом відповідного особистого немайнового права, так і без такого закріплення.

Особисті нематеріальні блага не можна відділити від особи і, відповідно, вони є невідчужуваними. З огляду на визначення суспільної пріоритетності людини та її внутрішнього світу окремі з особистих немайнових благ, наприклад, життя, здоров'я, честь і гідність, особиста недоторканість і безпека відносяться до вищих соціальних цінностей. Тобто всі інші блага, у тому числі й матеріальні, знаходяться в ієрархії соціальних пріоритетів нижче і є суспільними благами другого порядку. Це означає, що право повинно бути спрямоване, насамперед, на пріоритетне забезпечення саме цих особистих немайнових благ. В свою чергу, особисті немайнові відносини, тобто поза зв'язком з майновими, регулюються цивільним правом у повному обсязі без будь-яких обмежень.

Саме особисті немайнові правовідносини передують хрестоматійним для цивільного права майновим відносинам, що підкреслює важливість даного виду відносин у цивільно-правовій системі. Слід також зауважити, що особисті немайнові правовідносини, змістом яких є відповідні особисті

немайнові права, виникають щодо особистих немайнових благ, таких як життя, здоров'я, честь, гідність, ім'я тощо. Однак ці особисті немайнові блага не можуть регулюватися нормами права, оскільки вони є, переважно, природними благами (цінностями) й існують незалежно від того, врегульовані вони правом чи ні. Але внаслідок відповідної регуляції вони стають об'єктами певних особистих немайнових прав, що робить дані блага ще й юридично значимими.

Аналізуючи ст. 269 ЦК України, слід зазначити, що особисті немайнові права – це юридично гарантовані можливості, які довічно належать кожній фізичній особі за законом і характеризуються немайновістю та особистісністю. До особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, відповідно до глави 21 ЦК України, слід відносити:

- право на життя;
- право на здоров'я;
- право на безпечне довкілля;
- право на свободу та особисту недоторканність;
- право на сім'ю, опіку, піклування та патронатне виховання.

Згідно з ч. 1 ст. 281 ЦК України кожна фізична особа має невід'ємне право на життя. Законодавець не визначає ні особистого немайнового блага «життя», ні самого «права на життя». Проте, аналізуючи чинне законодавство, можна дійти висновку, що під поняттям «право на життя» слід розуміти таке особисте немайнове право, яке об'єднує два основних аспекти: право на власне життя та право давати життя іншим.

Права і свободи людини, на які держава не може посягати, забезпечують кожній особі можливість бути самостійним суб'єктом суспільного життя. Згідно зі ст. 269 ЦК України особисті немайнові права належать кожній фізичній особі від народження за законом та не мають економічного змісту.

Особисті немайнові права тісно пов'язані з фізичною особою. Фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав. Особистими немайновими правами фізична особа володіє довічно. Особисті немайнові права фізичної особи, які забезпечують соціальне буття людини, як автономної, індивідуальної, виникають з приводу благ (властивостей, якостей особи), у зв'язку з її місцем, цінністю в суспільстві, як істоти соціальної. Ці права є абсолютними, і межі їх здійснення окреслюються тільки правом іншої особи та моральними чинниками, виходячи з принципів справедливості, добра, рівності, гуманізму, милосердя, чесності тощо.

Література

1. Конституція України: Офіційний текст: Коментар законодавства про права та свободи людини і громадянина: навчальний посібник. – К.: Парламентське вид-во, 1999. – 544 с.

2. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар в 2 ч. Ч. 1 / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – К.: Концерн «видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 704 с.

УДК 368:61(477) (043.2)

Курінна А. В., студентка магістратури,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Вишновецька С. В., д.ю.н., доцент

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Медичне страхування – це одна з форм особистого страхування, яка гарантує надання громадянам медичної допомоги у випадку настання страхового випадку за рахунок нагромаджених фондів.

На думку О. О. Вороніної, медичне страхування – це надання громадянам гарантованого права на отримання необхідної медичної допомоги за рахунок накопичених коштів [1, с.735].

Т. І. Стецюк розглядає медичне страхування як систему економічних відносин між учасниками створення грошових фондів, призначених для забезпечення страхового захисту майнових інтересів громадян, пов'язаних із втратою здоров'я [2, с. 9].

В Україні, як відомо, триває реформа медичної ланки, однією з частин якої є також запровадження страхової медицини. У 2020 році в Україні обіцяє з'явитися державна програма медичних гарантій, яка покриватиме усі рівні медичних послуг, включаючи стаціонарні. З 2020 року має розпочатися активний розвиток страхової медицини. Проте, нині ситуація з медичним страхуванням в Україні виглядає дещо інакше: відповідно до статистики кількість застрахованих осіб складає менше 10% всього населення країни, більшу частку якого складає корпоративне медичне страхування.

Взагалі виділяють два види медичного страхування: обов'язкове та добровільне.

В Україні система обов'язкового страхування перебуває тільки на початку становлення. На початку жовтня 2018 року до Верховної Ради України було внесено проект Закону № 9163 «Про фінансування охорони здоров'я та загальнообов'язкове страхування» [3].

Як вказано в законопроекті, метою загальнообов'язкового медичного страхування є: 1) встановлення гарантій для захисту прав громадян на отримання безоплатної медичної допомоги на засадах соціальної рівності та доступності незалежно від статі, віку, стану здоров'я за рахунок коштів загальнообов'язкового медичного страхування; 2) забезпечення рівних

прав громадян на одержання безоплатної медичної допомоги належного обсягу та якості; 3) створення умов для розвитку ринкових відносин в системі охорони здоров'я; 4) підвищення якості надання медичної допомоги, сприяння ефективному розвитку системи охорони здоров'я та створення умов для її належного використання.

Відповідно до ст. 4 Законопроекту безоплатні медичні послуги надаються:

- громадянам України, особам без громадянства та іноземним громадянам;

- застрахованим за договорами загальнообов'язкового медичного страхування.

Чіткої моделі, за якою буде працювати обов'язкове медичне страхування, поки немає. Передбачається, що спеціальна Служба з тарифів установить певні розцінки на базові медичні послуги, які мають бути однаковими для всіх лікувальних закладів. Послуги, які ввійдуть до переліку медичного страхування, будуть повністю оплачуватися державою для пенсіонерів, дітей і безробітних та роботодавцями – для офіційно працевлаштованих громадян. Послуги, які не ввійдуть до цього списку, громадяни повинні будуть оплачувати самостійно.

Однак такий підхід має певні ризики. По-перше, у випадку, якщо роботодавцю доведеться сплачувати додатково внески в державний фонд страхування, це збільшить податкове навантаження, і, як наслідок, відхід бізнесу в тінь. По-друге, державного бюджету не вистачить на повне забезпечення громадян медичними послугами, оскільки нині медична галузь недофінансовується майже на половину.

Законопроектом передбачається створення Резервного Фонду загальнообов'язкового медичного страхування. Всі кошти, отримані від страхових внесків, зберігатимуться на спеціальних рахунках Національного банку України, а цільове призначення коштів і всі страхові виплати будуть контролюватися Національним медичним страховим агентством. Такі нововведення та контроль насторожують страховиків, оскільки 94% внеску страховик повинен направляти до свого резервного фонду, саме з нього компанія оплачуватиме лікування клієнтів, 5% залишається за організацією, включаючи прибуток та витрати, 1% перераховується до державного Резервного Фонду.

Наразі в Україні функціонує добровільне медичне страхування (ДМС). Страховики пропонують ДМС, переважно, трудовим колективам, тобто роботодавець може оформити його для своїх працівників. 90% особистого страхування в Україні знаходиться в корпоративному сегменті.

Підводячи підсумки, можна зазначити, що в Україні поступово формується перспективна система медичного страхування, проте вона потребує суттєвого вдосконалення та розвитку, необхідно забезпечити конкурентне середовище на ринку медичних послуг та сформувати

оптимальну модель поєднання обов'язкового та добровільного медичного страхування.

Література

1. Вороніна О. О. Наукові підходи до визначення сутності медичного страхування / О. О. Вороніна // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – № 8. – С. 733–737.

2. Стецюк Т. І. Медичне страхування та його роль у забезпеченні соціального захисту громадян: автореф. дис. ... канд. економіч. наук: спец.08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Т. І. Стецюк. – Київ, 2009. – 18 с.

3. Про фінансування охорони здоров'я та загальнообов'язкове медичне страхування в Україні: Проект Закону від 04.10.2018 р. № 9163 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64744

УДК 343.9 (043.2)

Леонов Б. Д., д.ю.н., с.н.с.,

Квасюк В. В., аспірант,

Національна академія Служби безпеки України, м. Київ, Україна

БІОТЕРОРИЗМ ЯК СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИЙ ФЕНОМЕН

Серед науковців немає єдиної точки зору щодо поняття «біотероризм». Сьогодні існує кілька точок зору на це поняття.

Одні автори вважають, що біотероризм представляє собою застосування біологічної зброї з терористичною метою шляхом поширення епідемій та епізоотій (масових захворювань людей або тварин) [1].

Інша група дослідників висловлює думку, що біологічний тероризм є різновидом міжнародного тероризму і відноситься до міжнародних злочинів, об'єктами яких виступають мир і безпеку людства [2].

На думку американських дослідників, біотероризмом – це особлива форма тероризму, пов'язана з умисним екологічним викидом патогенів (вірусів, бактерій, паразитів, грибів, токсинів), які викликають хворобу чи смерть людей, тварин чи рослин. Поширення відбуваються шляхом вивільнення аерозолів як доповнення до вибухових речовин або шляхом отруєння продуктів чи водних ресурсів [3].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» під технологічним тероризмом слід розуміти злочини, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження [4]. Одним з різновидів технологічного тероризму є біотероризм (БТ), для якого характерним є використання біологічної та токсинної зброї з терористичною метою

шляхом зараження атмосфери, водних ресурсів, продуктів харчування чи інших предметів продовольчого забезпечення або знищення чи руйнування рослинного або тваринного світу. Застосування терористами різних видів біологічної зброї може викликати епідемію, здатну спричинити загибель величезної кількості людей, тварин і сільськогосподарських культур.

Небезпека проявів біотероризму зумовлюється наступними чинниками:

1) доступністю біологічної зброї, так як мікроорганізми, які можуть бути використані як агенти, існують у природі;

2) не достатньою вивченістю вірусів і мікроорганізмів. Крім того, в природніх умовах постійно виникають нові патогени – так звані «виникаючі інфекції». Тільки за 20 років зареєстровано більше 30 нових інфекційних агентів, таких як віруси Марбург, Ебола, проти яких дотепер немає достатніх засобів лікування і профілактики;

3) простотою виготовлення біологічної зброї. Сьогодні у світі 22 тис. лабораторій, здатних виробляти біологічну зброю [1, с.18].

4) зручністю зберігання і транспортування біологічної зброї;

5) складністю виявлення біологічних агентів у порівнянні з хімічними і радіологічними;

6) широким розповсюдженням при використанні біологічної зброї вражаючого агента, складністю виявлення місця застосування цієї зброї і неможливістю обмеження зони теракту;

7) потребою великої кількості вакцин та/або антибіотиків для надання допомоги постраждалим [5, с.36].

Серед основних критеріїв, пов'язаних з відбором і застосуванням біологічної зброї виділяється: 1) патогенність; 2) бойова ефективність; 3) наявність збудника; 4) стійкість; 5) шляхи передачі; 6) епідемічність; 7) видова імунізація; 8) терапія; 9) виявлення; 10) зворотня дія [6, 31-32].

Найбільш доступними і небезпечними засобами біотероризму на сьогодні є патогени сибірської виразки, натуральної віспи, геморагічної лихоманки і рицини, хоча низка обставин ускладнюють їх використання для великомасштабних терактів. Зокрема, застосування біологічних агентів ускладнюється: впровадженням в практику сучасних методів верифікації інфекційних захворювань з неясною клінічною картиною (метод імуноферментного аналізу, метод ланцюгової реакції), що вдвічі скоротило терміни постановлення в клінічній практиці діагнозу хвороби; зниження рівня страху перед інфекційними захворюваннями; складністю з реалізацією на практиці найбільш ефективного способу застосування наявного патогену; складністю з пошуком і залученням до підготовки передбачуваної біоатаки фахівців, здатних керувати і (або) вести роботи з патогенами вірусної або бактеріальної природи, що стоять на межі власне дослідницької діяльності і вимагають відповідного лабораторного

оснащення; відстрочка за часом очікуваного від атаки ефекту, обумовлена тривалістю інкубаційного періоду, який характерний для даного захворювання; складністю з отриманням біотерористами придатного для їх цілей патогена [6, 23, 27].

На нашу думку, біотероризм є особливим різновидом технологічного тероризму, для якого характерним є використання біологічної та токсинної зброї з терористичною метою шляхом зараження атмосфери, водних ресурсів, продуктів харчування чи інших предметів продовольчого забезпечення або знищення чи руйнування рослинного або тваринного світу.

Література

1. Головацький О.О. Біотероризм: особливості та тактика протидії / О.О. Головацький // Південноукраїнський правничий правопис. – 2016. – № 1. – С. 18-20.
2. Симонова А. Е. Противодействие биотерроризму. Международно-правовой аспект / А. Е. Симонова. – М.: Либроком, 2010. – 160 с.
3. Carus W.S. The Threat of Bioterrorism. National Defense University, Institute for National Strategic Studies, Washington, D.C. – Режим доступу: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ndu/forum127.htm> – Назва з екрана. – Дата звернення 20.09.2018.
4. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV // Відом. Верхов. Ради України – 2003. – № 25. – Ст. 180.
5. Курзова В.В. Актуальні питання правового регулювання міжнародного співробітництва України в сфері боротьби з тероризмом / В.В.Курзова // Митна справа. – 2013. – № 6. – С. 34-43.
6. Лобзин Ю.В. Биотерроризм в ряду биологических угроз: прошлое и настоящее / Ю.В. Лобзин, Е.П. Лукин, П.Е. Лукин, А.Н. Усков // Медицина экстремальных ситуаций. – 2018. – № 20 (1). – С. 9-34.

УДК 347.4 (043.2)

Логоша В. В., студент магістратури,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Тімуш І. С., д.ю.н., професор

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІНИ ДОГОВОРУ НАЙМУ (ОРЕНДИ) ЖИТЛА

Динаміка цивільних, у тому числі житлових правовідносин, полягає у їхньому виникненні, зміні та припиненні. У своїх наукових працях С.О. Йоффе зазначав, що правові відносини не можуть знаходитися у стані спокою, але вже в момент свого виникнення призначаються для подальшого здійснення і припинення [1, с. 622]. При цьому слід